

ISSN 2069 - 4881

www.apgr.eu

ANALELE ASOCIAȚIEI PROFESIONALE A GEOGRAFILOR DIN ROMÂNIA

**VOLUMUL XVI, NR. 16 Editura Universitară
ANUL 2025**

COLEGIUL EDITORIAL

Director onorific

Prof.univ.dr. **ALEXANDRU UNGUREANU**,
membru corespondent al Academiei Române,
Președinte de onoare al A.P.G.R.

EDITOR IN CHIEF

Ioan IANOȘ

University of Bucharest, Romania

EXECUTIVE EDITOR

Radu-Daniel PINTILII

University of Bucharest, Romania

EDITORIAL BOARD

Sandu BOENGIU (University of Craiova, Romania)
Juan Manuel CANO SANCHIZ (Institute for Cultural Heritage and History of
Science & Technology; University of Science and Technology Beijing, China)
Andrea-Loreta CERCLEUX (University of Bucharest, Romania)
Remus CREȚAN (West University of Timișoara, Romania)
Liliana DUMITRACHE (University of Bucharest, Romania)
Octavian GROZA (Alexandru Ioan Cuza University, Romania)
Corneliu IAȚU (Alexandru Ioan Cuza University, Romania)
Alexandru ILIEȘ (University of Oradea, Romania)
Vladan HRUŠKA (Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem, Czechia)
Jasenka KRANČEVIĆ (Institute for Tourism, Croatia)
Florentina-Cristina MERCIU (University of Bucharest, Romania)
Mirela PARASCHIV (Ovidius University of Constanța, Romania)
Dănuț PETREA (Babeș Bolyai University, Romania)
Massimo PREITE (University of Padua, Italy)
Nicolae POPA (West University of Timișoara, Romania)
Nawar AL-SAAD (Al-Nahrain University of Baghdad, Iraq)
Pavel RAŠKA (Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem, Czechia)
Francesco RIVERA (Universidad Católica del Norte, San Pedro de Atacama, Chile)
The Archaeology Centre, University of Toronto, Canada)
Igor SÎRODOEV (Ovidius University of Constanța, Romania)
Valentina-Ilinca STOICA (University of Bucharest)
Natașa-Maria VĂIDIANU (Ovidius University of Constanța, Romania)
Ksenija TOKIĆ (Institute for Tourism, Croatia)
Daniela ZAMFIR (University of Bucharest, Romania)

TECHNICAL BORD

Irina FLOREA-SAGHIN (Ovidius University of Constanța, Romania)
George SECĂREANU (Ovidius University of Constanța, Romania)

Publicație editată de:
ASOCIAȚIA PROFESIONALĂ A GEOGRAFILOR DIN ROMÂNIA
Înscrisă în Registrul Asociațiilor și Fundațiilor nr.111 din 16.10.2006,
Judecătoria Sector 1, București
CIF 25807732 / 2009, IBAN RO93CECEB31943RON2300998
CEC BANK S.A., S.M.București, Agenția Sala Palatului
București, Sector 1, Bld. Nicolae Bălcescu nr.1, cod 010041
tel. 021-3138410, 021-3143508/2137, 0745121408
fax. 021-3138410, e-mail: ianos50@yahoo.com
În colaborare cu:
**CENTRUL INTERDISCIPLINAR DE CERCETĂRI AVANSAȚE
ASUPRA DINAMICII TERITORIALE (C.I.C.A.D.I.T.) - Universitatea din
București**
București, sector 3, Bld. Regina Elisabeta nr.4-12, cod 030018
web: www.cicadit.ro

ANALELE ASOCIAȚIEI PROFESIONALE A GEOGRAFILOR DIN ROMÂNIA

Revista este indexată în Ulrichsweb, EBSCO (EBSCO Central & Eastern European Academic Source Database Coverage List), DOAJ, SCIPRO, CiteFactor, Electronic Journals Library (EZB)

The Journal is indexed in Ulrichsweb, EBSCO (EBSCO Central & Eastern European Academic Source Database Coverage List), DOAJ, SCIPRO, CiteFactor, Electronic Journals Library (EZB)

VOLUM XVI, Nr. 16, 2025

CUPRINS – CONTENT

- Tibor KOVÁCS, Phd András MÁTHÉ, Phd Mária VASVÁRI - *Susținerea demografică a identității regiunii „nagykun”: studiu de caz contrastiv privind legăturile dintre declinul rural și ierarhia așezărilor*, pp. 6-20
- George SECĂREANU - *Local interactions of wine-growing communities and disadvantaged settlements. case study: Argeș county in Romania*, pp. 21-32
- Dragoș BAROIU - *Câteva considerații asupra orașelor nou înființate în spațiul sud-bucovinean*, pp. 33-44
- Ramona-Gabriela AGACHE - *Dezvoltarea turismului cultural în municipiul Iași*, pp. 45-53
- Diana DOBRIN - *Revitalizarea spațiului rural prin economie circulară*, pp. 54-65
- Evaluatori/reviewers, pp. 66

SUSȚINEREA DEMOGRAFICĂ A IDENTITĂȚII REGIUNII „NAGYKUN”: STUDIU DE CAZ CONTRASTIV PRIVIND LEGĂTURILE DINTRE DECLINUL RURAL ȘI IERARHIA AȘEZĂRILOR

Phd Tibor KOVÁCS*, Phd András MÁTHÉ**, Phd Mária VASVÁRI***

*Hungarian University of Agriculture and Life Sciences, Mátrai Str. 36, 3200 Gyöngyös

e mail: Kovacs.Tibor@uni-mate.hu

**Universitatea Babeș-Bolyai, Str. Mihail Kogălnicenu nr 1, Cluj-Napoca

e mail: andras.mathe@ubbcluj.ro

***University of Debrecen, Egyetem tér 1, Debrecen

e mail: Vasvari.Maria@science.unideb.hu

Demographic Support for the Identity of the "Nagykun" Region: A Contrastive Case Study on the Links Between Rural Decline and the Settlement Hierarchy. This study examines the relationship between rural shrinkage and the sustainability of cultural identity using the example of four settlements of Greater Cumanian (Nagykun) origin with common historical and cultural roots – Pacsér, Bácskossuthfalva, Kisújszállás and Karcag. The aim of the research is to explore how the different geopolitical and economic environment (Serbia vs. Hungary) influences the population retention capacity and the conditions of social reproduction. The methodology is based on statistical trend analysis, correlation calculations and the synthesis of 23 semi-structured in-depth interviews.

The results show a noticeable spatial differentiation: while the settlements in Vojvodina have shown an extreme population loss (-28-30%) and a critical rejuvenation index (42-50) since 2011, the small towns in Hungary show relative demographic resilience (70-73% population retention). A clear demographic-economic slope can be detected, where smaller settlement size and lower income levels are closely correlated with faster aging and population decline. An extremely strong negative relationship ($r = -0.95$) can be demonstrated between the degree of aging and population change.

The study concludes that the preservation of the Greater Cumanian (Nagykun) identity is a function of the demographic structure. On the Voivodeship periphery, the process has reached a critical threshold, where the disruption of the generational chain endangers the physical foundations of the community memory, while the relative resilience of the Greater Cumanian towns in Hungary examined still provides the necessary base, but the long-term risk of natural decline predicts a weakening of the “generational chain” there as well. The research highlights that in the era of “Conscious Identity”, economic diversification and targeted institutional intervention are essential for maintaining community existence.

Keywords: rural shrinkage, Greater Cumanian identity, demographic resilience, Vojvodina, Greater Cumania, peripherality

I. Introducere

De-a lungul secolelor XX și XXI, structura demografică a zonelor rurale și periferice a suferit o transformare semnificativă la nivel mondial, caracterizată de scăderea populației, îmbătrânirea accelerată a acesteia și migrația categoriilor de vârstă mai tinere (Augère-Granier & McEldowney, 2021). În Europa, acest proces nu este uniform, ci puternic diferențiat din punct de vedere spațial: în timp ce aglomerările urbane se bucură de o populație în creștere și de dinamism economic, zonele rurale îndepărtate de centrele urbane, cu densitate scăzută a populației, prezintă o scădere demografică persistentă și un declin structural (OECD, 2025). Scăderea demografică a regiunilor agricole și rurale europene nu este doar o consecință a evoluției naturale a populației (fertilitate scăzută, mortalitate ridicată), ci și a migrației populației tinere și de vârstă mijlocie către zonele urbane – în special acolo unde oportunitățile economice și instituționale sunt limitate (ESPON, 2017; Pinilla et al., 2023).

Tendențele demografice din regiunile din Europa Centrală și de Est urmează un model similar: după tranziția post-socialistă, mobilitatea tinerilor către piețele de muncă din marile orașe s-a intensificat, în timp ce îmbătrânirea celor rămași și evoluția demografică naturală negativă (rata scăzută a natalității, rata ridicată a mortalității) au agravat declinul rural. În Ungaria și în regiunile învecinate, acest proces nu numai că a slăbit potențialul economic microregional, dar a pus în pericol și coeziunea socială și sustenabilitatea identității locale (Jelinek & Virág, 2020).

Scăderea continuă a populației – care a început deja la mijlocul secolului al XX-lea în multe zone rurale europene – a devenit astăzi o problemă structurală, nu doar o fluctuație demografică ciclică. Numeroase studii din întreaga Europă subliniază faptul că raportul dintre îmbătrânirea populației și migrație creează noi riscuri sociale, în special în ceea ce privește stabilitatea ruralității și sustenabilitatea serviciilor locale (Regional Development Division, 2024).

Prezentul studiu analizează, în cazul localităților Pacsér, Bácskossuthfalva, Kisújszállás și Karcag, procesele demografice pe termen lung, care se încadrează perfect în tendințele descrise în literatura de specialitate internațională. Aceste localități cu origini în Nagykun sunt exemple ale modului în care dinamica declinului demografic poate diferi între zonele periferice, dominate de agricultură, și centrele urbane mici, diversificate din punct de vedere economic. Scopul cercetării este, de a compara evoluțiile demografice la nivel micro din țară și din străinătate cu mecanismele de declin rural observate în întreaga Europă, contribuind la discursul științific regional privind schimbările demografice din zonă și la formularea unor posibilități practice de dezvoltare a localităților și a regiunii.

Studiul aduce trei contribuții la literatura de specialitate internațională:

- a) Propune un model integrat de relație între demografie și identitate, care operaționalizează legătura dintre structura populației și reproducerea culturală;
- b) Demonstrează empiric că sustenabilitatea identității culturale nu este legată doar de condiții instituționale, ci și de praguri demografice;
- c) Prin intermediul unui studiu de caz contrastiv, transfrontalier, arată că, în condițiile unui același context cultural, ierarhia administrativă și mediul geopolitic determină traiectorii demografice diferite din punct de vedere structural.

Deși declinul rural și procesele demografice au fost cercetate pe scară largă, *sistemul de condiții demografice pentru sustenabilitatea identității culturale a fost insuficient studiat din punct de vedere empiric*, în special în studiile de caz transfrontaliere, comparative, cu un număr redus de elemente.

II. Prezentare generală a literaturii de specialitate

Declinul demografic al zonelor rurale a devenit, în ultimele decenii, unul dintre domeniile centrale de cercetare ale științelor regionale și demografiei. Literatura de specialitate internațională este, de acord că declinul populației rurale nu este pur și simplu rezultatul unei scăderi naturale, ci un proces structural în care fertilitatea scăzută, îmbătrânirea populației și migrația selectivă – inclusiv pe criterii de gen – funcționează ca mecanisme care se întăresc reciproc (Stockdale, 2004; Pinilla et al. 2008; Newsham & Rowe, 2022; Martinez-Vérez et al., 2025).

Numeroase studii comparative subliniază faptul că fenomenul „zonelor rurale în declin” nu este doar o problemă demografică, ci și una economică și socială. Scăderea populației duce la restrângerea pieței locale a muncii, la reducerea serviciilor publice și la deteriorarea condițiilor de reproducere socială, ceea ce, pe termen lung, generează o spirală de declin care se autoalimentează (Loras-Gimeno et al., 2025). Migrația joacă un rol cheie în acest sens: exodul categoriilor de vârstă (mai) tinere și (mai) calificate slăbește în mod disproporționat capacitatea de regenerare demografică (și, prin urmare, economică) a comunităților rurale (Stockdale, 2004).

În același timp, se acordă o atenție din ce în ce mai mare conceptului de reziliență rurală, care analizează capacitatea zonelor rurale de a se adapta la șocurile demografice și economice. Cercetările privind reziliența evidențiază faptul că diversificarea economică, prezența instituțională și existența capitalului social pot atenua efectele negative ale declinului, chiar și în cazul în care scăderea populației rămâne de natură structurală (Zhu et al., 2025). Centrele urbane mici, care sunt capabile să îndeplinească un rol multifuncțional, prezintă un declin demografic mai lent decât periferiile dominate de agricultură.

Studiile care analizează dimensiunile culturale ale declinului demografic subliniază faptul că scăderea populației are un impact direct și asupra sustenabilității identității locale și a memoriei comunitare. Îmbătrânirea populației și ruperea lanțului generațional reprezintă un risc, în special, în acele regiuni în care identitatea se bazează, în primul rând, pe socializarea familială și comunitară

(Gómez-Ullate et al., 2020). Gestionarea instituțională a patrimoniului cultural poate atenua acest proces, dar nu este capabilă să contrabalanseze singură eroziunea bazelor demografice.

În Ungaria, declinul rural prezintă un model specific, strâns legat de perifericitatea spațială și de inegalitățile economice. Studiile empirice confirmă faptul că intensitatea declinului demografic este cea mai puternică, mai ales, în localitățile mici și în zonele cu caracter agricol, în timp ce orașele mici, diversificate din punct de vedere funcțional, prezintă o reziliență demografică relativă (Kovács & Tagai, 2021). Aceste rezultate sunt în concordanță cu constatările literaturii de specialitate internaționale și confirmă faptul că un rol cheie în sustenabilitatea reproducerii sociale îl dețin capitalul economic și contextul instituțional.

Cercetările privind zonele rurale din Serbia evidențiază, de asemenea, dubla influență a migrației și a îmbătrânirii populației, în special în contextul tranziției postsocialiste și al mobilității internaționale a forței de muncă. Evoluțiile demografice din Voivodina se încadrează în acest model structural. Conform datelor recensământului din Serbia, între 2011 și 2022 populația regiunii a scăzut cu aproape 10%, în timp ce numărul populației de etnie maghiară a scăzut cu mai mult de un sfert (Palusek, 2024). În zonele rurale din Voivodina, declinul demografic are un ritm mai rapid decât în centrele urbane, fenomen accentuat de îmbătrânirea populației, nivelul scăzut al capitalului uman și diversificarea economică limitată (Rodić et al., 2013).

Studiile care analizează situația demografică a comunității maghiare din Voivodina subliniază faptul că exodul tinerilor, natalitatea scăzută și incertitudinea pieței muncii reprezintă nu doar o pierdere de populație, ci și un risc pe termen lung pentru menținerea identității și a comunității (Palusek & Trombitás, 2017; Palusek, 2025).

Deși regiunea este mai puțin reprezentată în literatura de specialitate internațională, pe baza rezultatelor empirice disponibile, evoluțiile demografice ale zonelor periferice din Voivodina se încadrează, în general, în modelele generale ale declinului rural din Europa Centrală și de Est (Newsham & Rowe, 2022).

În ansamblu, literatura de specialitate susține în mod clar că declinul rural nu este doar un fenomen demografic, ci un proces socio-economic complex, care influențează în mod direct condițiile identității locale, continuității comunitare și reproducerii culturale. În acest context, prezenta cercetare interpretează evoluțiile demografice ale localităților de origine *nagykun* nu ca și cazuri izolate, ci ca parte a provocărilor structurale ale periferiei rurale europene.

Ca sinteză a abordărilor de mai sus, studiul utilizează un model de relație demografică-identitară, conform căruia sustenabilitatea reproducerii culturale depinde de o combinație a trei factori:

- structura demografică (pietățile de vârstă, potențialul de reproducere);
- integrarea economică (nivelul veniturilor, piața muncii);
- densitatea instituțională (infrastructura educațională și culturală).

Modelul presupune că, în anumite circumstanțe, sub un prag critic, acești factori determină o traiectorie de declin neliniară în transmiterea identității comunitare. Ca sinteză a abordărilor de mai sus, studiul aplică un model euristic, exploratoriu, de relație demografică-identitară, care nu servește la demonstrarea cauzalității, ci la interpretarea structurată a corelațiilor.

III. Ariile de studiu și datele utilizate

Cercetarea utilizează o abordare metodologică mixtă (mixed-methods), care analizează legătura dintre procesele demografice și identitatea culturală prin combinarea indicatorilor cantitativi cu interviurile calitative.

Studiul se extinde asupra a patru localități cu poziții ierarhice și geopolitice diferite (N = 4): Pacsér și Bácskossuthfalva (Serbia, Voivodina), precum și Kisújszállás și Karcag (Ungaria). Selectarea localităților incluse în eșantion a fost una ținută, având în vedere următoarele criterii: (1) un context istoric-cultural similar (localități de origine „nagykun”) (**Fig. 1**), (2) un mediu administrativ și economic diferit, precum și (3) dimensiuni și roluri funcționale diferite (dar comparabile ca ordin de mărime) ale localităților. Selectarea celor patru localități s-a realizat prin eșantionare ținută, ceea ce permite compararea diferitelor traiectorii demografice.

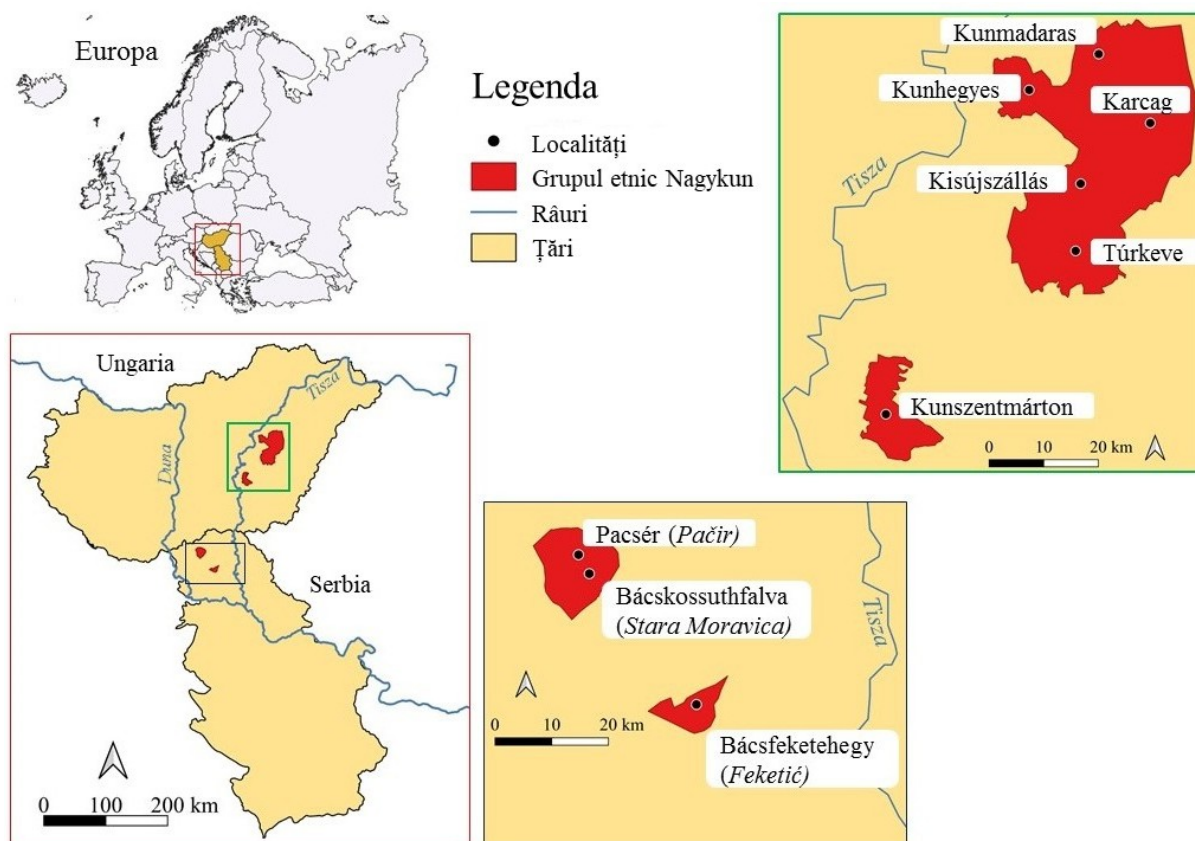

Fig. 1. Teritoriile locuite de populația „nagykun” în Ungaria și Serbia. Sursa: autorii

Analiza s-a bazat pe date statistice secundare, care se refereau în principal la evoluția numărului populației, structura de vârstă, structura economică și nivelul veniturilor. Datele demografice au fost disponibile la momente discrete (de la mijlocul secolului al XX-lea până în 2022), nefiind disponibile serii temporale defalcate pe ani. Sursa datelor din Ungaria a fost Oficiul Central de Statistică, în timp ce pentru localitățile din Voivodatul Voivodina s-au folosit ca bază date la nivel de localitate și de județ publicate de Oficiul de Statistică al Serbiei, respectiv estimările derivate din acestea.

Anumiți indicatori economici (PIB-ul pe cap de locuitor, salariul mediu net) nu erau direct disponibili la nivel de localitate, de aceea, în aceste cazuri, am utilizat valori estimate, în principal, prin extrapolarea datelor de la nivel de județ sau regional la nivel de localitate. În cadrul analizelor, intervalele estimate au fost reprezentate prin valoarea medie (**Tabelul 1**). Limitele datelor au fost luate în considerare într-o manieră consecventă în interpretarea rezultatelor. Selecția eșantionului se bazează pe identitatea „nagykun” ca variabilă culturală constantă. Având în vedere caracterul abstract al identității culturale, studiul o abordează prin intermediul unor indicatori proxy, în special prezența structurilor instituționale legate de identitate, activitatea civilă, infrastructura educațională și culturală. Acest lucru permite cercetării să examineze, într-un mod controlat, impactul mediului geopolitic: în timp ce rădăcinile culturale sunt identice, cadrele macroeconomice sunt diferite. Este important, însă, să se sublinieze că traiectoriile demografice diferite nu decurg doar din diferențele dintre țări, ci și din diferențele de ierarhie administrativă, întrucât modelele din Ungaria au funcții de oraș mic, în timp ce cele din Voivodina sunt mai degrabă periferii rurale.

Tabelul 1. Date privind zonele de eșantionare

Sursa: date prelucrate de la Oficiul Național de Statistică al Ungariei - Központi Statisztikai Hivatal (<https://www.ksh.hu/>) și de la Oficiul Național de Statistică al Serbiei - Statistical Office of the Republic of (<https://www.stat.gov.rs/en-us/>)

Indicator	Pacsér	Bácskossuthfalva	Kisújszállás	Karcag
Țara	Serbia (Voivodina)	Serbia (Voivodina)	Ungaria	Ungaria
Numărul populației (perioada de vârf)	4332 (1953)	6052 (1961)	13817 (1949)	25551 (1960)
Numărul populației (1990/1991)	3313	4416	13160	23828
Numărul populației (2011)	2580	3923	11397	20606
Numărul populației (2022)	1806	2812	10049	18525
Evoluția demografică (2011–2022)	-30,0% (critic)	-28,3% (puternic)	-11,4% (moderat)	-10,1% (moderat)
Cea mai numeroasă etnie (2022)	Maghiari (59%)	Maghiari (75%)	Maghiari (92%)	Maghiari (90%)
Procentul persoanelor în vârstă (65+)	26%	24%	21.80%	20.50%
Procentul copiilor (0-14 ani)	11%	12%	14.20%	15.10%
Domeniul principal de activitate	Agricultură, Turism	Agricultură, IMM-uri	Agricultură, Servicii	Construcții de mașini, Industria alimentară
PIB-ul pe cap de locuitor (estimare, EUR, locuitor/an)	~7 570 EUR	~8 170 EUR	~9 630 EUR	~10 665 EUR
Salariul mediu net (estimativ, EUR/lună)	~700-750 EUR	~750-800 EUR	~850-920 EUR	~950-1050 EUR
Șomajul	~5% (înalt ascuns)	~4-5%	3.80%	4.20%
Densitatea instituțiilor de identitate (la 1000 de locuitori)	Redus (colecții izolate)	Moderat (muzeu regional, bibliotecă locală)	De nivel înalt (muzeu, colecții speciale)	De excepție (centru de importanță națională)
Numărul organizațiilor civice de etnie maghiară active	2-3 (activitate redusă)	4-5 (activitate medie)	10+ (activitate intensă)	15+ (interconectare intensă)
Baza educațională identității	Școală primară (în declin)	Școală primară (mai stabilă)	Centru de învățământ secundar (liceu)	Centru regional de învățământ (liceu, învățământ profesional)

IV. Metodologie

Cercetarea a utilizat o abordare mixtă (mixed-methods), care a completat analizele statistice cantitative cu interviuri calitative, semi-structurate, în profunzime, în scopul explorării complexe a proceselor socio-demografice. Având în vedere numărul redus de elemente ($N = 4$), scopul principal al analizelor statistice nu a fost validarea deductivă a legilor generalizabile, ci identificarea inductivă a modelelor structurale și a traiectoriilor de dezvoltare între localități. Scopul analizei cantitative nu este generalizarea statistică, ci *explorarea modelelor în cazuri comparative cu un număr redus de elemente*. Având în vedere numărul redus de elemente, rezultatele nu pot fi generalizate, ci au un caracter exploratoriu.

Pentru analiza pe termen lung a proceselor demografice, am utilizat date din serii temporale discrete, provenite din bazele de date ale Oficiului Central de Statistică (Ungaria) și ale Oficiului de Statistică al Serbiei (Vojvodina). Deoarece datele nu sunt defalcate pe ani, în locul analizei clasice a seriilor temporale am efectuat o analiză a tendințelor și o analiză (periodizată) a schimbărilor pe segmente.

Pentru a asigura comparabilitatea și a măsura dinamica, am utilizat următorii indicatori:

- *Indicele standardizat al populației* - am definit punctul culminant demografic al localităților (perioada 1949-1962) ca valoare de bază 100, permițând o comparație vizuală și analitică a capacității relative de menținere a populației.
- *Rata medie anuală de creștere* - am măsurat intensitatea schimbării demografice prin rata medie anuală de creștere sau de scădere, care reprezintă variația medie exponențială pentru perioada analizată.
- *Indicatori structurali* - am determinat indicele de întinerire (raportul dintre persoanele cu vârstă cuprinsă între 0 și 14 ani și cele cu vârstă peste 65 de ani), unde o valoare sub 100 indică o structură îmbătrânită, precum și rata de dependență, care indică numărul de locuitori inactivi la 100 de persoane în vârstă de muncă.
- *Soldul migrațional* - am estimat câștigul sau pierderea din migrație ca diferență dintre variația totală a populației și creșterea/scăderea naturală a populației.
- *Indicele de vulnerabilitate demografică* - pentru evaluarea complexă a riscurilor, am creat un indicator compozit din valorile standardizate și ponderate în mod egal ale variației populației, structurii de vârstă și rata medie anuală de creștere.
- *Densitatea instituțiilor de păstrare a identității* - Numărul instituțiilor permanente care funcționează în localitate și care se ocupă în mod specific de conservarea patrimoniului național maghiar sau „nagykun” (case de tradiții, colecții muzeale, monumente comemorative), raportat la o mie de locuitori.
- *Indicele de activitate civilă* - Numărul asociațiilor active în domeniul cultural, al păstrării tradițiilor și al consolidării comunității, care reprezintă puterea de autosuținere a comunității.
- *Prezența instituțională (rețeaua de școli)* - Numărul și tipul instituțiilor de învățământ în limba maternă și ale spațiilor de socializare culturală (grădinițe, școli primare și gimnaziale).

Am analizat intensitatea relațiilor transversale dintre variabile folosind coeficientul de corelație Pearson, abordând interpretarea nivelurilor de semnificație cu o prudență sporită, având în vedere numărul redus de elemente. Valorile corelației au doar un caracter ilustrativ și servesc la evidențierea tiparelor dintre cazuri.

Pentru contextualizarea rezultatelor statistice, am realizat 23 de interviuri aprofundate semi-structurate. Eșantionarea a fost ținută: la cercetare au participat 11 actori-cheie locali din zona eșantionului din Ungaria și 12 din Voivodina (conducători ai administrațiilor locale și ai instituțiilor, actori din societatea civilă). Interviuurile s-au axat pe următoarele teme: percepția identității, schimbările demografice, funcționarea instituțiilor. Analiza s-a realizat prin codificare tematică.

Partea structurală a interviurilor a fost completată de o analiză bazată pe chestionar, în cadrul căreia respondenții au clasificat un total de 196 de factori demografici și sociali. Evaluarea s-a realizat pe o scară de la 0 la 8, unde 0 reprezenta un factor neglijabil, iar valoarea 8 indica o problemă la nivel critic (valoarea 8 indica probleme critice, valoarea 6 indica probleme grave, valoarea 4 indica probleme moderate, valoarea 2 indica deja probleme perceptibile, iar 0 indica probleme neglijabile/necaracteristice). Această procedură a permis examinarea coerenței dintre percepțiile subiective locale și datele statistice concrete.

V. Rezultate și discuție

5.1. Rezultatele datelor statistice

Analiza vizează testarea empirică a modelului demografic-identitar propus, cu accent special pe modul în care structura demografică și densitatea instituțională influențează sustenabilitatea reproducerii comunitare. Scopul abordării contrastive utilizate în cadrul analizei este de a evidenția modul în care destinul demografic al comunităților cu același capital cultural se particularizează sub influența diferențelor economice și a ierarhiei așezărilor la nivel macro. Astfel, profilurile demografice ale localităților de origine „nagykun” analizate nu sunt doar cazuri individuale, ci modele contrastive care se interpretează reciproc și care indică diferențe spațiale și structurale perceptibile.

Profilurile demografice ale localităților de origine „nagykun” analizate indică diferențe spațiale și structurale semnificative. Rata de scădere a populației între 2011 și 2022 poate fi considerată extremă în localitățile din Voivodina (-28-30%), în timp ce în zonele eșantionate din Ungaria se observă o scădere mai moderată (-10-11%). Această diferență nu este doar cantitativă, ci indică și diferențe calitative în ceea ce privește capacitatea de adaptare demografică și condițiile de reproducere socială. Pe baza analizei structurii de vârstă, ponderea populației vârstnice prezintă o relație invers proporțională cu dimensiunea localității; în cazul localităților cu un număr mai mic de locuitori, gradul de îmbătrânire este semnificativ mai ridicat. În paralel, ponderea populației tinere este mai mare în localitățile mai dezvoltate economic și diversificate funcțional, ceea ce reflectă efectul favorabil al unui mediu instituțional și al pieței muncii asupra menținerii familiei. Rezultatele sunt în concordanță cu cercetările internaționale care descriu declinul demografic al zonelor periferice și care evidențiază faptul că perifericitatea economică, deficiențele instituționale și migrația selectivă consolidează în mod cumulativ îmbătrânirea populației și scăderea numărului de locuitori (ESPON 2017; Stockdale, 2016).

Analizele transversale indică o corelație pozitivă puternică între numărul de locuitori al unei localități și rata de variație a populației ($r = 0,93$), ceea ce sugerează că, în cazul localităților mai mari, intensitatea declinului demografic este mai redusă. Această legătură se explică prin concentrarea spațială a serviciilor, a locurilor de muncă și a funcțiilor instituționale. Este important de subliniat că analiza nu a vizat examinarea izolată a fiecărei localități, ci a evidențiat corelația dintre caracteristicile demografice și economice ale localităților, așa cum am indicat și în capitolul anterior.

În cazurile analizate se observă o corelație puternic negativă ($r = -0,95$) între ponderea populației vârstnice și evoluția demografică (care are doar un caracter ilustrativ din cauza numărului redus de elemente), ceea ce indică faptul că îmbătrânirea populației nu este doar o consecință, ci și un factor structural care amplifică declinul demografic. Proporția ridicată a persoanelor în vârstă reduce simultan potențialul de reproducere naturală și intensifică migrația populației tinere, active. În schimb, proporția populației de vârstă preșcolară prezintă o strânsă corelație pozitivă atât cu PIB-ul pe cap de locuitor ($r = 0,88$), cât și cu salariul mediu net ($r = 0,90$), ceea ce sugerează că localitățile cu o poziție economică mai favorabilă au un potențial mai mare de regenerare demografică, în special în ceea ce privește capacitatea de a asigura sustenabilitatea familiilor.

Corelațiile dintre indicatorii economici sunt mai puțin clare; se observă o corelație negativă slabă-moderată între PIB-ul pe cap de locuitor și șomaj ($r = -0,45$). Relația nu este liniară, fiind distorsionată, în special în cazul localităților din Voivodina, de rata ridicată a șomajului ascuns și a ocupării informale, limitând puterea explicativă a statisticilor oficiale.

Pe baza analizei de sinteză, se conturează un model consistent, de tipul unei curbe descendente, între localități; dimensiune mai mică a localității → nivel de venit mai scăzut → proporție mai mare de persoane în vârstă → declin demografic mai rapid. Această legătură se manifestă deosebit de puternic în zonele periferice de dincolo de granița Ungariei, dominate de agricultură, în timp ce în cazul orașelor mici mai diversificate din punct de vedere economic – de exemplu Karcag – ritmul de declin este mai lent. Acest lucru confirmă faptul că o poziție mai favorabilă în ierarhia localităților și o structură demografică mai stabilă exercită un efect protector direct asupra proceselor transgeneraționale de conservare a identității.

Analiza seriilor temporale a condus la examinarea evoluției numărului populației pe baza a trei intervale principale de timp. **Fig. 2** ilustrează evoluția etapizată a declinului demografic în localitățile

analizate, de la apogeul demografic până în 2022. Rezultatele indică o diferențiere spațială marcantă; în cazul localităților agricole din Voivodina (Pacsér, Bácskossuthfalva), scăderea populației a început încă din perioada anterioară schimbării de regim, apoi s-a accelerat în perioadele ulterioare și a căpătat un caracter cumulativ. În schimb, în cazul orașelor mici din Ungaria (Kisújszállás, Karcag), scăderea populației a apărut cu întârziere și într-un ritm mai moderat, ceea ce indică un efect protector temporar al funcțiilor urbane, al dotării instituționale și al diversificării economice.

În spatele diferențelor observate se află poziția în ierarhia localităților, diferențele de structură economică, migrația selectivă, precum și mediul geopolitic și instituțional diferit al regiunilor de dincolo de graniță, evidențiind vulnerabilitatea demografică timpurie și durabilă a zonelor agricole periferice, precum și reziliența relativă, dar limitată în timp, a orașelor mici.

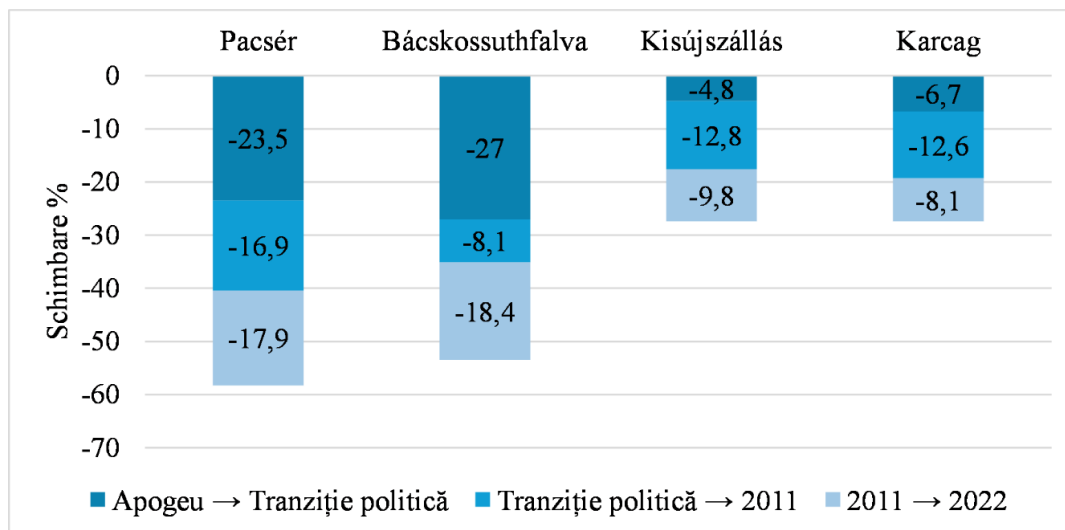

Fig. 2. *Evoluția numărului de locuitori din localități pe perioade (%).* Sursa: autorii

Pe baza rezultatelor, evoluțiile demografice ale localităților analizate pot fi clasificate în tipuri bine individualizate. Pacsér și Bácskossuthfalva reprezintă tipul de declin timpuriu și accelerat, caracterizat de o scădere continuă a populației pe întreaga perioadă analizată, precum și de un efect de prag apărut în perioada de după 2010. În cazul orașului Kisújszállás se observă un declin întârziat: funcțiile urbane și prezența instituțională atenuează ritmul scăderii populației, dar nu sunt capabile să oprească în mod semnificativ acest proces. Karcag, în schimb, poate fi clasificat în categoria orașelor mici cu o rezistență relativă, unde diversificarea industrială și instituțională, precum și fondurile de dezvoltare centrale de stat direcționate către acesta, în ultimul deceniu și jumătate, atenuează în mod demonstrabil intensitatea declinului demografic.

Interpretarea combinată a analizelor de serie temporală și a studiilor de corelație anterioare confirmă concluziile analizelor transversale. Rezultatele sugerează că diversificarea economică încetinește declinul demografic, îmbătrânirea populației funcționează ca un proces care se autoalimentează, în timp ce regiunile transfrontaliere, dominate de agricultură, sunt expuse într-o măsură sporită la apariția capcanei demografice.

În cadrul analizelor cronologice, am calculat și un indice demografic standardizat, a cărui bază a fost reprezentată de momentul de vârf demografic al localităților (indice = 100). Pe această bază, indicele demografic al localităților din Voivodina a scăzut sub 50 până în 2022 (Pacsér: 41,7; Bácskossuthfalva: 46,5), ceea ce, în comparație internațională, poate fi clasificat în categoria „localităților în declin demografic” (shrinking settlement). În schimb, orașele mici din Ungaria au păstrat aproximativ 70-73% din valoarea de referință, ceea ce indică o reziliență demografică relativă.

Rata medie anuală de scădere indică diferențe structurale suplimentare. Pierdere medie anuală de populație a localităților din Voivodina (Pacsér: -1,24%; Bácskossuthfalva: -1,08%) este de aproape

trei ori mai mare decât cea a orașelor mici din Ungaria (Kisújszállás: -0,44%; Karcag: -0,44%). Această diferență nu mai indică o fluctuație ciclică, ci o tendință demografică structurală de declin.

Pe baza valorilor indicelui de întinerire, Pacsér se află într-o situație critică (42), ceea ce justifică intervenții urgente de menținere a populației. Bácskossuthfalva poate fi clasificată în categoria localităților aflate în pericol (50), unde se observă o întrerupere a lanțului generațional ca urmare a migrației rapide. În cazul localității Kisújszállás, indicele indică un potențial mediu-bun de conservare a identității (65), susținut de un cadru instituțional tradițional mai puternic. În Karcag, indicele de întinerire este cel mai ridicat (73), ceea ce, în prezent, poate asigura, în principiu, condiții favorabile pentru menținerea continuității culturale și comunitare. Utilizarea indicelui se justifică prin faptul că identitatea locală nu este un patrimoniu static, ci un proces social bazat pe transmiterea între generații, a cărui sustenabilitate este strâns legată de structura demografică.

Valorile ratei de dependență completează imaginea; în Pacsér, la 100 de locuitori în vârstă de muncă revin 68 de persoane dependente, în Bácskossuthfalva 62, în Kisújszállás 58, iar în Karcag 55 de persoane. Rata ridicată a dependenței leagă resursele populației în vârstă activă, în primul rând, de supraviețuirea economică și de îngrijirea populației vârstnice, ceea ce restrânge, mai ales în cazul localității Pacsér, spațiul de manevră al activităților comunitare, culturale și de păstrare a tradițiilor. Datele evidențiază faptul că menținerea conștiinței de apartenență la „Nagykun” nu este doar o chestiune emoțională, ci una de masă critică demografică. În cazul localității Pacsér, indicele de întinerire de 42 și rata ridicată a persoanelor dependente indică faptul că energia comunității este canalizată către supraviețuirea de zi cu zi, astfel încât ritualurile de transmitere a identității (de exemplu, zilele dedicate păstrării tradițiilor, povestirea istoriei familiei) se lovesc de obstacole fizice din cauza întreruperii „lanțului generațional”.

În cadrul analizei identității, nu poate fi ignorat nici rolul proceselor de migrație. În localitățile din Voivodatia, o parte semnificativă a scăderii populației se datorează pierderilor prin migrație. În cazul localităților Pacsér și Bácskossuthfalva, din scăderea populației de aproximativ 30%, înregistrată între 2011 și 2022, scăderea naturală explică „doar” 12-15%, în timp ce restul de 15-18% este consecința emigrației. Prin urmare, mai mult de jumătate din scăderea populației (aproximativ 60 %) are origini migratorii, afectând în mod decisiv grupa de vârstă cuprinsă între 20 și 40 de ani. În acest context, mobilitatea forței de muncă transfrontaliere joacă un rol esențial, în special efectul de atracție al piețelor de muncă din UE.

În cazul orașelor mici din Ungaria, scăderea populației se datorează în principal declinului natural (70-75 %), în timp ce ponderea pierderilor cauzate de migrație este mai redusă (2,6-3,5 %). Aceasta înseamnă că există fundamente mai stabile pe care se bazează continuitatea socială și culturală a comunităților dar, în același timp, migrația tinerilor și a persoanelor cu studii superioare reprezintă și aici un risc pentru sustenabilitatea identității locale.

Cercetarea a evidențiat existența unei corelații strânse între densitatea instituțiilor de identitate și reziliența demografică. În timp ce la Karcag și Kisújszállás rețeaua extinsă de școli și numărul mare de organizații civile pot contrabalansa vidul cultural cauzat de declinul natural al populației, în periferia Voivodinei pierderea populației este însoțită de eroziunea bazei instituționale. Studiul de caz contrastiv evidențiază faptul că structura demografică și poziția în ierarhia localităților determină, împreună, o masă critică instituțională care permite comunității să mențină și să dezvolte o „identitate conștientă”. Rezultatele nu pot fi interpretate *ca dovezi statistice*, ci ca indicii ale diferențelor structurate dintre cazuri.

5.2. Rezultatele interviurilor aprofundate semi-structurate

La întrebările noastre au răspuns 11 personalități din zona de eșantionare din Ungaria și 12 din zona de eșantionare din Bačka, Serbia. Conform graficului din **fig. 3**, realizat pe baza analizei răspunsurilor lor, problemele demografice și sociale ale celor două zone de eșantionare diferă semnificativ una de cealaltă.

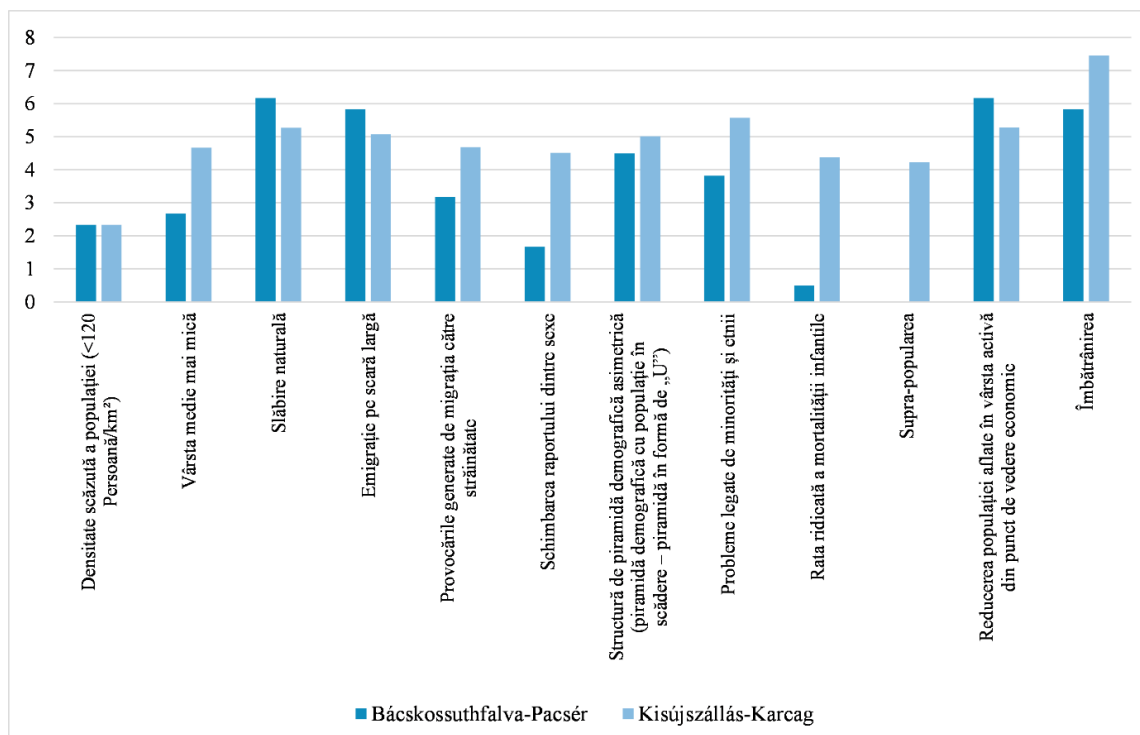

Fig. 3. Percepția respondenților asupra factorilor demografici din zonele eșantionate. Sursa: autorii

Potrivit respondenților, zona eșantionului din Ungaria prezintă valori extrem de ridicate în ceea ce privește îmbătrânirea populației și lipsa populației în vârstă activă din punct de vedere economic, ceea ce indică faptul că aici trebuie să se facă față unor provocări demografice grave; în plus, dezechilibrul între sexe și piramida de vârstă distorsionată reprezintă, de asemenea, o problemă serioasă. În schimb, zona de referință din Bácska prezintă valori medii mai ridicate în special în ceea ce privește scăderea naturală a populației și migrația, deși situația sa este, în general, mai favorabilă în ceea ce privește alți indicatori, cum ar fi vârsta medie și problemele național-etnice.

În ansamblu, pe baza valorilor medii, respondenții au evaluat problemele demografice din zona de referință Kisújszállás–Karcag ca fiind mai critice, în timp ce în cazul zonei Bácskossuthfalva–Pacsér, deși există probleme semnificative, acestea sunt mai moderate din anumite puncte de vedere. **Tabelul 2** rezumă gradul de gravitate al problemelor demografice.

Tabelul 2. Amplasarea problemelor demografice din zonele eșantionate. Sursa: autorii

Kisújszállás–Karcag	Indicatori demografici	Bácskossuthfalva–Pacsér
D	Densitate scăzută a populației (<120 locuitori/km²)	D
J	Slăbire naturală	L
J	Exod masiv	K
I	Provocările generate de migrația externă	F
I	Schimbarea raportului dintre sexe	B
J	Structură demografică asimetrică (piramidă demografică cu populație în scădere – piramidă)	H

					demografică în formă de urnă)								
K					Probleme legate de minorități și etnii					G			
H					Rata ridicată a mortalității infantile					A			
H					Supra-popularea					A			
J					Scăderea populației în vârstă de muncă					L			
N					Îmbătrânirea					K			
A: Neglijabil	B: Puțin semnificativ	C: De importanță medie	D: Cu o diferență ușor vizibilă	E: O reducere semnificativă	F: Ușor moderat	G: Moderat	H: Nivel mediu	I: Redus semnificativ	J: Ușor grav	K: De gravitate medie	L: Foarte grav	M: Grav	N: Critic
0-1	1,01-1,5	1,51-2	2,01-2,5	2,51-3	3,01-3,5	3,51-4	4,01-4,5	4,51-5	5,01-5,5	5,51-6	6,01-6,5	6,51-7	7-8

Potrivit respondenților, în zona Kisújszállás–Karcag numeroasele probleme demografice reprezintă o provocare „extrem de gravă” (L) sau chiar mai mare. Sunt extrem de grave densitatea scăzută a populației, declinul natural, migrația masivă, scăderea populației active din punct de vedere economic și îmbătrânirea populației, care atinge chiar nivelul critic (N). În schimb, în zona Bácskossuthfalva–Pacsér, aceste probleme sunt, în general, mai ușoare sau se situează doar la nivel „ușor grav” și „mediu grav” (de exemplu, valorile marcate cu literele J și K). În ceea ce privește provocările cauzate de migrația externă, ambele zone se confruntă cu probleme moderate, dar situația din Bácskossuthfalva–Pacsér este mai puțin critică. Dezechilibrul între sexe și piramida de vârstă distorsionată reprezintă o problemă „ușor gravă” sau „moderat gravă” în ambele zone. Rata ridicată a mortalității infantile și suprapopularea sunt minime sau neglijabile în ambele zone.

5.3. Rezultatele analizelor de corelație

Procese care determină structura demografică a zonelor eșantionate studiate formează sisteme de corelații strânse, care se susțin reciproc, dar care prezintă diferențe spațiale marcante între localitățile din Ungaria și cele din Voivodina.

Analiza efectuată în zona eșantionului Kisújszállás–Karcag a relevat semne ale unei crize demografice structurale, în care sunt prezente atât factori interni, cât și externi ai declinului demografic. Densitatea populației prezintă o corelație pozitivă semnificativă cu emigrația ($r = 0,586$; $p < 0,05$) și cu provocările generate de imigrație ($r = 0,877$; $p < 0,01$), ceea ce sugerează că, în centrele urbane, fluctuația migrației impune o presiune sporită asupra sistemului instituțional și asupra coeziunii sociale. Relația extrem de puternică și pozitivă dintre declinul natural și scăderea populației active din punct de vedere economic ($r = 0,825$; $p < 0,01$) indică eroziunea simultană a reproducerii sociale și a sustenabilității economice. Gradul de avansare al procesului de îmbătrânire este susținut de corelația semnificativă dintre piramida de vârstă distorsionată și ponderea persoanelor în vârstă ($r = 0,699$; $p < 0,05$).

În schimb, matricea de corelație a zonei de studiu Bácskossuthfalva–Pacsér conturează o spirală clasică de depopulare, determinată de poziția sa periferică. Aici, scăderea naturală a populației este generată în primul rând de reducerea și migrația continuă a populației active ($r = 0,776$; $p < 0,01$), proces care accelerează direct îmbătrânirea populației ($r = 0,794$; $p < 0,01$). Caracterul selectiv al

migrației – exodul dominant al bărbaților tineri – se manifestă și în indicatorii piramidei de vârstă distorsionate ($r = 0,626$; $p < 0,05$) și ai schimbării raportului între sexe ($r = 0,706$; $p < 0,05$). Este de remarcat legătura strânsă dintre densitatea scăzută a populației și speranța de viață mai redusă ($r = 0,872$; $p < 0,01$), ceea ce indică nivelul limitat al serviciilor și al asistenței medicale din zonele periferice.

Pe baza comparației dintre cele două zone eșantionate, se poate constata că, în timp ce în localitățile din Voivodina migrația selectivă (aproape 60% din pierderi) este factorul dominant, în orașele mici din Ungaria, deficitul de reproducere biologică și declinul natural (70-75%) reprezintă principala provocare. Rezultatele confirmă efectul protector al capitalului economic; corelația strânsă dintre ponderea populației de vârstă preșcolară și nivelul veniturilor ($r = 0,90$) evidențiază faptul că diversificarea economică este o condiție fundamentală a proceselor transgeneraționale de reziliență demografică și de păstrare a identității.

„Spirala demografică și economică” identificată în cadrul analizei statistice (dimensiuni reduse → venituri mai mici → îmbătrânirea populației) capătă o explicație socioculturală în lumina interviurilor aprofundate. În periferia Voivodinei, factorul dominant al scăderii populației este migrația selectivă (60% din pierderi), care afectează în primul rând grupa de vârstă 20-40 de ani. Pe baza analizei de corelație, acest proces este strâns legat de scăderea populației active din punct de vedere economic ($r = 0,776$; $p < 0,01$), ceea ce duce la o spirală de depopulare care se autoalimentează. În schimb, în zona eșantionului din Ungaria, pierderea prin migrație este marginală (2,6-3,5%); aici, motorul declinului demografic este scăderea naturală a populației (70-75%), care prezintă o corelație negativă extrem de puternică cu îmbătrânirea populației ($r = -0,95$). Pe baza răspunsurilor persoanelor intervievate, în cazul localităților Karcag și Kisújszállás, „lipsa de oameni” nu se datorează (în primul rând) migrației, ci deficitului de reproducere biologică și îmbătrânirii structurale a ofertei de pe piața muncii.

Una dintre cele mai importante concluzii ale studiului este legătura strânsă dintre capitalul economic și regenerarea demografică. Proportia populației de vârstă preșcolară prezintă o corelație pozitivă semnificativă cu salariul mediu net ($r = 0,90$), ceea ce confirmă faptul că diversificarea economică – care, în cazul orașului Karcag, se manifestă prin contextul industrial și instituțional – exercită un „efect protector” direct. Acest lucru este susținut și de valorile indicelui de întinerire: stabilitatea relativă a orașului Karcag (73) contrastează puternic cu valoarea critică a orașului Pacsér (42). Interviurile aprofundate evidențiază faptul că, în periferia Voivodinei, incertitudinea economică și ponderea ridicată a ocupării informale (care slăbesc puterea explicativă a corelației $r = -0,45$ dintre PIB-ul pe cap de locuitor și șomaj) subminează dorința de a întemeia o familie și procesele transgeneraționale de transmitere a identității.

Caracterul regional influențează în mod fundamental presiunile de adaptare socială. În cazul localităților Bácskossuthfalva și Pacsér, migrația este unidirecțională și selectivă (exodul tinerilor bărbați), ceea ce determină o schimbare a raportului între sexe și accelerarea procesului de îmbătrânire a populației ($r = 0,706$). În schimb, în zonele cu orașe mici și mijlocii din Nagyunság, imigrația a devenit, de asemenea, un factor, ceea ce arată o corelație puternică cu provocările național-etnice ($r = 0,858$; $p < 0,01$). Pe baza interviurilor, în zona eșantionului din Ungaria, provocarea nu este „depopularea”, ci integrarea socială a populației nou-venite și presiunea asupra sistemului de servicii (de exemplu, sănătate, educație) care decurge din aceasta, fapt indicat și de corelația dintre mortalitatea infantilă și densitatea populației ($r = 0,800$).

5.4. Contrastul dintre potențialul structural și performanța demografică efectivă

Atât rezultatele cantitative, cât și cele calitative indică faptul că evoluțiile demografice nefavorabile sunt însoțite de o slăbire a structurilor instituționale și identitare. În timp ce indicatorii cantitativi indică acest lucru la nivel structural, narațiunile din interviuri îl prezintă ca o experiență socială concretă.

Traectoriile localităților studiate arată că procesele demografice rurale nu urmează un model de declin liniar, ci se organizează în traiectorii diferite de reziliență și colaps, structurate în funcție de discrepanțele dintre potențialul structural și dinamica efectivă a populației. Sintetic, acestea reprezintă cazuri distincte, așa cum rezultă din cele de mai jos:

- a) *Karcag*. Datorită rolului său central în regiune și bazei industriale diversificate, a parcurs o traiectorie mai stabilă decât se aștepta, depășind așteptările, fapt confirmat de fondurile de dezvoltare publice direcționate după 2010 și de indicele de întinerire relativ ridicat (73).
- b) *Kisújszállás*. Prin sistemul său instituțional urban (de exemplu, liceele) și rețeaua culturală, a reușit să încetinească eroziunea demografică, astfel încât, în comparație cu condițiile sale structurale, prezintă o traiectorie cu o reziliență menținută, deși scăderea naturală a populației amenință pe termen lung lanțul generațional și aici.
- c) *Bácskossuthfalva*. În ciuda capitalului cultural semnificativ al populației „nagykun” și a bazei comunitare odinioară pline de viață, din cauza șocurilor geopolitice (războaie, migrație), localitatea a intrat pe o traiectorie de subperformanță și declin forțat, în care rata de scădere a populației (-28,3%) depășește capacitatea de retenție a resurselor comunitare interne.
- d) *Pacsér*. Datorită poziției sale periferice și dominanței agricole, localitatea se află pe o traiectorie de contracție critică (shrinking), în care, din cauza lipsei de oportunități structurale, indicele demografic a scăzut sub 50, iar procesul a atins pragul la care bazele fizice ale transmiterii identității au fost puse în pericol.

Corelația puternică dintre variabilele demografice și cele instituționale sugerează că sustenabilitatea identității rurale nu este un proces cultural autonom, ci un mecanism de reproducere socială determinat structural. Cazurile analizate indică faptul că o parte din comunitățile rurale nu urmează un declin gradual, ci o *traiectorie de colaps determinată de fenomene de prag*. Rezultatele sunt în concordanță cu modelul aplicat în studiu, indicând o *corelație*, însă nu se poate stabili în mod clar o relație de cauzalitate.

Concluzii

Rezultatele studiului indică faptul că, în cazul localităților analizate, evoluțiile demografice nefavorabile sunt însoțite de o slăbire a structurilor instituționale și de o erodare a identității culturale. Rezultatele statistice și calitative ale cercetării noastre arată că structura demografică și poziția în ierarhia localităților influențează împreună sustenabilitatea identității. Analiza a evidențiat faptul că păstrarea identității din „Nagykun” nu ține doar de angajamentul cultural, ci depinde și de condițiile fizice ale reproducerii comunității. În timp ce diversitatea funcțională a centrelor urbane mici din Ungaria asigură o relativă reziliență, în periferia din Voivodina, declinul rural pune deja în pericol fundamentele memoriei comunitare. Analiza a evidențiat faptul că, în satele din Voivodina clasificate în categoria „shrinking settlement” (așezări în declin, cu un indice < 50), rata extrem de ridicată a dependenței populației în vârstă de muncă (68) și indicele critic de întinerire pun în pericol bazele fizice ale memoriei comunitare.

Datele istorice arată că cele două localități din Voivodina și-au pierdut mai mult de jumătate din populație în ultimii 70 de ani. În timp ce acum 30 de ani, în ajunul războaielor din Balcani (1991), acestea erau comunități relativ stabile și pline de viață, șocul războiului care a urmat schimbării de regim, apoi valul de migrație către UE, susținut de pașapoartele maghiare (de după 2010) au dus la o „exodare” de o asemenea amploare încât a provocat astăzi o situație de urgență demografică și culturală. În această zonă, „subțierea” identității maghiare este cea mai rapidă dintre zonele eșantionate studiate.

În schimb, în zonele eșantionate din Ungaria, gradul de diminuare este de două ori mai mic decât de cealaltă parte a frontierei. În cazul orașelor Karcag și Kisújszállás, statutul de oraș, sistemul instituțional tradițional extins (licee, rețea culturală) și dezvoltările de după anii 2000 au reprezentat o forță de retenție marcantă, încetinind declinul demografic. Deoarece aici au rămas aproximativ trei sferturi din populație, tradițiile din „Nagykun” se bazează în continuare pe o bază masivă și vie, astfel încât păstrarea identității și transferul transgenerațional sunt mai sigure.

Tendențele temporale ale capacității de transmitere a identității conturează trei perioade distincte:

- „Epoca de Aur a Nagykun” (până în anii 1960), care coincide cu perioada caracterizată printr-o natalitate ridicată și o economie rurală, care absorbea forța de muncă, și printr-o identitate ce se transmitea în mod natural, prin socializare familială.

- Linia de ruptură (anii 1990), definită de schimbările politice care au revalorizat originea, iar zdruncinarea bazelor economice a declanșat exodul în masă al tinerilor.
- Era „identității conștiente” (prezentul, 2025), în care indicatorii demografici arată că evoluția acționează existențial împotriva comunităților. În această fază, nu mai este suficient să te naști în comunitatea maghiară din „Nagykun”; pentru supraviețuire este nevoie de ajutor instituțional, de stimulente economice și de o construire conștientă a comunității.

Cercetarea confirmă faptul că eficiența transferului transgenerațional de identitate este direct proporțională cu puterea de retenție economică a localității. Reziliența relativă a localităților Karcag și Kisújszállás demonstrează că funcțiile urbane și cadrul instituțional formează un „scut protector” în jurul moștenirii „Nagykun”. În schimb, în zonele model din Voivodina, identitatea a căzut în „capcana demografică”: migrația în masă a îndepărtat din regiune nu doar forța de muncă, ci și purtătorii memoriei comunitare.

Una dintre cele mai importante concluzii ale cercetării noastre este că, în cazul localităților Pacsér și Bácskossuthfalva, procesul a atins pragul critic. Dacă tendințele negative nu sunt oprite prin programe economice și de consolidare a identității bine ținute, în următorii 30 de ani conștiința de identitate „nagykun” din aceste zone va ajunge la un nivel de la care nu mai există cale de întoarcere către o existență comunitară funcțională. În schimb, reziliența relativă a micilor orașe maghiare „nagykun” studiate asigură încă baza necesară. Riscul, însă, pe termen lung al declinului natural prevestește și acolo slăbirea „lanțului generațional”, impunând răspunsuri proactive în materie de politică identitară. Contribuția științifică a studiului constă în abordarea identității culturale dintr-o perspectivă empirică, bazată pe indicatori proxy, precum și prin combinarea metodelor calitative și cantitative într-un context regional insuficient studiat.

Mulțumiri

Cercetarea a fost finanțată de Programul Grupurilor de Cercetare Prioritare al Universității Maghiare de Agricultură și Științe ale Vieții (MATE), de Programul de Publicații Științifice al Universității din Debrecen și de Fundația pentru Burse a Orașului Kisújszállás.

Bibliografie

- Augère-Granier, M.-L., McEldowney, J. (2021). *EU Rural Development Policy: Impact, Challenges and Outlook*. European Parliamentary Research Service. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690711/EPRS_BRI\(2021\)690711.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690711/EPRS_BRI(2021)690711.pdf) (accesat la 09.09.2025)
- ESPO (2017). *Policy Brief: Shrinking Rural Regions in Europe*. <https://archive.espon.eu/rural-shrinking>
- Gómez-Ullate, M., Rieutort, L., Kamara, A., Santos, A. S., Pirra, A. & Solís, M. G. (2020). *Demographic Challenges in Rural Europe and Cases of Resilience Based on Cultural Heritage Management. A Comparative Analysis in Mediterranean Countries Inner Regions*. *European Countryside*, vol. 12(3), pp. 408-431. <https://doi.org/10.2478/euco-2020-0022>
- Jelinek, C. & Virág, T. (2020). *Zsugorodó városok és társadalmi egyenlőtlenségek Magyarországon*. *Szociológiai Szemle*, vol. 30(2), pp. 4–26. <https://doi.org/10.51624/SzocSzemle.2020.2.1>
- Kovács, K. & Tagai, G. (2021). *Shrinking Rural Areas: Demographic and Broader Interconnections of Population Decline in Hungary*. *TERRA. Revista de Desarrollo Local*, (8), pp. 415-441. <https://doi.org/10.7203/terra.8.20372>
- Központi Statisztikai Hivatal (2025). <https://www.ksh.hu/> (accesat la 06.01.2025)
- Loras-Gimeno, D., Díaz-Lanchas, J. & Gómez-Bengoechea, G. (2025). *Rural Depopulation in the 21st Century: A Systematic Review of Policy Assessments*. *Regional Science Policy & Practice*, vol. 17(5), 100176. <https://doi.org/10.1016/j.rspp.2025.100176>
- Martinez-Vérez, V., Gil-Ruiz, P., Montero-Seoane, A. & Cruz-Soua, F. (2025). *Rural Depopulation in Spain from a Gender Perspective: Analysis and Strategies for Sustainability and Territorial Revitalization*. *Sustainability* 2025, vol.17(7), pp. 1-22. <https://doi.org/10.3390/su17073027>
- Newsham, N. & Rowe, F. (2022). *Understanding the Trajectories of Population Decline across Rural and Urban Europe: A sequence analysis*. arXiv preprint. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2203.09798>

- OECD (2025). *Reinforcing Rural Resilience: Trends, Opportunities and Challenges for Rural Regions*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/reinforcing-rural-resilience_7cd485e3-en/full-report/trends-opportunities-and-challenges-for-rural-regions_64b6ba0e.html (accesat la 09.01.2025)
- Palusek, E. (2024). *Demographic Changes among Hungarians in Vojvodina: Insights from Serbia's 2022 Census*. Hungarian Journal of Minority Studies, vol. 7, pp. 91–120. <https://doi.org/10.62152/hjms.2024.pe>
- Palusek, E. (2025). *A vajdasági magyarok demográfiai helyzetének ismertetése a 2022-es szerbiai népszámlálás adatainak feldolgozásán keresztül*. Kisebbségi Szemle, vol. X(1), <https://doi.org/10.62153/ksz.2025.1.pe>
- Palusek, E. & Trombitás, T. (2017). *Vajdaság demográfiai és migrációs jellemzői*. In: Ördögh, T. (Ed.), *Vajdaság társadalmi és gazdasági jellemzői* (pp. 41–72). Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezete, Szabadka. <https://real.mtak.hu/90943/1/Teljes-k%C3%B6tet-small.pdf> (accesat la 15.01.2025)
- Pinilla, V., Ayuda, M.-I. & Sáez, L.-A. (2008). *Rural Depopulation and the Migration Turnaround In Mediterranean Western Europe: A Case Study of Aragon*. Journal of Rural and Community Development / Revue du développement rural et communautaire, vol. 3(1), pp. 1-22. <https://journals.brandonu.ca/jrcd/article/view/91/33> (accesat la 15.01.2025)
- Pinilla, J. P., Brugnoli, J. A. R., Legües, D. L. & del Solar, A. V. (2023). *My Home Quarantine on an App: A Qualitative Visual Analysis of Changes in Family Routines during the COVID-19 Pandemic in Chile*. Qualitative Sociology, vol. 46(2), pp. 221–244. <https://doi.org/10.1007/s11133-023-09531-z>
- Regional Development Division (2024). *The Countryside in the Shadow of Migration – Lessons from Southern Europe*. Századvég. <https://szazadveg.hu/en/cikkek/the-countryside-in-the-shadow-of-migration-lessons-from-southern-europe/> (accesat la 09.01.2025)
- Rodić, V., Bošnjak, D., Janković, D. & Karapandžin, J. (2013). *Demographic Characteristics of Rural Populations in Vojvodina as a Factor of Rural Economy Diversification*, In: The 50th Anniversary Seminar, Agriculture and Rural Development – Challenges of Transition and Integration Processes, pp. 112-123. <https://ideas.repec.org/p/ags/ubgc50/161797.html> (accesat la 15.01.2025)
- Statistical Office of the Republic of Serbia (2025). <https://www.stat.gov.rs/en-us/#> (accesat la 06.01.2025)
- Stockdale, A. (2004). *Rural Out-Migration: Community Consequences and Individual Migrant Experiences*. Sociologia Ruralis, vol. 44(2), pp. 167-194. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2004.00269.x>
- Stockdale, A. (2016). *Contemporary and “Messy” Rural in-migration Processes: Comparing Counter-urban and Lateral Rural Migration*. Population, Space and Place, vol. 22(6), pp. 599–616. <https://doi.org/10.1002/psp.1947>
- Zhu, F., Ying, B. & Xiang, C. (2025). *Advancements in Rural Resilience Research over the Past Two Decades and its Significance for Sustainable Development*. Discover Sustainability, vol. 6, 145. <https://doi.org/10.1007/s43621-025-00901-x>

LOCAL INTERACTIONS OF WINE-GROWING COMMUNITIES AND DISADVANTAGED SETTLEMENTS. CASE STUDY: ARGEȘ COUNTY IN ROMANIA

University Assistant Phd. **George SECĂREANU***

* Faculty of Natural Sciences and Agricultural Sciences, Ovidius University of Constanța,
e mail: george.secareanu@365.univ-ovidius.ro

Local interactions of wine-growing communities and disadvantaged settlements. Case study: Argeș County in Romania. Vineyards are part of crops with a high added value; therefore, they bring their contribution to the communities where they can be found. This industry has the ability to train converging economic segments from their proximity, so it represents an important vector within the area of which they are a part. Thus, through the present work, the types of interactions at the local level were determined between the poor settlements and those that are based on viticulture, but which are positioned within a radius of up to 10 km from the main intralocal viticultural areas.

In this process, the Copernicus Corine Land Cover database was used, both for the year of 1992 and for 2018, through it three general aspects were identified: the main intralocal viticultural areas; the resilience over time of the vineyard surfaces; the development of viticulture in new settlements near the wine-growing areas. In this context, with the help of the results of a previous study, which determined the poor rural areas in Argeș county, the types of local interactions between the poor areas and those based on viticulture could be determined in the present research. In determining these interactions, an important role is played by the access network at the local level, the disposition of exogenous economic poles, as well as the demographic evolution at the UAT level.

Among the types of interactions identified between disadvantaged and wine-growing areas we find four categories: prey-predator, competition, complementarity and indifference. All these economic communication channels are analyzed through the present research.

Keywords: local interactions, wine-growing areas, poor communities, Romania.

I. Introduction

The historical component brings a high contribution to the subsequent regional developments (Harvey et al., 2014; Vaz de Freitas et al., 2022), with different repercussions that were reflected in the way of territorial planning (De Montis, 2014; Martino and Muenzel, 2018).

Therefore, the social aspects (Castellanos et al., 2022), through the lens of the development strategies that the state implemented or did not implement (Stojanova et al., 2022), can be seen through how these changes took place in the land use (Ahlmeier & Volgmann, 2023). In this context, viticulture has undergone extensive changes in the last 30 years, and at the territorial level a series of economic flows have been engaged that have created new supply lines for large economic basins (Kühne et al., 2010; Teil et al., 2011) and created a new category of entrepreneurs (Ferrer et al. 2021).

The purpose of this research was to identify the main interactions between the communities based on the wine culture and the deeply disadvantaged rural areas in Argeș County. Based on the relationships developed over 30 years, the main wine-growing areas at the local level could be highlighted. Thus, the present work answers the following questions: What are the main relationships outlined between the communities that base their economy on viticulture and the deeply disadvantaged settlements? What are the main Wine Regions in Argeș County? How has the population evolved at the level of LAU so that labor flows involved in economic activities with a viticultural character can be identified? In this sense, the work aims to have as its central point the dynamics of the viticultural areas, and as such it must respond to the hypothesis according to which it could constitute the engine of the development of deeply disadvantaged rural areas.

Starting from the work of Ianoș (Ianoș, 1994), we wanted to determine the main categories of interaction between communities based on viticulture and poor communities at the level of Argeș County (LAU). In this sense, four of the six types of connections were determined, respectively: Prey-Predator relationships; Competition Type Relationships, Complementary Relationships and Indifference Relationships (Emergent and Commercial Type relationships are missing) (**Fig. 1**).

(I) **Prey-Predator Relationships.** It is the most common type of interaction at the territorial level in states with a capitalist economy (Carter, 2018), with greater development in the case of developing societies based on innovation (Rainer, 2016; Sánchez-García et al., 2023). Such a discretionary model is based on two arguments: (1) resilience in a competitive environment, so as to develop the ability of a predator at the interaction level; (2) promoting progress through a competitive market (Díaz-Bone, 2013). Evidently, in this case, an important role is played by the dispersion of technological flows, materialized through accessibility, being deeply related to the typology of existing communication relationships. If we simplify to the level of the interaction between the wine-growing areas and the deeply disadvantaged ones, the former have the ability to attract the population from the disadvantaged areas, where the lack of jobs makes its presence felt. The result of this type of interaction is an increase or a stagnation of the population in the wine-growing areas, over time, at the level of the poor areas we are dealing with a decrease in the population based on an accelerated migration (Thomson et al., 2018).

(II) **Competitive Relationships.** If we refer to the wine-growing areas, as previously established, these areas are closely related to the topographical regime at the level of a space, that is, the creation of conditions for the development of such culture and, with it, also entrepreneurship (Shikverdiev et al., 2019; Li & Ramanathan, 2020). Competition in this case manifests itself through the increase or stabilization of viticultural areas at the local level, but especially in cases where certain disadvantaged communities, through creativity, have imitated the practices of communities where vines are grown traditionally (Tung, 2016; Boga et al., 2023).

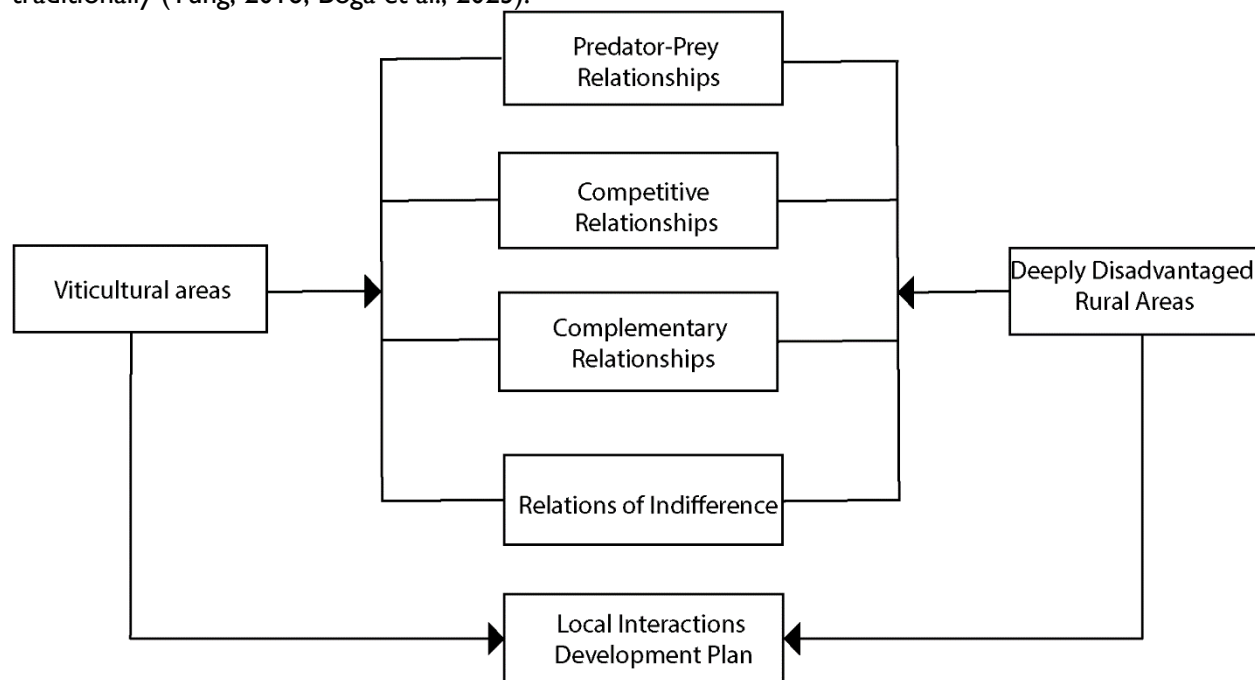

Fig. 1. *Typology of relations between Viticultural Areas and Deeply Disadvantaged Rural Areas*

(III) **Complementary (Symbiotic) Relationships.** These have as their central point the cooperation between the two types of settlements, so that most of the time they materialize through the seasonal labor force that is distributed to the deeply disadvantaged areas (Guy, 2019). We also find such a peculiarity in the works related to the care of the vines (Hastings, 2019), through a seasonality of activities, especially in spring and autumn. In this context, the premises for long-term cooperation at the level of some economic activities are developed, thus resulting in some economic stability for both types of communities. These incomes can be found most of the time at the local level, as part of the non-formal work category.

(IV) **Relationships of Indifference.** They refer to the lack of connections, on poorly defined economic segments at the territorial level. Such an approach between the two communities has as its first argument the size of the distance between the two types of communities. However, this argument can be distorted by the existence of a much larger economic pole in the vicinity, much more active,

creating the premises of an unattractive collaboration between the wine-growing areas and the poor ones. In all this context, even if the physical distance is moderate, accessibility between the two categories can be complicated, especially since this argument represents a syncopation at the level of most disadvantaged settlements.

The analysis is important because it shows the effects of the transition of the economy in the viticultural sector, both through the lens of the capacity of resilience by which the viticultural communities are characterized, but especially through the specifics of the interactions that these settlements have developed with the poor settlements in the vicinity. In this context, the determination of the poor areas at the level of Argeș County was based on Secăreanu's work, through which the deeply disadvantaged rural areas at the county level were determined (**Fig. 2**) (Secăreanu, 2022).

Consequently, two types of polarizations were established in relation to vineyards, based on which two intralocal wine growing areas were established (**Fig. 3**), respectively: Mioveni-Ștefănești-Topoloveni Winery Area (**Fig. 4**) and Costești Winery Area (**Fig. 5**). However, it should be noted that the layout of the road infrastructure network plays a crucial role in establishing different types of relationships, as economic flows depend in an important way on such a network, especially since Romania is part of the European Union.

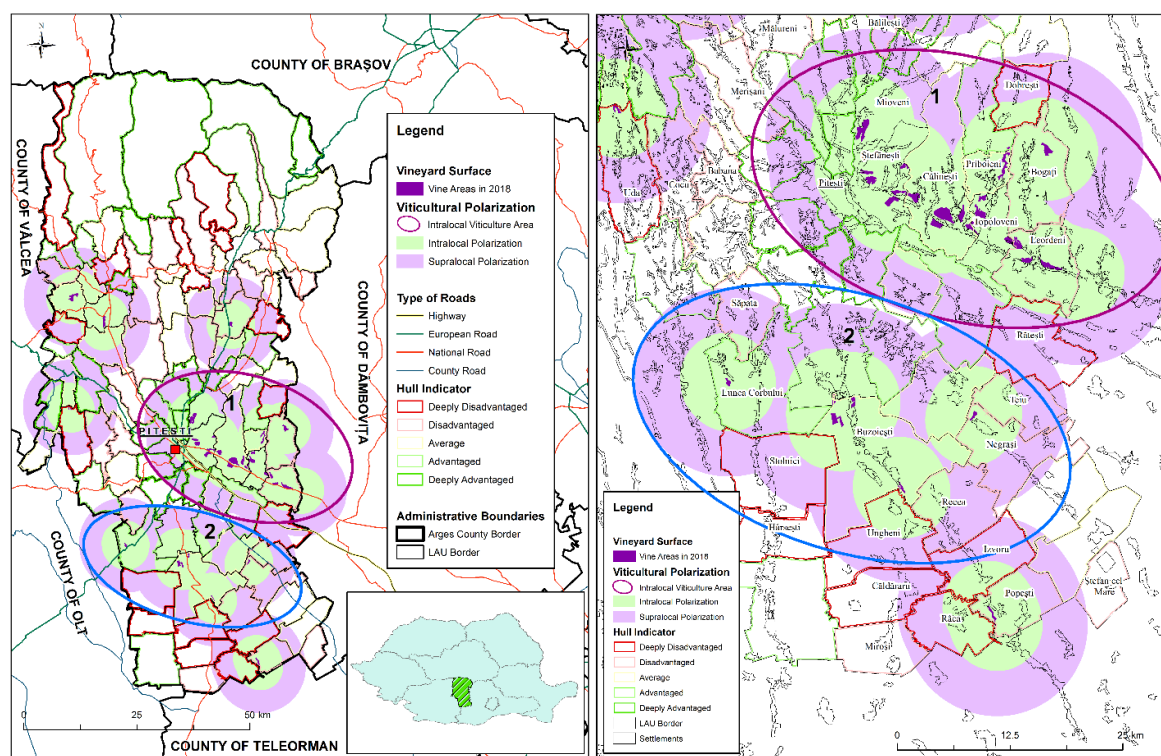

Fig. 2 (left) and Fig. 3 (right). The viticultural polarization at the level of Argeș County in 2018 and the arrangement of the main viticultural areas. Data source: Prepared by the authors based on data from CLC, Nacu, 2013 and Secăreanu, 2022

(1) The first type of polarization present here is intralocal and local, and includes the area located 5 km away from the wine-growing areas, i.e. granular type. Such polarization includes the neighboring human settlements, thus developing a mode of influence based on the area itself (Inglis and Almila, 2021), developing a multiple mechanism over the wine-growing areas (through jobs, be they informal) (Chreneková et al., 2016), or constitute the main market represented by the short chain (an extremely extensive feature of small, family-owned and sometimes untaxed businesses) (Garcia-Parpet, 2008; Corby, 2010; Georgiou & Vrontis, 2013). However, this type of polarization aims at association and at the same time development within the locality, being the starting point in the development of rural areas based on the characteristics of the area (Centonze, 2010). The specificity of the place is all the more important as it can create the premises for the development of an own brand (Ibert et al, 2019), an extremely important attribute in the context of obtaining added value (Pike, 2015; Ruiz et al, 2017; Rainer et al, 2019). With development in a sustainable manner (García Revilla & Martínez Moure,

2021), the problems related to the standard of living of the population can be solved, but it also creates a mobile through which a solid entrepreneurial class can be developed (Anderson et al., 2017).

Fig. 4 and Fig. 5. Images from the level of the Marcea Winery in the city of Ștefănești (left) and the vineyard in the commune of Buzoiești (right). Source: own archive

(2) The second type of relationship is represented by the supralocal polarization and covers an area of up to 10 km. towards the vineyards. In this register, some of the needs of supporting the wine sector and implicitly the area of influence are expanded. Therefore, for the first time, the presence of areas of territorially homogeneous dispersion around wine crops can be observed, and, together with them, arguments can be created to support some projects that can be implemented in a local context (Overton & Banks, 2015) through the formation of wine clusters (Marco-Lajara et al., 2022). In this sense, expansions of the initial prerogatives can be observed, such as: the available workforce; the short chain consumer market; connection to the developed infrastructure and access to the national and international market; the inclusion of much more developed local economic poles, easier access to know-how, access to important financial resources, economic diversification, the development of economic sectors in the field of services such as HORECA (Demossier, 2010; Overton et al., 2012; Iglesias and Navarro, 2014).

II. Methodology

The methodology used in the present research includes several activity plans, from the work of Ianoș (1994), through which he substantiates the four types of relationships between settlements, to the determination of the deeply disadvantaged areas at the level of Argeş County, carried out by Secăreanu (Secăreanu, 2022). Since, in certain circumstances of polarization, relations exceed the administrative limit of the county, determinations of relations with underdeveloped settlements were

identified with the help of the Atlas of Marginalized Zones and Human Development in Romania (World Bank, 2016).

From the perspective of substantiating the data packages, open source databases were used, from the extraction of surfaces from the European Copernicus (Corine Land Cover) program database at the level of 1990 and 2018, to the determination of the standard deviation from the Argeș County average of the difference in population dynamics between the periods 1991-1996 and 2018-2023, with the help of the database of the National Institute of Statistics (INSSE). These standard deviations had the role of identifying the typology of interactions between wine-growing settlements and poor ones, resulting from stagnation, increase or decrease in population. The formulas used in this regard were:

$$\frac{((p.2019+...+p.2023)/5)-((p.1992+...+p.1996)/5)*100}{R_{med\ a\ pop\ LAU}}-100=R_{med\ a\ pop\ LAU}$$

$$Dev_{std, popLAU} = R_{med\ a\ popLAU} - R_{med\ a\ popJUD}$$

From the perspective of the georeferenced infrastructure used in the study, the data provided by geospațial.ro were used, while the political-administrative boundaries used were those belonging to the ANCPI website. Moreover, the "Microsoft Office LTSC Professional Plus 2021" program was used for data processing, while the "ArcGIS 10.2 for Desktop" program was used to create the cartograms, and the "Adobe Illustrator CC 2019" has been used as well.

III. Results and discussion

A first step in determining the types of local interactions between areas with a viticultural profile and poor ones consisted in highlighting the dynamics of the number of inhabitants. This aspect was carried out at the level of UAT, throughout the area of Argeș county, for a better spatial contextualization of social-economic phenomena. Hence, the standard deviation compared to two periods was determined, by calculating the average number of the population between 1991 and 1996, compared to the average population from the period between 2018 and 2023 (**Fig. 6**). As can be observed, from a spatial point of view, the settlements in the peri-urban area of Pitesti Municipality register positive values, a sign of its polarization (Callau, 2013; Stoian et al., 2024), while peripheral communities in the west, north, and in especially the south of the county registers negative values, due to the aging of the population (Milbourne & Doheny, 2012). From the perspective of the values of the disadvantaged communities, they also register positive values, these being attributed to the existence of an important romani community (Hârțesti with 19.8%). On the other hand, within the same analysis, negative values of population evolution are observed in deeply disadvantaged communities such as: Popești (-38.2%, the lowest value recorded), Ungheni (-34.3%), Uda (-33, 9 %). Negrași (-32.6 %), Teiu (-32.6 %), Caldăraru (-28.1 %), Miroși (-27.8 %), Cocu (-24.7 %), etc.

From a geographical point of view, the two highlighted wine growing areas present different parameters of the structure of the component localities. In this context, of the homogenization of the viticultural areas in the Ștefănești area, there is a high share of developed territorial administrative units. Following the local and supralocal polarization of area one, as defined on the map, the presence of the following underdeveloped settlements is identified: Dobrești (full), Bogati (full), Leordeni (full), Rătești (partial), Merișani (partial) and Bălilești (partial). It should be specified that this area also covers the surface of Dâmbovița county, but it is not the subject of the present study. However, according to a World Bank study, the administrative units that would be part of this area are: Crângurile (underdeveloped); Potlogeni Deal village in Petrești commune (underdeveloped), Găești town (developed), Gura Foi (developed), Cobia (developed), Valea Mare (developed), Hulubești (medium development) and Ludești (medium development) (World Bank, 2016).

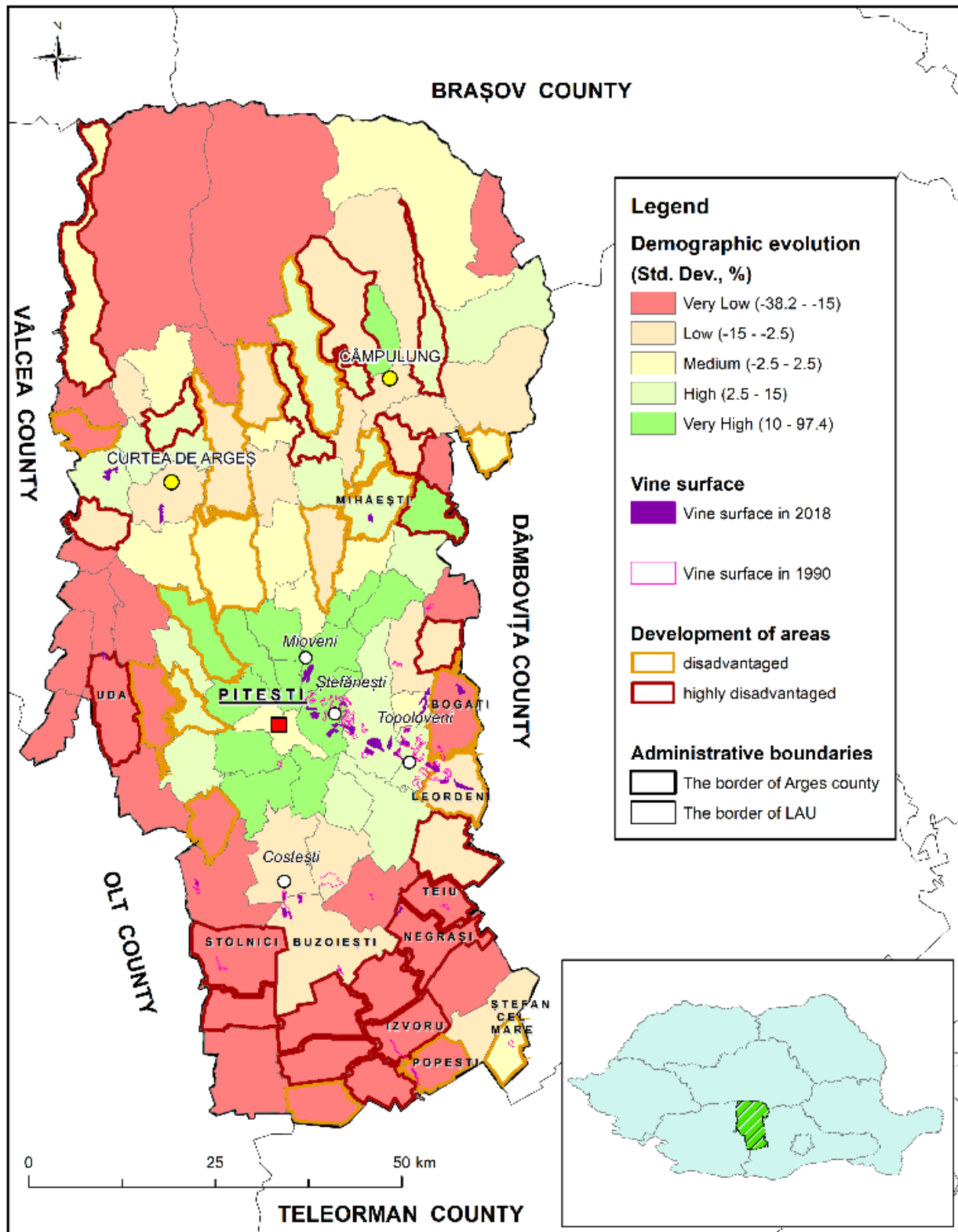

Fig. 6. The standard deviation of the average demographic dynamics (population by residence) from the period 2018-2023 compared to the average of the period 1991-1996. Data source: INS

On the other hand, the second category is located in the proximity of the town of Costești and is defined by a fragmentation of the wine-growing area, and in terms of accessibility, much greater distances are recorded from the Municipality of Pitești. Thus, a much greater presence of underdeveloped administrative units can be observed, such as: Stolnici (partially), Ungheni (partially),

Recea (fully), Negrași (fully), Teiu (fully), Rătești (partially) and Sapata (partial). And this area extends outside Argeș county, more specifically on the territory of Olt county, but here we also have data following the study carried out by the World Bank, as follows: Bărăști (underdeveloped), Tătulești (underdeveloped) and Colonești (underdeveloped) (World Bank, 2016).

In this context, the types of specific relationships were determined at the level of the two wine-growing areas. In this sense, the relations that the viticultural areas have undertaken with the underdeveloped ones have been substantiated.

The first ones described are Prey-Predator relationships, which we meet mainly in the southern part of the county, within the Costești wine-growing area (**Fig. 7**). These are recorded in the report between Buzoiești commune (predator) and Izvoru, Căldăraru, Recea and Ungheni communes (prey). Among these settlements that play the role of prey at the territorial level, all have the status of communities whose inequalities are accentuated in relation to the other settlements at the level of Argeș County. Thus, due to some social problems, prey-type communities have experienced deep declines at the level of the local population (**Fig. 6**). Although these population decreases, reported at the level of the post-communist period, are also recorded at the level of the Buzoiești commune, however, its size is much smaller (-13.1 %). Another argument for the predatory role that these communes play is that of the proximity to Buzoiești, but also of the high accessibility between the two entities (through the transport network, DN 65A and DJ 504). In this context, it can be stated that the settlements are located on a main communication axis, without being neighbors (Căldăraru, via DN 65A), while in the case of the Izvorul commune, the communities are not neighbors, they are in a relative approach, but on secondary traffic axes (DJ 504).

The same predatory relationship is played by Rătești commune in relation to the city of Topoloveni or the commune of Leordeni. The characteristic of this typology is based on the previous arguments, in the sense that we are dealing with a higher level of development in the case of the city of Topoloveni, while in the case of the municipality of Leordeni (-7.9%) we are dealing with a pace more attenuated of demographic fluctuations. In terms of spatial layout, the commune of Leordeni is adjacent to Rătești, but they are positioned on secondary traffic axes. On the other hand, in relation to the city of Topoloveni, we are dealing with the same positioning of traffic on secondary axes, but without being neighbors. This situation of secondary accessibility is based on the positioning of the Argeș River between prey-type and predator-type communities.

The next relationship, the competition type, is the most extensive within the level of inter-local polarization, being a sine qua non condition of the market economy, with dramatic accents in the case of developing societies. Thus, at a spatial level, two administrative units with this characteristic can be observed in the Costești wine region: Buzoiești and Negrași. The arguments for facilitating such spatial relationships are different: (1) in the case of Buzoiești commune, although we are dealing with a decrease in the areas occupied by vineyards, we still find a significant area occupied by vineyards (173 ha., an aspect that highlights the traditionalist character of this culture in an extremely troubled period from an economic point of view); and the decrease in population was not as high as in the wine-growing or disadvantaged settlements in the vicinity; (2) on the other hand, in the case of Negrași commune, although it is part of the category of poor settlements, we are dealing with the appearance of areas cultivated with vines. This aspect demonstrates the fact that this community imitated the practices of the settlements where vines are traditionally grown.

The second group, that of competition-type relationships, can be found in the Mioveni-Ștefănești-Topoloveni Viticulture area, where the following administrative units have this status in relation to them or to other nearby settlements: Mioveni, Ștefănești, Călinești, Priboieni, Bogatai and Leordeni. Thus, the city of Mioveni presents this type of relationship in relation to the city of Ștefănești, since, although the town is developed, there were areas cultivated with vines compared to 1990, nevertheless, although neighboring, in relation to the town of Ștefănești, it is on separate communication axes. It has the same status as a separate communication axis with respect to the Călinești commune and the town of Topoloveni, but the communities are not neighbors.

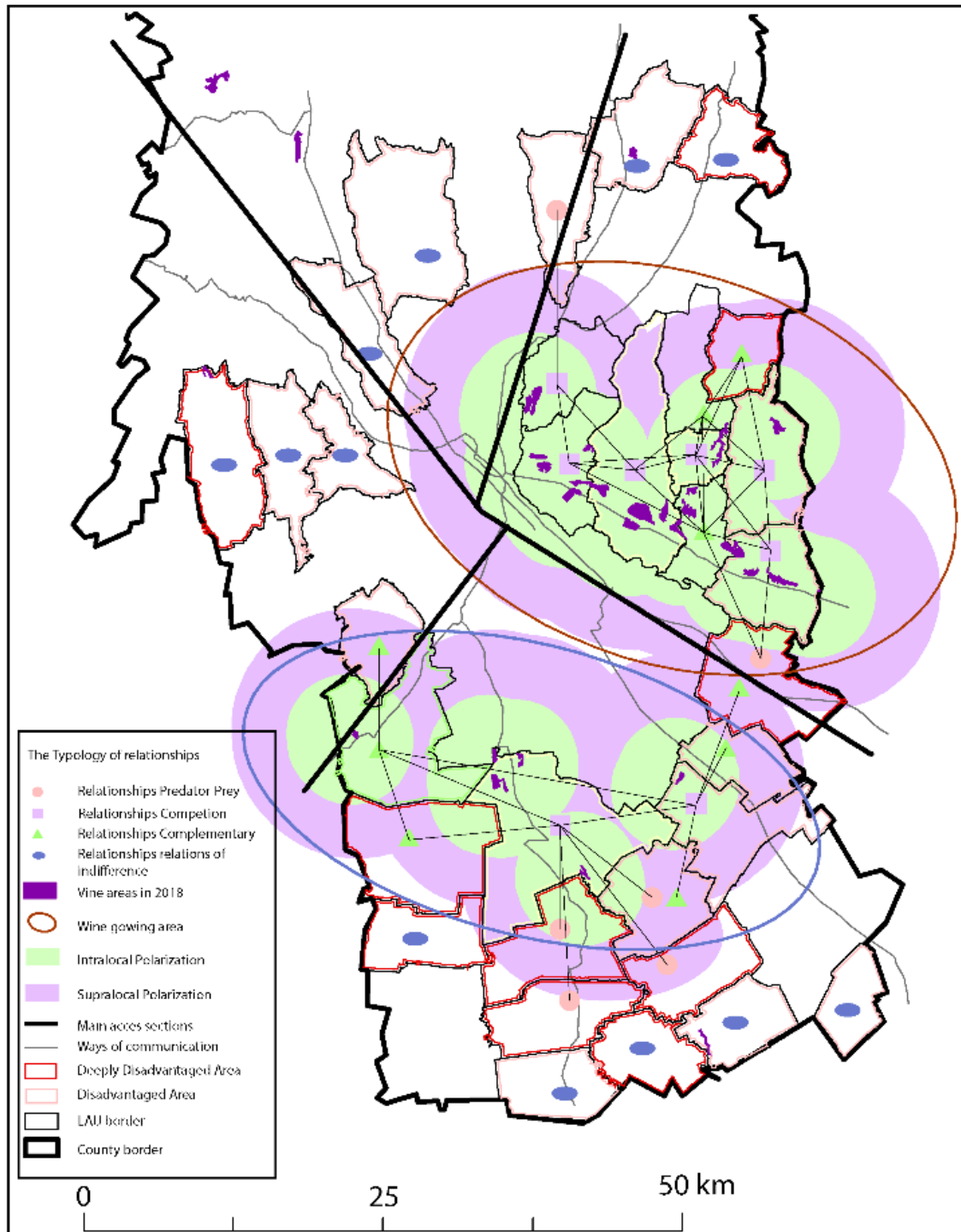

Fig. 7. Disposition of spatial relations within the wine-growing areas in relation to the disadvantaged ones.
Source: Author

On the same basis of the analysis, the city of Ştefăneşti registers a spectacular increase in population compared to the average of the county's dynamics (+49.2% compared to the post-communist period), but registers decrease in terms of vineyard area. However, the vineyards within this settlement have an important relevance in the context of local and even national winemaking (the existence of a research center in the field). However, if the previous situation was specified in relation to Mioveni, in relation to the Călineşti commune it presents neighborly relations, with the mention that they are located on the same main communication axis. On the other hand, in relation to the Priboieni commune, as in the case of the city of Mioveni, where the viticulture makes its appearance

at the territorial level, we are dealing with a relationship of competitiveness. It should be noted that they are not located on a main axis of communication and are not neighbors from a territorial point of view.

Within the complementary relationships, whose role is that of cooperation, especially at the level of the seasonal workforce, these administrative units are distinguished by a growth or some demographic stability compared to the average at the local level and, of course, a raised accessibility in relation to the wine-growing areas. In this case, the role of prey can be played even by a community that has registered a regression in terms of the vineyard area. Thus, an eloquent example of this situation is the relationship between Priboieni (-2.5%) and Dobrești (-3.9%). These communities, although they do not show neighborhood relations, are on the same communication axis (DJ 702) and show roughly the same numerical evolution. In this symbiosis, the role of belonging to the vineyards is held by the Priboieni commune, and this characteristic was not present at the level of the analysis from 1990. Going along the same path, we can identify the same relationship at the level between the communes of Bogăți and Dobrești. This time, although the communes are neighbors, there is no proper connection between the two communities (DC 58 that connects the two settlements), but it must be specified that the vine was also present in 1990 and consolidated in reasonable terms during the transition (35 ha., in 1990, reaching 73 ha., in 2018). Such an evolution denotes a tradition at the viticultural level, which has also been maintained at the level of the complementary relations between the two administrative units. This relationship became more acute with the passage of time through the prism of the different demographic evolution at the level of the two communities. If in Bogăți commune we have a decrease of population of -16.1% compared to the period before the fall of communism, in Dobrești we have a decrease of only -3.9%.

The last situation, the one in which we have relationships of indifference, is observed in the ratio between disadvantaged and wine-growing settlements. A prime example is the relationship between Buzoiești and Miroși, where, although they are on the same communication network, in this case DN65, the distance is far too great.

Another eloquent example is the relationship between the Municipality of Mioveni and the commune of Merisani. Although within the sphere of intralocal influence of Mioveni Municipality, this polarization is disrupted by the existence of Pitesti Municipality, it is much more important that they are much larger from a demographic point of view (Ianoș et al., 2024). An argument for this distortion is also that of the much more pronounced connectivity that Merișani has with the county seat via DN 7C.

This relationship of indifference between poor areas and those that have viticultural areas on their territory is much more extensive if it is reported at the level of the viticultural areas defined in the present study. Therefore, from the 39 settlements with the status of deeply disadvantaged or disadvantaged settlements, in addition to 12 relations of indifference identified in the analysis (Ștefan cel Mare, Popești, Râca, Miroși, Hârsești, Uda, Cocu, Babana, Meișani, Mălureni, Mihăești, Hârțesti), another 14 municipalities are not related to the viticultural activities at the county level (Ceofringeni, Cepari, Sălătrucu, Albeștii de Argeș, Mușătești, Corbi, Aninoasa, Berevoiești, Bughea de Jos, Albeștii de Mușcel, Schitu Golești, Poienarii de Muscel, Valea Mare Pravăț, Citizens). Thus, there remain a number of 13 disadvantaged municipalities in the area of Argeș County that are directly involved in the community development process (Izvoru, Căldăraru, Ungheni, Recea, Stolnici, Negași, Teiu, Sapata. Rătești, Leordeni, Dobrești, Bogăți, Bălilești), due to the interaction that the wine crops exert in this space. In this context, it can be stated that the size of the poor areas is much larger than that of the wine-growing areas, so the impact of wine-growing is limited primarily by the climatic and relief characteristics, which are necessary for the development of this plant. Moreover, although we are dealing with the presence of some vineyard areas isolated from the traditional areas, they cannot be the object of local economic development if they do not prove their maintenance over time.

Conclusions

The relations between the two categories of communities, respectively those based on viticulture and those deeply disadvantaged are interdependent in some cases, but they also have neighborly relations. There are two important wine-growing areas, one compact, the Mioveni-

Ștefănești-Topoloveni Winery Area, located east of Pitesti Municipality, and the second, the Costești Winery Area, located south of the county seat, but much more fragmented.

Therefore, within the two wine-growing areas, seven prey-predator relationships were noted, of which three in the Mioveni-Ștefănești-Topoloveni Viticultural Area (Mioveni-Băilești, Leordeni-Rătești and Topoloveni Rătești), and four others in the second vineyard area (Buzoiești in relation to Ungheni, Căldăraru, Recea and Izvoru).

The next typology, the one of competition, manifests itself in the form of eight relationships, one of which is at the level of the second area, between Buzoiești-Negrași, through the appearance of viticulture at the level of Negrași commune; while the remaining seven relationships are manifested at the level of study area one: Mioveni-Ștefănești and Călinești; Călinești-Ștefănești and Priboieni; Ștefănești-Priboieni; Priboieni-Bogați and Leordeni; Rich and Leordeni). The large number of competition relations found within the first zone attests to the high pressure in the field, but two different morphologies of them can be established. Part of this is based on a traditional competition, such as the case of the relationship between Ștefănești and Călinești, and another part is manifested by the appearance of new areas with vineyards, either in settlements with medium or high development (Mioveni and Priboieni, or with a poor development (Bogați and Leordeni).

Complementary relations are manifested by the existence of jobs at the level of the settlements, being mostly seasonal, depending on the needs of tending the vines. We meet this typology at the level of the communes: Săpata, Lunca Corbului, Stolnici, Recea, Teiu, Rătești, Topoloveni, Belet Negrești and Dobrești.

It is obvious that along the space we have residual vineyard areas, of small extents, but which cannot be considered vital spaces for the development of local communities, such as: Uda, Popești, Mihăești, Tigveni or Curtea de Argeș. These were not the subject of the present study as they have limited, extremely fragmented and traditional areas (that is, at the level of 1990 they did not have large stretches of vineyards). But these settlements, in the context of intra-county analyses, could be part of other, much more extensive wine-growing areas, based on different typologies.

As limitations, the analysis is based on the identification of the relations between the communes at the local level, but in the process of polarization of the wine-growing areas, the study can also be extended to the relations with the neighboring settlements of Argeș County. In an upward plan, such an analysis can be extended to the level of a region or to the level of a comparative analysis between two regions in two states, whether they are developing or with a developed state.

Another limitation is represented by the subjectivity of the authors in determining the radius of 5 km of the local and intralocal type of polarization and 10 km of the supralocal type of polarization. As a rule, the size and typology of the settlements can be different from area to area, as well as the elements such as relief factors conducive to the development of the viticultural plant, the existence of an emerging polarizing center or the layout of the access network.

Bibliography

- ANCPI, fond de hartă, accesat la data de 01.07.2024. <http://www.ancpi.ro/>.
- Ahlmeier, F. & Volgmann, K. (2023). *What Can We Expect for the Development of Rural Areas in Europe? - Trends of the Last Decade and Their Opportunities for Rural Regeneration*. Sustainability, vol. 15(6), pp. 1-17. <https://doi.org/10.3390/su15065485>
- Anderson, K., Nelgen, S. & Pinilla, V. (2017). *Global Wine Markets, 1860 to 2016: A Statistical Compendium*. Adelaide: University of Adelaide Press. DOI: <https://doi.org/10.20851/global-wine-markets>
- Boga, R., Paül, V. & Haslam-McKenzie, F. (2023). *Padrón peppers or peppers from Herbón? Discussing the controversial attainment of a geographical indication in light of food (re)localisation approaches*. Sociologia Ruralis, vol. 63(2), pp. 287-308. <https://doi.org/10.1111/soru.12415>
- Callau, S. (2013). *The Baix Llobregat Agricultural Park: A Model to Re-connect The City and Its Countryside*. In: Maldonado, L. (Ed.), *COST-Action Urban Agriculture Europe: Documentation of 2nd Working Group Meeting*, Castelldefels, Barcelona, pp. 35-46.
- Carter, E. (2018). *For what it's worth: The political construction of quality in French and Italian wine markets*. Socio-Economic Review, vol. 16(3), pp. 479-498. <https://doi.org/10.1093/ser/mwx060>

- Castellanos, B. G., García, B. G. & García, J. G. (2021). *Evaluation of the Sustainability of Vineyards in Semi-Arid Climates: The Case of Southeastern Spain*. *Agronomy*, vol. (12)12, 3213. <https://doi.org/10.3390/agronomy12123213>
- Centonze, A. L. (2010). *Transitional cluster development: A case study from the New York wine industry*. *Economic Development Quarterly*, vol. 24(3), pp. 251-260. doi.org: 10.1177/0891242410362897
- Chreneková, M., Melichová, K., Marišová, E. & Moroz, S. (2016). *Informal employment and quality of life in rural areas of Ukraine*. *European Countryside*, vol. 8(2), pp.135-146.
- Copernicus Land Monitoring Service, <https://land.copernicus.eu/> Accesat la data de 14.05.2024.
- Corby, J. H. K. (2010). *For members and markets: Neoliberalism and cooperativism in Mendoza's wine industry*. *Journal of Latin American Geography*, vol. 9(2), pp. 27-47. doi.org/10.1353/lag.2010.0002
- De Montis, A. (2014). *Impacts of the European landscape convention on national planning systems: a comparative investigation of six case studies*. *Landscape and Urban Planning*, vol. 124, pp. 53–65. doi.org/10.1016/j.landurbplan.2014.01.005
- Demossier, M. (2010). *Wine drinking culture in France: a national myth or a modern passion?* French and Francophone Studies, University of Wales Press, Cardiff, 224 p.
- Diaz-Bone, R. (2013). *Discourse Conventions in the Construction of Wine Qualities in the Wine Market*, *Economic Sociology: The European Electronic Newsletter*, Max Planck Institute for the Study of Societies (MPIfG), Cologne vol. 14(2), pp. 46–53.
- Ferrer, J. R., García-Cortijo, M. C., Pinilla, V. & Castillo-Valero, J. S. (2021). *The business model and sustainability in the Spanish wine sector*. *Journal of Cleaner Production*, vol. 330, 129810. 10.1016/j.jclepro.2021.129810
- Garcia-Parpet, M.-F. (2008). *Markets, Prices and Symbolic Value: Grands Crus and the Challenges of Global Markets*. *International Review of Sociology*, vol. 18(2), pp. 237–252. <https://doi.org/10.1080/03906700802087910>
- García Revilla, M. R. & Martínez Moure, O. (2021). *Wine as a Tourist Resource: New Manifestations and Consequences of a Quality Product from the Perspective of Sustainability. Case Analysis of the Province of Málaga*. *Sustainability*, vol. 13(23), 13003. <https://doi.org/10.3390/su132313003>
- Georgiou, T. & Vrontis, D. (2013). *Wine Sector Development: A Conceptual Framework Toward Succession Effectiveness in Family Wineries*. *Journal of Transnational Management*, vol. 18(4), pp. 246–272. DOI: 10.1080/15475778.2013.840489
- Guy, K. M. (2019). *Selling the French past, selling wine, and erasing labor from terroir*. *Global Food History*, vol. 5 (1-2), pp. 98-112. <https://doi.org/10.1080/20549547.2019.1539816>
- Harvey, M., White, L. & Frost, W. (eds) (2014). *Wine and Identity: Branding, Heritage, Terroir*. London: Routledge, 272 p. <https://doi.org/10.4324/9780203067604>
- Hastings, T. (2019). *Leveraging Nordic links: South African labour's role in regulating labour standards in wine global production networks*. *Journal of Economic Geography*, vol. 19(4), pp. 921-942. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbz010>
- Ianoș I. (1994). *An urban evolution model applied to Romania's towns*. In G. Braun (ed.), *Abhandlungen - Anthropogeographie*, Institut für Geographische Wissenschaften, FU Berlin, 52, pp. 89-100.
- Ianoș, I., Cocheș, R.-M. & Petrișor, A.-I. (2024). *Exploring the Relationship between the Dynamics of the Urban–Rural Interface and Regional Development in a Post-Socialist Transition*. *Urban Science*, vol. 8(2), 47. <https://doi.org/10.3390/urbansci8020047>
- Ibert, O., Hess, M., Kleibert, J., Müller, F. & Power, D. (2019). *Geographies of dissociation: Value creation, 'dark' places, and 'missing' links*. *Dialogues in Human Geography*, vol. 9(1), pp. 43–63. <https://doi.org/10.1177/2043820619831114>
- Iglesias, M. P. & Navarro, M. M. (2014). *Wine Tourism Development from the Perspective of Family Winery*. *Cuadernos de Turismo*, 34, p. 415-418.
- Inglis, D. & Almila, A.-M. (2021). *Introduction to the Sociology of Wine-The Sociological Decanter: Pouring Sociology into Wine, and Vice Versa*. *Journal of Cultural Analysis and Social Change*, vol. 6(2), <https://doi.org/10.20897/jcasc/11446>
- Institutul Național de Statistică (INS). <https://insse.ro/cms/>, Accesat la data de 22.05.2024.
- Kühne, B., Vanhonacker, F., Gellynck, X. & Verbeke, W. (2010). *Innovation in traditional food products in Europe: Do sector innovation activities match consumers' acceptance?* *Food Quality and Preference*, vol. 21(6), pp. 629–638. 10.1016/j.foodqual.2010.03.013
- Li, R. & Ramanathan, R. (2020). *Can environmental investments benefit environmental performance? The moderating roles of institutional environment and foreign direct investment*. *Business Strategy and the Environment*, vol. 29(8), pp. 3385–3398. <https://doi.org/10.1002/bse.2578>
- Marco-Lajara, B., Seva-Larrosa, P., Martínez-Falcó, J. & García-Lillo, F. (2022). *Wine clusters and Protected Designations of Origin (PDOs) in Spain: An exploratory analysis*. *Journal of Wine Research*, vol. 33(3), pp. 146–167. <https://doi.org/10.1080/09571264.2022.2110051>

- Martino, S. & Muenzel, D. (2018). *The economic value of high nature value farming and the importance of the Common Agricultural Policy in sustaining income: The case study of the Natura 2000 Zarandul de Est (Romania)*. Journal of Rural Studies, vol. 60, pp. 176-187. doi.org/10.1016/j.jrurstud.2018.04.002
- Milbourne, P. & Doheny, S. (2012). *Older people and poverty in rural Britain: Material hardships, cultural denials and social inclusions*. Journal of Rural Studies, vol. 28(4), pp. 389-397. 10.1016/j.jrurstud.2012.06.007
- Nacu, A. (2013). *Rețeaua rutieră națională a României (set de date vectorial)*, <http://geo-spatial.org/vechi/download/re-eaua-rutiera-na-ionala-a-romaniei-set-de-date-vectorial>. Accesat la data de 12.04.2024.
- Overton, J. & Banks, G. (2015). *Conspicuous production: Wine, capital and status*. Capital & Class, vol. 39(3), pp. 473-491. <https://doi.org/10.1177/0309816815607022>
- Overton, J., Murray, W. E. & Banks, G. (2012). *The Race to the Bottom of the Glass? Wine, Geography, and Globalization*. Globalizations, vol. 9(2), pp. 273-287. <http://dx.doi.org/10.1080/14747731.2012.658251>
- Pike, A. (2015). *Origination: The Geographies of Brands and Branding*, Oxford: Wiley-Blackwell. 228 p. DOI:10.1002/9781118556313
- Rainer, G. (2016). *The making of the 'world's highest wine region': Globalization and the restructuring of viticulture in Salta (NW Argentina)*. Erdkunde, vol. 70(3), pp. 255-269.
- Rainer, G., Pütz, R. & Steiner, C. (2019). *The emergence of new wine design practices: Flexitanks and the assembling of bulk wine across global rural regions*. The Geographical Journal, vol. 187(4), pp. 373-385. <https://doi.org/10.1111/geoj.12337>
- Ruiz, E. C., de la Cruz, E. R. R. & Aramendia, G. Z. (2017). *De la Marca Comercial a la Marca Territorio. Una Revision de la Literatura Conceptual Aplicada al Caso del Vino Malaga*. Cuadernos de Ciencias Económicas y Empresariales: Málaga, Spain, 68-69, pp. 75-97.
- Sánchez-García, E., Martínez-Falcó, J., Alcon-Vila, A. & Marco-Lajara, B. (2023). *Developing Green Innovations in the Wine Industry: An Applied Analysis*. Foods, vol. 12(6), 1157. <https://doi.org/10.3390/foods12061157>
- Secăreanu, G. (2022). *Dezvoltarea inteligentă a ariilor rurale profund dezavantajate din România*, Editura Universitară, București, 140 p. DOI: 10.5682/9786062814199
- Shikverdiev, A. P., Oganezova, N. A., Mazur, V. V., Obrezkov, N. I. & Ichetkina, M. A. (2019). *Development of regional competitiveness as a factor in creating a favorable business environment*. Revista Espacios, vol. 40(28)
- Stoian, C.-A., Groza, O. & Rusu, A. (2024). *Assessing the Viability of Romania's Newly Established Metropolitan Areas*. Journal of Urban and Regional Analysis, vol. 16(1), pp. 59-83. <https://doi.org/10.37043/JURA.2024.16.1.3>
- Stojanova, S., Cvar, N., Verhovnik, J., Božić, N., Trilar, J., Kos, A. & Stojmenova Duh, E. (2022). *Rural Digital Innovation Hubs as a Paradigm for Sustainable Business Models in Europe's Rural Areas*. Sustainability, vol. 14(21), 14620. <https://doi.org/10.3390/su142114620>
- Teil, G., Barrey, S., Floux, P. & Hennion, A. (2011). *Le Vin et l'Environnement: Faire Compter la Différence [Wine and the Environment: Making the Difference Count]*, Presses de l'Ecole des Mines, Paris, 330 p. <https://doi.org/10.4000/books.pressesmines.514>
- Thomson, S., Mc Morran, R., Bird, J., Atterton, J., Pate, L., Meador, E., De Lima, P. & Milbourne, P. (2018). *Farm Workers in Scottish Agriculture: Case Studies in the International Seasonal Migrant Labour Market*. Commissioned report for the Scottish Government Project No. CR2016/25.
- Tung, F.-C. (2016). *Does transformational, ambidextrous, transactional leadership promote employee creativity? Mediating effects of empowerment and promotion focus*. International Journal of Manpower, vol. 37(8), p.1250-1263. <https://doi.org/10.1108/IJM-09-2014-0177>
- Vaz de Freitas, I., Ramazanov, M., Albuquerque, H. A., & Soares, P. (2022). *Traditional Wine Landscape as a Rural Heritage: Portuguese Verde Wine Vineyards*, In: The 5th International Conference on Tourism Research, vol 15(1). DOI: <https://doi.org/10.34190/ictr.15.1.241>
- World Bank. (2016). *Atlasul Zonelor Rurale Marginalizate și al Dezvoltării Umane Locale din România, Indicele Dezvoltării Umane Locale*. https://www.arcgis.com/apps/MapJournal/index.html?appid=a7ab584e3f3e455d996bb13a1b632e00&fbclid=IwAR0xwDa0gb1Veatp8_u_PTS4fA0httNP2Dd50G4L8_px8BezCYLzUJxBzPM, Accesat la data de 07.05.2024.

CÂTEVA CONSIDERAȚII ASUPRA ORAȘELOR NOU ÎNFIINȚATE ÎN SPAȚIUL SUD-BUCOVINEAN

Phd Dragoș BAROIU*

*Institutul de Geografie al Academiei Române, str. Dimitrie Racoviță, nr. 1, Sector 2, București;
e mail: baroiud@yahoo.com

Some considerations on new towns created in the South Bukovina. One of the less urbanized countries of Europe, Romania has a high proportion of rural population. To increase the urbanization process of the rural areas, excepting the diffusion of the urban influences of the medium-sized towns and big cities, is to transform some rural communes in urban centers. An interesting example is the South of Bukovina province, where just in 2004 four communes have obtained this status. The appreciation on the role and characteristics of these new towns is based on the own observations and discussions with the people and the representatives, adding statistical data provided from the National Institute for Statistics.

The four towns are Vicovu de Sus, Cajvana, Milișăuți and Frasin, all having over 5,000 inhabitants. Our analysis, implicitly, is focused on the dynamics of the population number before and after EU integration of Romania. Due to their high natural demographic potential, before of EU integration, all new towns increased the population, with different volumes from a census to another. The shock European integration is measured by an abrupt increasing of emigration, clearly reflected in the changes between 2002 and 2011. After that, the new development of the new towns using some European programs and other financial resources a huge part from the left population comeback, working in the new firms or in agriculture.

The final part of the paper highlighted some individual characteristics of each new town, concluding that only Vicovu de Sus meets all the current standards, defining the urban status (Law 100/2007). The rest of new towns, having a dominant agriculture activity (however this is directed to the market in some cases), demonstrates how an electoral stake from 2004 created such anomalies. It is true that at the level of the country, after 2000 year, it was a real competition in different Romanian regions to gain the votes of the rural population, which overnight became urban one.

Keywords: new urban localities; ruralized towns; electoral stake impact; EU integration shock, Romania

I. Introducere

România continuă să fie cea mai ruralizată țară din Uniunea Europeană, deținând în anul 2007 o pondere de 44,9%, mult peste media europeană, care este de circa 25%. În conformitate cu Legea nr.100/19.04.2007, procesul de urbanizare a ruralului este mult mai riguros reglementat, încât transformarea unor comune în orașe presupune îndeplinirea unor indicatori cantitativi și calitativi minimali, iar decizia este legiferată de Parlamentul României. Astfel, orice comună care dorește să obțină statutul de oraș trebuie să posede, printre altele, un număr de cel puțin 10.000 de locuitori (MDLPA, 2021), populația ocupată în activități neagricole să dețină peste 75%, la care se adaugă alți indicatori privind nivelul de dotare social-edilitară și culturală. Aruncând o privire chiar sumară asupra actualelor comune din România, cu excepția unora din suburbanul marilor orașe, este foarte dificilă decretarea de noi orașe (Săgeată, 2010).

În studiul de față ne referim strict la procesul de urbanizare, respectiv de transformare a unor comune în orașe, în spațiul analizat, în perioada de după anul 1990. Este vorba de patru orașe mici care se adaugă unui sistem urban sud-bucovinean care cuprinde acum 11 orașe, fiind unul dintre cele mai urbanizate spații geografice (de aceeași extindere teritorială). În raport cu alte astfel de spații, cel bucovinean are particularitatea definită de concentrarea unui număr important de orașe în condiții geografice diferite (Ungureanu, 1980) și nu de-a lungul unei singure axe, precum Bazinul Petroșani sau Valea Prahovei.

Efectele integrării europene asupra ariilor rurale cu potențial de transformare în urban au început să se vadă, în special prin creșterea accesibilității și interconectării localităților (UAUIM-CCPEC, 2013), prin apariția unor activități terțiare în domeniul turismului, al prelucrării locale a unor tradiții seculare (fabrici de încălțăminte) și, mai ales, prin îmbunătățirea infrastructurii sociale (extinderea

rețelelor de alimentare cu apă și a rețelelor de canalizare, colectarea centrală și, uneori, selectivă a deșeurilor la nivel de localitate etc). Ca urmare, găsim îndreptățită sublinierea chiar parțială a unor particularități privind procesul de urbanizare (judecat prin indicatori statistici) al ruralului sud-bucovinean înainte și după integrarea României în structura Uniunii Europene.

Într-un asemenea context, Bucovina de Sud a beneficiat de reglementări mult mai permissive înainte de apariția acestei legi (Legea 351/2001) și, ca urmare, rețeaua urbană s-a îmbogățit cu deosebire în prima parte a deceniului I al secolului XXI, cu precădere în anul 2004 (Chiriță et al., 2006). Menționăm că anul 2004 a fost un an electoral, iar pentru foarte mulți parlamentari, printre care și cei din județul Suceava, a fost o excelentă oportunitate de a îndemna comunitățile rurale, din diferite arii geografice, să opteze prin referendum la schimbarea statutului. Astfel, și-au asigurat voturi care le-au permis prelungirea mandatelor sau chiar creșterea numărului de parlamentari ai unui partid sau ai altuia, la nivel de județ.

În condițiile noii legi (menționată mai sus), o astfel de schimbare a statutului nu ar fi fost posibilă. Spre exemplu, indicatorul privind ponderea populației în ramuri neagricole ar fi fost imposibil de îndeplinit (Soare & Florea, 2021), atâta vreme cât acest procentaj se plasează în mare parte la mai puțin de 10% (Milișăuți, Cajvana și Frasin). În menținerea și creșterea ponderii populației ocupate în agricultură, un loc important l-a avut procesul de industrializare a orașelor (Suceava, Rădăuți, spre exemplu) în perioada comunistă, iar ulterior procesul de migrațiune externă. Astfel, populația rurală a devenit mult îmbătrânită și cu un mare grad de ocupare în agricultură (Sandu, 2005).

O analiză întreprinsă asupra procesului de deruralizare, prin industrializare, arată că dinamica populației ocupate în agricultură în perioada 1966-2002 s-a redus la jumătate din forța de muncă. Este vorba doar de comunele care au devenit recent orașe în spațiul analizat și nu de toate orașele existente deja în perioada anterioară anului 1990. De subliniat că în spațiul montan ponderea populației ocupate în agricultură, în acea perioadă, a marcat creșteri semnificative, pentru că acolo în perioada comunistă proprietatea privată s-a menținut (comuna Vicovu de Sus a fost printre puținele colectivizate din această arie).

Pe baza informațiilor existente pentru anumite orașe sau arii geografice, pe baza scăderii dramatice a numărului de salariați din industrie și a relativei stagnări a acestora în servicii, se pot distinge 5 categorii de orașe cu grade diferite de ruralizare, care în linii generale se suprapun cu cele identificate la analiza nivelurilor de dezindustrializare. Dintre aceste clase merită o atenție deosebită cea cu un grad foarte ridicat de ruralizare, având în vedere tendința accentuată de degradare a vieții urbane și a facilităților specifice mediului urban. Elementul determinant care introduce un caracter profund rural în viața acestor orașe mici situate în spațiul montan este practicarea unei agriculturi de subzistență și lipsa altor posibilități de utilizare a forței de muncă locale (Ianoș, 2004).

Deci, în perioada comunistă s-a asistat la un proces de urbanizare accentuată, printr-o industrializare de tip extensiv, iar în etapa actuală, a tranziției, are loc un proces de reîntoarcere la o viață de tip rural (Florian et al., 1999). Datele statistice și peisajul urban actual confirmă aceste remarci, constatându-se că orașele mari, cu posibilități sporite de reintegrare, îndeosebi în servicii ale forței de muncă disponibilizate din domeniul industrial, sunt mult mai stabile structural decât orașele mici sau mijlocii, care erau dependente de o singură întreprindere industrială. Declinul demografic al acestora după anul 1990, odată cu lichidarea sau reducerea continuă a activităților neagricole, a fost intens. Există însă și excepții, precum comuna Vicovu de Sus, devenită oraș înainte de integrarea țării în UE.

Odată cu restructurarea economiei și reluarea creșterii economice, este posibilă o diminuare a tendinței actuale de ruralizare și continuarea procesului de modernizare a așezărilor urbane, inclusiv a unor sate care au condiții de a deveni orașe (Fulea et al., 1996; Gavrilesco & Rusu, 1997). Prolungirea tranziției actuale poate conduce la o degradare continuă a fizionomiei și funcțiilor urbane, mai ales în cazul noilor orașe mici, care se vor limita la activități rurale de subzistență și la oferirea de servicii nesemnificative ariilor înconjurătoare (Ianoș & Humeau, 2002; Ianoș, 2021).

În acest caz, se va putea discuta în mod cert de un paradox al evoluției contemporane a orașelor și sistemelor urbane, generat de locul activităților rurale într-un context particular, specific tranziției de la un sistem totalitar comunist la un sistem în care să domine economia de piață (Ianoș & Tălângă, 1994).

Gradul de complexitate structurală a orașului crește direct proporțional cu mărimea sa, cu profilul și poziția sa geografică sau cu poziția sa în ierarhia sistemelor regionale sau naționale. Datorită numeroaselor elemente de care dispune structura unui oraș, inserată într-un mediu mai mult sau mai puțin favorabil, individualizarea componentelor majore trebuie să recurgă la generalizare, care ar putea fi uneori contestată. Oricum, în linii generale, orașul reprezintă un subsistem suport pe care se dezvoltă alte două subsisteme, cu caracter dinamic. Schimburile dintre acestea se realizează prin elemente cu rol vehiculator de masă, energie și informație, elemente care sunt naturale sau aparțin sferei antropice (Ianoș, 1987).

II. O analiză a ierarhiei sistemului de așezări sud-bucovinean

Apartenența unui oraș la un sistem urban sau altul nu este întâmplătoare, ci se bazează pe procese istorice de interacțiune și adaptare la anumite contexte locale sau regionale. Se știe că structura funcțională a unui oraș depinde atât de mediul local în care se inserează, de raporturile pe care acesta le stabilește cu alte orașe din sistemul căruia îi aparține, cât și de relațiile de cooperare pe care le deține cu alte orașe aparținând altor sisteme urbane (Ianoș, 2004).

Prin procese repetate de adaptare, orașul își modelează propriile structuri precum și funcțiile pe care le exercită, încercând să se încadreze în sinergia locală și regională, asigurând o coerență sporită a sistemului urban. Orașul are propriul metabolism: creează valori proprii, prin care încearcă să modifice mediul în care se dezvoltă. „Agresivitatea” orașului față de acest mediu poate să contribuie la stimularea proceselor de transformare și dezvoltare la nivel local sau regional. Inovația înregistrată într-un anumit domeniu se difuzează în cascadă sau pas cu pas în spațiul adiacent și este integrată la nivelul actorilor economici și sociali ai spațiului, cu reverberații în plan regional (Ianoș, 2000).

Situația capătă o complexitate mult mai crescândă atunci când în loc de un oraș, luăm în calcul un sistem sau un subsistem urban. Acesta, în raport cu complexitatea sa, modifică din interior un spațiu regional, prin raporturile care se instaurează cu alte regiuni și spații mai îndepărtate. Un subsistem urban foarte activ, bazat în special pe activități de înaltă tehnologie, poate fi o placă turnantă în fluxurile globalizante și poate apărea ca rupt de mediul regional (Ianoș & Humeau, 2000). Efectele valorificării potențialului său creativ, se reflectă însă în mediul apropiat, local și regional, prin modalități de structurare specifice, valorificând anumite atuuri existente în acest mediu (Ungureanu, 1980).

Dezvoltarea locală se bazează în mare parte pe dinamica unui oraș sau a mai multora, care valorifică resursele proprii sau existente în relativa apropiere și modalitățile de introducere în circuitul economic la alte scări a valorilor create. Fiecare oraș își caută nișele economico-sociale și culturale ale spațiului, se specializează în anumite funcții pentru ca pe baza acestora să stabilească relații durabile cu alte centre urbane sau rurale, dar în același timp își dezvoltă, în mod natural, activități care să genereze relații de complementaritate, care să-i aducă prosperitate și noi perspective în competițiile interurbane. O astfel de orientare a dezvoltării are efecte integrative la nivel local și regional, sistemele urbane reprezentând axele dinamice ale spațiului.

Un sistem local extrem de fragmentat, în condițiile actuale ale României și implicit ale spațiului sud-bucovinean, poate favoriza dezvoltarea locală, dar poate diminua șansele realizării unei dezvoltări regionale capabile să atenueze decalajele de la acest nivel (Groza & Muntele, 2002).

Diferențierea structurală, specializarea funcțională și flexibilitatea economiilor locale sunt elemente ce caracterizează centrele urbane de mărime mică și mijlocie, unde înalta tehnologie permite, teoretic, adaptarea și restructurarea rapidă a activităților și geneza de noi funcții. Dinamica actuală a orașelor tinde să distrugă sistemele tradiționale, datorită scoaterii din ecuația dezvoltării a distanțelor și „cantițărilor”. Țesătura de relații la nivelul sistemelor urbane devine tot mai puțin orientată spre anumiți poli și tot mai bulversată, datorită unei schimbări fundamentale: locul relațiilor de ierarhizare și subordonare este luat de relațiile de cooperare.

Dinamica actuală a sistemelor urbane și relevarea mecanismelor de integrare sau fragmentare pot reprezenta ținte interesante atât din punct de vedere academic, conducând la stabilirea de noi metodologii de cercetare și individualizând noi concepte, cât și din punct de vedere practic, prin posibila

utilizare a acestora în fundamentarea unor decizii în legătură cu proiectele de dezvoltare la diferite scări (Ianoș, 2004).

Dinamica sistemelor de așezări este rezultatul unui amplu proces de integrare a „traseelor” individuale ale centrelor urbane. Aceste trasee sunt strict determinate de raportul istoric care se stabilește, la nivelul fiecărui oraș, între potențialul de dezvoltare și capacitatea proprie de valorificare a propriului potențial, dar și de procesele complexe de interacțiune urbană. Dinamica orașelor și a sistemelor urbane este asigurată de succesiunea dintre perioadele de stabilitate și instabilitate. Raporturile dinamice stabilite între componentele sale, interacțiunile cu mediul în care acesta se inserează îi asigură evoluția sau involuția, reflectate prin schimbarea locului deținut în ierarhia regională națională a sistemelor urbane.

Schimbările care au avut loc după 1990 au avut repercusiuni directe asupra dinamicii urbane regionale, inclusiv asupra competiției dintre orașe. Această competiție poate fi directă, manifestată la contactul zonelor de influență a două centre urbane situate în același etaj ierarhic, sau indirectă, rezultând din variația locurilor pe care le ocupă orașele respective în ierarhia regională.

În acest context teoretic, subliniem că sistemul de așezări și, în special, cel urban din spațiul analizat are următoarea structură ierarhică, în conformitatea cu Legea 351/2001, actualizată prin legea 100/2007. Prevederile acestor legi ne arată că în Bucovina de Sud sistemul de așezări se bazează pe două categorii de piloni urbani, respectiv orașe de rangul 2 și orașe de rangul 3. Orașele de rangul 2 sunt Suceava, Rădăuți, Câmpulung Moldovenesc și Vatra Dornei, orașe cu diferențieri majore în plan demografic și economic, dar cu o influență teritorială evidentă, având zone de influență tradiționale și cunoscute ca active, de-a lungul istoriei.

Categoria orașelor de rangul 3 grupează trei orașe vechi și patru decretate în anul 2004, toate având un număr mediu de circa 10.000 de locuitori, cu o detașare a orașului Gura Humorului și parțial a orașului Vicovu de Sus. Caracteristica lor este că au zone de influență mai reduse și nu foarte bine consolidate, Gura Humorului aflându-se sub presiunea altor orașe mai mari, cu rang de municipiu, situate în apropiere – Câmpulung Moldovenesc, Suceava și Fălticeni (din afara spațiului analizat), iar orașul Vicovu de Sus este relativ izolat, cu toate că prosperă din punct de vedere economic.

Prin prisma puterii de influență asupra ariilor înconjurătoare putem face aprecieri și asupra spațiului rural sud-bucovinean care este polarizat de unele localități rurale cu funcții de loc central (Muntele et al., 2002), regăsite, parțial, în diverse studii elaborate de cercetători fie la nivelul Obcinelor Bucovinene (Iosep, 1983), fie la nivelul Podișului Sucevei (Lupu-Bratiloveanu, 1992).

Analizând o astfel de tipologie, la nivelul spațiului studiat, deosebim:

- a) centre comunale ce influențează un areal mai extins decât al unității administrative propriu-zise (Iacobenii, Vama, Bosanci, Brodina);
- b) centre comunale care polarizează doar satele ce le aparțin din punct de vedere administrativ;
- c) centre comunale care nu polarizează nici măcar arealul administrativ propriu, pe de o parte din cauza accesibilității dificile (relief și lipsa infrastructurii fizice), precum și din cauza legăturilor tradiționale ale satelor cu reședințele comunelor învecinate (Izvoarele Sucevei, Cârlibaba, Moara);
- d) sate polarizate, incluzând totalitatea așezărilor rurale care depind fie administrativ, fie al serviciilor oferite de categoriile de centre rurale menționate mai sus

De-a lungul timpului, cercetătorii au relevat aspecte semnificative din schimbările economice petrecute în perioada comunistă, cu accent pe exploatarea și prelucrarea lemnului și a altor resurse naturale din spațiul sud-bucovinean (Apăvăloaie et al., 1970; Lupu-Bratiloveanu & Nimigeanu, 1970), plecând de la ideea că economia este motorul tuturor celorlalte aspecte legate de structura și dinamica populației, de dezvoltarea așezărilor și conturarea unor nivele ierarhice la nivelul sistemelor și subsistemelor urbane. În acest proces a fost pusă în evidență puterea diferențiată de polarizare în teritoriu.

Din acest punct de vedere, Surd (2003) individualizează nouă nivele ierarhice ca centre de comandă la nivel național, dintre care în spațiul sud-bucovinean putem individualiza *nivelul R*, căruia îi aparține doar orașul Suceava (reședință de județ), *nivelul J*, în care sunt incluse orașele Rădăuți,

Câmpulung Moldovenesc și Vatra Dornei, precum și *nivelul L*, cuprinzând toate celelalte orașe: Gura Humorului, Vicovu de Sus, Siret, Milișăuți, Cajvana, Solca și Frasin.

În România, principală modalitate de ierarhizare a așezărilor umane, în general, și urbane în special, a avut la bază criteriul demografic, la care s-a adăugat, în unele cazuri, cel administrativ, prin aceasta înțelegându-se statutul de reședință de județ, de municipiu, de oraș sau de comună. Deși banală în analiza ierarhiei urbane, este încă utilizată relația *Rang-Talie*, pentru că are un grad mare de stabilitate în timp, demonstrând perturbațiile cauzate de dinamica numărului de locuitori al orașelor dintr-un sistem urban (Cucu & Ianoș, 1988). Chiar dacă la prima vedere această relație pare atât de simplă, schimbările în corelația dintre cele două elemente integrează și dezvoltarea economică diferențiată, manifestată prin deplasări de populație dintr-o așezare în alta, creșterea rolului teritorial al unor orașe și scăderea înregistrată de altele.

Din cele de mai sus reiese că, fără a lua în considerație puterea de influență și de decizie a orașului Suceava, un rol important în funcționarea întregului sistem de așezări sud-bucovinean îl are nivelul reprezentat de cele mai mici orașe, respectiv: Solca, Frasin, Cajvana, Milișăuți și Siret. Exceptând orașul Siret, situat în apropierea graniței cu Ucraina, toate celelalte au o dezvoltare industrială modestă, au o pondere a populației ocupate în agricultură și dețin instituții social-culturale de mică importanță. Dintre aceste orașe, trei au fost declarate cu statut urban foarte recent (Milișăuți, Cajvana și Frasin), iar al patrulea este Vicovu de Sus (**Fig. 1**). Acesta din urmă se detașează prin dezvoltarea sa deosebită, punând în valoare resursa umană și tradițiile existente datorită spiritului antreprenorial local.

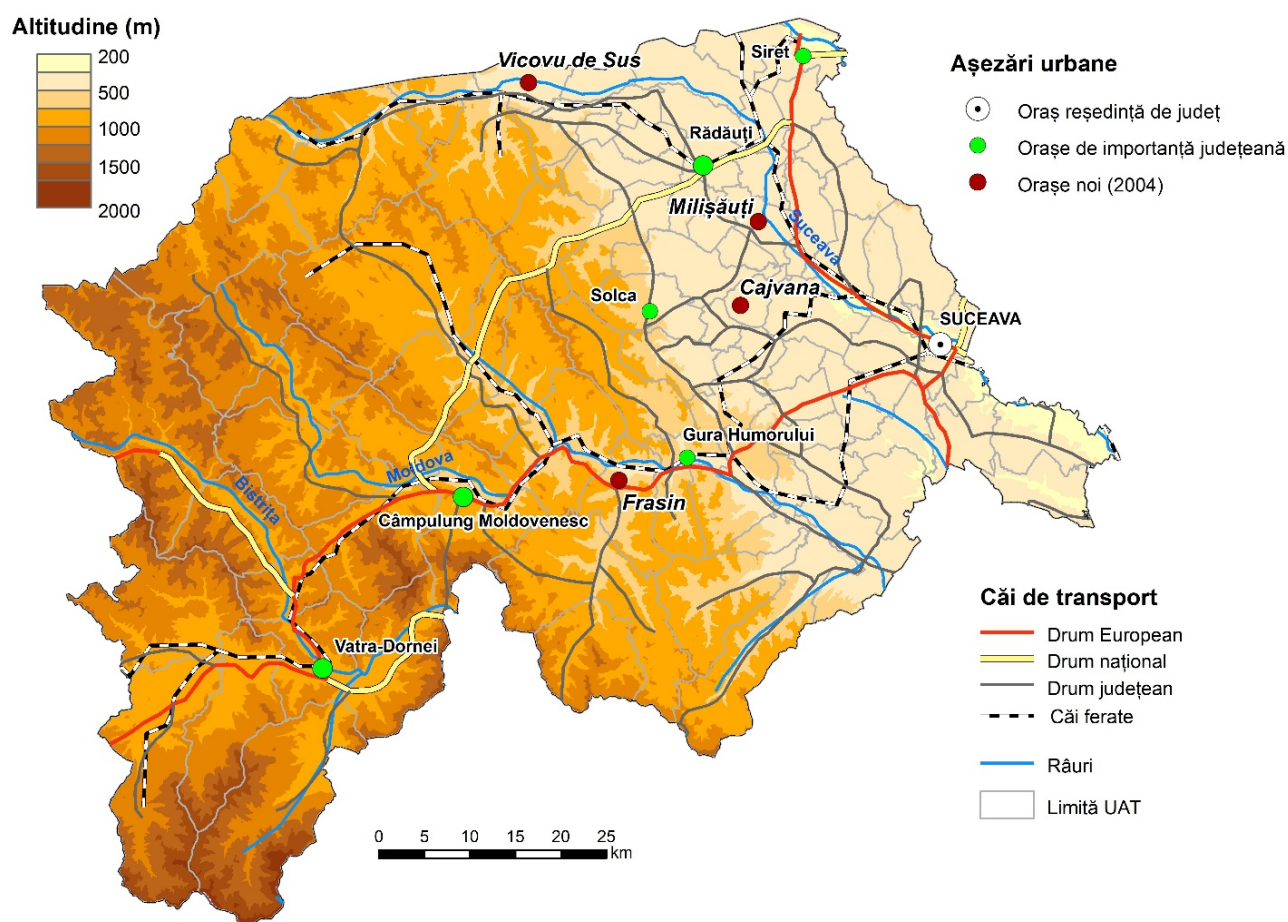

Fig. 1. Harta orașelor din spațiul sud-bucovinean Sursa: autorul

III. Descrierea succintă a orașelor nou înființate

Trăsătura comună a noilor orașe înființate în mileniul II, la nivelul spațiului sud-bucovinean, este că au fost declarate în totalitate prin Legea nr. 83/2004. Toate cele patru orașe întregesc rețeaua urbană a Bucovinei de Sud, fiecare totalizând un număr de peste 5.000 de locuitori. Dintre acestea două depășesc (Vicovu de Sus) sau se apropie (Cajvana) de 10.000 de locuitori, încadrându-se chiar în noua grilă definită de Legea 100/2007. O privire de ansamblu asupra celor patru orașe ne arată că aportul lor la zestrea urbană a vestului acestui spațiu analizat este important, chiar dacă pe ansamblu și la nivelul județului este destul de redus.

Dinamica numărului de locuitori al noilor orașe în ultimul secol arată o creștere foarte redusă în prima jumătate a secolului XX, însă una accentuată în perioada comunistă, determinată de procesul de industrializare, dar și de politica demografică promovată în intervalul 1967-1989 (Iosep, 1983; Iosep, 1987). În primul deceniu al tranziției se constată o creștere sensibilă, pentru ca în al doilea deceniu scăderea să fie destul de puternică sub influența migrației internaționale, mai ales imediat după integrarea în UE. Chiar dacă ne-am propus, inițial, să analizăm doar dinamica acestor orașe înainte de integrarea în UE, perioadă care include și declararea lor ca orașe, am considerat că este important din punct de vedere demografic și economic să arătăm tendințele de evoluție incluzând datele de la ultimele două recensăminte (**Tabel I**). Analiza comparativă a celor patru orașe demonstrează influența negativă pe care o are asupra unui oraș mic poziția între două orașe mai vechi și mai mari, dar cu o economie atinsă de procesul de dezindustrializare. Este vorba de orașul Frasin, situat între Gura Humorului și Câmpulung Moldovenesc, care, din lipsa unor locuri de muncă, s-a depopulat, mai ales prin migrațiune externă și reducerea natalității. Milișăuți, fiind situat în apropierea orașului Suceava, a cunoscut o reînviore după integrarea în UE, când economia orașului din apropiere s-a diversificat, iar procesul de suburbanizare a cunoscut o intensificare pe măsura modernizării infrastructurii de conexiune. Celelalte două orașe (Vicovu de Sus și Cajvana) sunt două exemple interesante care și-au regăsit cadența economică pe baza dezvoltării endogene, valorificând resursele locale, printre care și tradițiile în anumite ramuri economice și în servicii prestate pentru aria înconjurătoare.

Tabel I. *Dinamica populației noilor orașe din spațiul Sud-Bucovinean**

Sursa: Prelucrare autor, după date INS

	1912	1930	1941	1948	1956	1966	1977	1992	2002	2011	2022
Vicovu de Sus	7394	8552	7841	6564	7040	8629	9210	10387	11166	10456	11995
Cajvana	2808	3273	3364	3154	3676	4650	5456	7069	7263	6901	9139
Milișăuți	6216	6484	6397	5907	6547	6956	7695	8352	8433	8168	9281
Frasin	4136	4894	4203	4230	5357	5970	6395	6562	6532	5876	5817
Total orașe noi	20554	25133	24950	20893	25994	28091	32913	35087	36353	34253	39380

*(Cu italic, recensămintele de după integrare)

Așa cum se remarcă din **Fig. 2**, ambele au marcat un recul imediat după integrarea în UE, prin migrația forței de muncă în alte localități și mai ales peste hotare. Dezvoltarea economică rapidă a însemnat reîntoarcerea tinerilor în cele două orașe și refacerea potențialului demografic, care se repercutează nu numai în stabilitatea populației, ci și în creșterea semnificativă a acesteia. Spre exemplu, orașul Cajvana în 10 ani a marcat o creștere a numărului de locuitori cu peste 32%, iar Vicovu de Sus cu circa 15%.

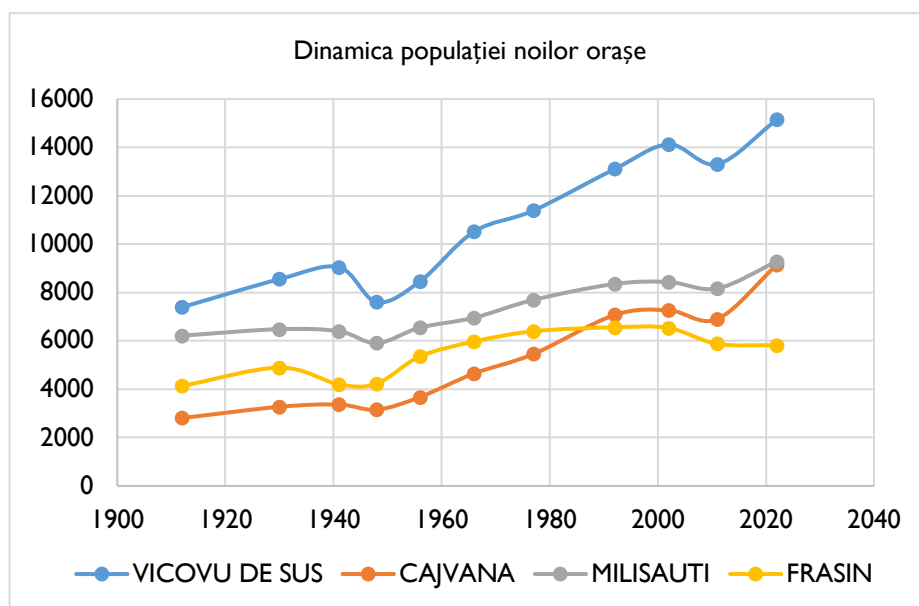

Fig. 2. Traiectorii de evoluție demografică a noilor orașe din Bucovina de Sud
Sursa: prelucrare autor, după date INS

Vicovu de Sus se detașează între noile orașe înființate în anul 2004. Orașul, situat în partea de nord a județului Suceava, în depresiunea Rădăuți, fiind străbătut de râul Suceava, care desparte orașul în două (Vicovu de Sus, aflat pe malul stâng și Bivolărie pe malul drept al râului). În partea de nord, orașul este mărginit de frontiera de stat dintre România și Ucraina, la sud de Obcina Mare, la sud-est de comuna Vicovu de Jos, la nord-est de comuna Bilca. În partea de vest, orașul este delimitat de comuna Straja și în partea de sud-vest de râul Suceava, ce trasează linia administrativă dintre oraș și comuna Putna.

Populația orașului este de 14.125 locuitori (2002), majoritară de etnie română (circa 84%), cei de religie ortodoxă însumând circa 2/3, iar penticostalii circa 1/5. Populația cartierului Vicovu de Sus este de 11.166 locuitori, iar cartierul Bivolărie are aproape 3.000 de locuitori (2.959). Structura pe grupe de vârstă relevă ponderea ridicată a populației tinere, care reprezintă în jur de o treime din totalul populației, față de circa 17%, cât reprezintă populația de peste 65 de ani, iar populația activă depășește cu puțin populația totală. Acest fapt se explică prin includerea ca populație activă și a celor care nu au domiciliul în oraș.

Analizând dinamica populației celor două unități componente (**Tabel 2**), observăm că populația Vicovului de Sus a crescut mai lent decât populația Bivolăriei. Este suficient să remarcăm că în raport cu anul 1941, când populația este defalcată pe cele două entități, populația în anul 2002 a crescut în Vicovu de Sus cu circa 42%, pe când în cazul cartierului Bivolărie, aceasta a crescut cu aproape 150%. Această creștere spectaculoasă are la bază instalarea unor activități industriale, în special după anul 1966.

Tabel 2. Dinamica numărului de locuitori în localitățile componente ale orașului Vicovu de Sus*

Sursa: Recensămintele populației (1912-2022).

	1912	1930	1941	1948	1956	1966	1977	1992	2002	2011	2022
Vicovu de Sus	7394	8552	7841	6564	7040	8629	9210	10387	11166	10456	11995
Bivolăria	0	0	1204	1038	1418	1886	2180	2717	2959	2852	3148
Total oraș	7394	8552	9045	7602	8458	10515	11390	13104	14125	13308	15143

*(Cu italic, recensămintele de după integrare)

Majoritatea acestor activități au continuat, la altă scară, activitățile industriale, dar mai ales meșteșugărești de altădată (Guran-Nica, 2004). Evoluția după integrarea în UE evidențiază o creștere

absolută mai ridicată în Vicovu de Sus (circa 830 de persoane, adică 7,4%), față de Bivolărie, unde această creștere a fost de sub 200 de persoane (adică 6,4%).

Din punct de vedere al structurii urbane, orașul este împărțit în mai multe cartiere: Vicovu de Sus – Est, Vicovu de Sus – Centru, Plai și Laura, la care este inclus cătunul Poderei. Ca în cea mai mare parte a satelor bucovinene, relațiile dintre săteni sunt amiabile, cu un comportament civilizat, ceea ce se reflectă și în modul de împrejmuire a gospodăriilor. Gardurile despărțitoare și dinspre stradă sunt joase, creând vizitatorului un puternic sentiment urban, precum și de încredere civică și de securitate individuală a bunurilor. Fără efort, se poate ajunge în curtea gospodăriilor, iar uneori și în locuințe, ceea ce reprezintă o tradiție civică moștenită din perioada administrației austriece (Oancea & Swizewski, 1982; Lupu-Bratiloveanu, 1992; Idu, 1999).

Creșterea economică a orașului Vicovu de Sus se vede în stabilitatea demografică, dar și în numărul mare de întreprinderi din categoria celor mici și mijlocii, care se bazează pe valorificarea tradițiilor și a resurselor din zonă: creșterea animalelor, în special bovine, și suprafețele de pădure, bine gospodărite. Așa se explică faptul că în oraș funcționează circa 150 de societăți comerciale, axate pe producția de încălțăminte, prin valorificarea pieilor de bovină (inițial), pe producția de lactate, precum și pe cea de prelucrare a lemnului. Un rol de mare însemnătate l-au avut în dezvoltarea urbană a orașului fabricile de încălțăminte, al căror necesar de forță de muncă depășește resursa umană existentă în oraș și împrejurimi. Firma MARELBO este deja cunoscută în țară și peste hotare, producând o gamă variată de încălțăminte și distingându-se printr-un design apreciat de clienți români și străini.

Infrastructura edilitară este definită de mai multe captări de apă subterană, numărul gospodăriilor alimentate cu apă curentă fiind de circa 1500, restul având acces la 40 de cișmele stradale răspândite încât să asigure un acces facil pentru gospodăriile „arondate”. Rețeaua de canalizare este puțin extinsă, conectând unele firme de producție, instituții social-culturale și administrative, dar și câteva locuințe.

Învățământul primar și gimnazial este reprezentat de două școli, învățământul liceal de Liceul Tehnologic „Ion Nistor” din Vicovu de Sus, iar în Bivolărie există Liceul Tehnologic Special.

Prin potențialul său economic, social-cultural și de învățământ, Vicovu de Sus are o zonă de influență tot mai bine structurată, care se întinde în amonte pe valea Sucevei, cuprinzând comunele Brodina, Straja și Putna, iar în aval, Vicovu de Jos.

Cajvana este al doilea oraș, ca număr de locuitori, dar și ca activități economice. Poziția sa geografică este relativ izolată față de marile axe care străbat spațiul sud-bucovinean, ceea ce nu a împiedicat orașul să se dezvolte, îndeosebi după integrarea în UE, beneficiind de avantajele unor programe destinate dezvoltării mediului rural și a orașelor mici. În componența orașului este inclus și satul Codru, cu o populație redusă, fiind relativ izolat.

Din punct de vedere demografic, așa cum se vede în **Tabelul 3**, adevărata creștere a numărului de locuitori a avut loc în intervalul 1977-1992, când a marcat o creștere de aproape 1800 de locuitori, dar mai ales după integrarea în UE, când creșterea a fost de peste 2200 de persoane. Dacă în anul 2002 înregistra o populație de peste 7.100 de locuitori, 9 ani mai târziu aceasta a scăzut cu circa 320 de persoane, mai ales prin migrația externă, ajungând la recensământul din anul 2011 la mai puțin de 6.800. Efectul integrării europene s-a observat odată cu accesarea facilităților oferite de programe precum SAPARD, dar și de unele programe naționale care au avut urmări directe în revenirea unei părți a celor emigrați, precum și în creșterea influenței noului oraș într-o arie dominant rurală.

Tabel 3. Dinamica numărului de locuitori în localitățile componente ale orașului Cajvana* Sursa:

Recensămintele populației (1912-2022).

	1912	1930	1941	1948	1956	1966	1977	1992	2002	2011	2022
Cajvana	2808	3273	3364	3154	3590	4395	5210	6980	7128	6759	8990
Codru	0	0	0	0	86	255	246	89	135	142	149
Total oraș	2808	3273	3364	3154	3676	4650	5456	7069	7263	6901	9139

*(Cu italic, recensămintele de după integrare)

În ciuda unei poziții geografice mai puțin prielnice unei dezvoltări rapide, orașul Cajvana a reușit, prin investițiile realizate, să modernizeze un drum de circa 6 km prin fondurile SAPARD, iar prin utilizarea fondurilor PHARE să inaugureze o școală de arte și meserii. În paralel, cu fonduri de la Banca Mondială s-a dat în folosință o nouă unitate de învățământ, iar din bugetul de 5,98 km de drum comunal finalizat prin accesarea de fonduri SAPARD, o unitate de învățământ realizată cu fonduri de la Banca Mondială și o școală de arte și meserii realizată cu fonduri Phare. De asemenea, din bugetul Consiliului Local, precum și din alte surse financiare, s-au modernizat alte drumuri comunale, s-a construit o școală nouă în satul Codru și alte instituții sociale.

Cea mai importantă instituție de învățământ din oraș este Liceul Tehnologic „Ștefan cel Mare” cu specializări axate pe științele sociale (inclusiv în limba engleză), precum și clase cu profil tehnologic, pregătind tehnicieni în domeniile construcțiilor și lucrărilor publice, designului vestimentar și transporturilor. Astfel se asigură un volum important de forță de muncă firmelor din oraș, dar și altor firme din orașele județului Suceava. Pentru a asigura servicii de sănătate celor aproape 10.000 de locuitori, în ultimele două decenii au apărut sau s-au dezvoltat unele unități existente, precum farmaciile, dar și o policlinică modernă.

Numărul mediu al angajaților în orașul Cajvana a fost redus la circa 200 de persoane înainte de integrarea în UE, după care creșterea a fost lentă. După anul 2019 a avut loc o explozie a numărului de angajați, odată cu extinderea firmelor existente și apariția altora noi, dar și cu dezvoltarea serviciilor publice. Astfel, la nivelul actual, numărul angajaților la nivelul orașului este de peste 700 de persoane. Este un număr insuficient, ceea ce arată că economia de fond a orașului este una axată pe agricultură, în care creșterea animalelor ocupă un loc important.

În concluzie, evoluția demografică pozitivă a orașului Cajvana s-a bazat pe creșterea naturală, evidentă și în prezent prin numărul tot mai mare al elevilor înscriși în grădinițe, școli primare și la liceul tehnologic. În perspectivă, este imperios necesară dezvoltarea bazei economice și în special a firmelor din sectorul neagricol, care să valorifice o parte din resursele forestiere și agricole din zona înconjurătoare orașului.

Milișăuți este un oraș cu o populație aparent numeroasă, dar disipată în cinci localități, dintre care doar două au peste 3.000 de locuitori. Așezarea sa geografică este puțin favorabilă unei eventuale extinderi a zonei sale de influență, întrucât se află la doar 9 km de orașul Rădăuți, care are o economie complexă și mult mai atractivă pentru forța de muncă excedentară din satele componente ale orașului Milișăuți (Iașu, 2002).

Chiar dacă, din punct de vedere demografic, orașul Milișăuți a înregistrat imediat după integrarea în UE o scădere a numărului de locuitori (ajungând de la circa 8.500 de locuitori în anul 2007 la sub 8.200 în anul 2011), după circa 11 ani și-a reluat și chiar și-a accentuat creșterea anterioară, ajungând la ultimul recensământ să înregistreze aproape 9.300 de locuitori (**Tabel 4**).

Tabel 4. *Dinamica numărului de locuitori în localitățile componente ale orașului Milișăuți**

Sursa: Recensămintele populației (1912-2022).

	1912	1930	1941	1948	1956	1966	1977	1992	2002	2011	2022
Badeuți	1473	1496	1295	1234	1332	1347	1432	1474	1464	1448	1355
Gară	0	0	0	0	358	386	389	353	382	439	498
Iaslovăț	1905	2060	2129	1937	2170	2367	2760	3299	3376	3163	4624
Lunca	0	0	0	0	147	158	135	140	118	159	203
Milișăuți	2838	2928	2973	2736	2540	2698	2979	3086	3093	2959	2601
Total oraș	6216	6484	6397	5907	6547	6956	7695	8352	8433	8168	9281

*(Cu italic, recensămintele de după integrare)

Creșterea remarcată a fost diferențiată, înregistrându-se două surprize: a) satul Badeuți, care este situat la mai puțin de 7 km de orașul Rădăuți, marchează o stagnare și chiar o descreștere în perioada post-integrare; b) satul Iaslovăț, oarecum izolat în raport cu Milișăuți, după o creștere ușoară între 1977 și 2011, pur și simplu explodează, înregistrând un spor al populației în perioada post-tranziție

de peste 1500 de locuitori. În același timp, este o situație mai rară când reședința unui nou oraș cunoaște un regres demografic, în raport cu un sat component care a pierdut statutul de comună, după ce îl recâștigase cu puțin timp înainte. Celelalte două sate sunt sub 500 de locuitori, cu o ușoară tendință de creștere în cazul satului Gară.

Ca celelalte orașe mici, cu excepția Vicovului de Sus, orașul Milișăuți nu are o economie în care populația ocupată în ramurile neagricole să aibă o pondere care să-i certifice statutul de oraș. Întreaga economie se bazează pe legumicultură, cultura de câmp și creșterea animalelor. Activitățile din sectorul neagricol sunt reprezentate de prelucrarea cărnii, a lemnului și de exploatarea nisipului și pietrișului din albia râului Suceava. Alte firme oferă diverse servicii, precum cele de transport, de reparații, de ateliere individuale de meșteșugărie.

Existența acestui oraș va depinde de dezvoltarea centrului urban Rădăuți, din apropiere, o parte din forța de muncă locală fiind angajată la firmele importante care funcționează în acesta. Distanța relativ redusă facilitează un navetism relativ intens, mai ales din satele componente Badeuți și Iaslovăț. Viitorul orașului va fi unul de dormitor, dacă nu cumva vom asista la delocalizarea unor activități din Rădăuți, îndeosebi cele din domeniul prelucrării lemnului și din industria ușoară.

Frasin este situat între orașele Gura Humorului și Câmpulung Moldovenesc pe drumul național 17, care face legătura dintre Moldova de Nord și Bucovina cu Transilvania. Dintre cele patru orașe noi, are cel mai redus număr de locuitori. Fiind așezat la 6 km de orașul Gura Humorului, poate fi considerat ca aflându-se în hinterlandul acestuia, explicându-se parțial și eclipsarea sa din punct de vedere al influenței teritoriale.

Orașul Frasin are în componența sa patru localități, între care inclusiv satul cu același nume. Celelalte trei localități sunt Bucșoaia (localitate componentă a orașului), Doroteia și Plătonița, toate însumând înainte de integrarea europeană a țării circa 6500 de locuitori. Analiza la principalele recensăminte arată o evoluție constantă, începând cu anul 1941, atingând o valoare maximă în anul 1992, la scurt timp după colapsul sistemului comunist (**Tabel 5**). În toată perioada de preaderare se constată o dinamică relativ stabilă, însă după integrarea în UE scăderea populației este continuă, evidențiată și de ultimul recensământ.

Tabel 5. Dinamica numărului de locuitori pe localitățile componente ale orașului Frasin*

Sursa: Recensămintele populației (1912-2022).

	1912	1930	1941	1948	1956	1966	1977	1992	2002	2011	2022
Frasin	1841	2124	1615	1708	2326	2660	2815	2976	2922	2682	2462
Bucșoaia	1032	1246	980	1036	1363	1542	1586	1513	1459	1355	1459
Doroteia	1263	1524	1608	1486	932	806	887	882	891	841	814
Plătonița	0	0	0	0	736	962	1107	1191	1260	998	1082
Total oraș	4136	4894	4203	4230	5357	5970	6395	6562	6532	5876	5817

*(Cu italic, recensămintele de după integrare)

Pe localități, sunt unele diferențe vizibile, în sensul că, pe fondul unei scăderi generale în perioada imediat post-aderare (2011), aceasta se transformă într-o creștere în cazul localității Bucșoaia și al localității Plătonița. Prima se bucură de apropierea de orașul Gura Humorului, fiind o bună oportunitate pentru cei care doresc să trăiască într-un mediu mai puțin aglomerat, iar cea de-a doua este o oază atractivă pentru dezvoltarea turismului montan, dar și pentru dezvoltarea unor activități legate de prelucrarea lemnului. Surprinde depopularea localității Frasin, a orașului propriu-zis, mai ales după intrarea în lichidare a fabricii de mobilă și distrugerea prin incendiu a fabricii de cherestea și ambalaje din carton. Aceste două unități reprezentau vechi întreprinderi, cu tradiție în economia localității, fiind principalele întreprinderi care asigurau locuri de muncă pentru forța de muncă.

Așadar, economia actualului oraș Frasin se bazează pe servicii de funcționare urbană, inclusiv cele social-culturale, dar unele firme care nu totalizează mai mult de 250 de angajați. Dintre acestea, primele trei întreprinderi sunt Construcții Montaj AG SRL (cu 191 de angajați), Farlan Trans SRL (cu 27 de angajați) și Exploatare SRL (cu 7 de angajați). Prima are ca principal obiect de activitate confecțiile

metalice (binale, termopane ș.a.), cea de-a doua servicii de transport (inclusiv internațional), iar cea de-a treia valorificarea unor resurse naturale.

Concluzii

În concluzie, subliniem că în afara orașului Vicovu de Sus, toate cele trei noi orașe nu au o viață urbană reală, nu au resurse financiare care să le facă atractive pentru potențiali investitori, iar viitorul acestora, ca centre urbane, este greu de estimat. Cert este că spațiul sud-bucovinean posedă așezări, inclusiv rurale, care au un comportament aparte al populației, că încrederea și loialitatea față de comunitate sunt, poate, cele mai ridicate din țară. Chiar dacă acestea nu îndeplinesc criteriile minimale pentru a deveni centre urbane veritabile, acolo poate fi derulată o viață urbană, în special printr-o dezvoltare endogenă, valorificând tradițiile și alocând resursele la obiective prioritare, care pot multiplica investițiile publice și private.

Rețeaua urbană a spațiului sud-bucovinean este dezvoltată sub aspectul distribuției spațiale a orașelor, dar nu funcționează ca un subsistem coerent, întrucât noile orașe, ca de altfel și orașele mici, mai vechi, precum Solca, nu reușesc să fie suficient de atractive pentru a sprijini o dezvoltare regională prosperă.

Spațiul sud-bucovinean are încă un potențial demografic ridicat, pe care și-l conservă, în ciuda axării, în special, pe activități agricole cu caracter extensiv. Față de alte regiuni ale țării, condițiile climatice și resursele hidrografice, resursele forestiere și minerale, potențialul turistic natural și cultural, material și imaterial, îl pot transforma într-un teritoriu în care urbanul și ruralul modern se întâlnesc, în care procesul de adaptare la noile condiții climatice și la noile clivaje geopolitice poate spori reziliența așezărilor, în raport cu evenimente neașteptate.

Într-un asemenea context, o rețea urbană echilibrată integrând noile orașe declarate în urmă cu 21 de ani, precum și alte noi așezări rurale cu funcții de loc central, poate deveni o țintă, privită ca obiectiv major într-o strategie subregională, caracteristică spațiului sud-bucovinean.

Bibliografie

- Apăvăloaie, M., Chiriac, D. & Lupu N. (1970). *Câteva aspecte geografico-economice referitoare la populația și așezările rurale din județul Suceava*, Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Secțiunea II c (Geografie), vol. XVI.
- Chiriță, V., Pușcașu, V. & Netea, I. (2006), *Orașul Frasin – argumente geografice pentru dezvoltare locală (Studiu monografic)*, Editura Europlus, Galați, pp.163-215.
- Cucu, V. & Ianoș, I. (1988). *Sisteme de așezări și strategia organizării lor*. Terra, 3-4.
- Florian, V., Gavrilescu, D., Giurcă, D., Rusali, M. & Șerbănescu, C. (1999). *Restructuring and transition of agrifood sector and rural areas in Romania*, Editura Expert, București, 717 p.
- Fulea, M., Florian, V. & Sârbu, A. (1996). *Satul românesc contemporan*, Editura Academiei Române, București, 256 p.
- Gavrilescu, D. & Rusu, M. (coord.) (1997). *Economii rurale locale. Dimensiuni și perspective*, Editura Agris-Redacția Revistelor Agricole S.A., București.
- Groza, O. & Muntele, I. (2002). *Moldova: Structurile teritoriale ale spațiilor rurale. Eșeu de analiză teritorială preliminară regiunii*, în Groza, O., Muntele, I., Ungureanu, Al., *Moldova: populația, forța de muncă și așezările omenești în tranziție*, Editura Corson, Iași, pp. 126-147.
- Guran-Nica, L. (coord.) (2004), *Rolul diversificării activităților economice în revitalizarea așezărilor rurale din Bucovina*, Editura Ars Docendi, București, 168 p.
- Ianoș, I. (1987), *Orașele și organizarea spațiului geografic*, Editura Academiei, București, 151 p.
- Ianoș, I. (2000), *Sisteme teritoriale: o abordare geografică*, Editura Tehnică, București, 197 p.
- Ianoș, I. (2004), *Dinamica urbană: aplicații la orașul și sistemul urban românesc*, Editura Tehnică, București, 214 p.
- Ianoș, I. (2021), *The Small Romanian Towns: From Creative Destruction to Destructive Creation and Back?*, In: Banski, J. (ed.), *The Routledge Handbook of Small Towns*, Routledge, pp. 95-111.
- Ianoș I. & Tălângă, C. (1994), *Orașul și sistemul urban românesc în condițiile economiei de piață*, Institutul de Geografie, Academia Română, București, 127 p.
- Ianoș, I. & Humeau, J.B. (2002). *Ruralisation des villes roumaines?*. The Annals of the Valahia University of Târgoviște, Geographical Series, vol. 2(1), pp. 48-54.

- Ianoș I. & Humeau J.B. (2000), *Teoria sistemelor de așezări*, Editura Tehnică, București, 174 p.
- Iașu, C. (2002), *Depresiunea Rădăuților – studiu de geografie umană*, Editura Corson, Iași.
- Idu, P. D. (1999), *Om și natură în Carpații Maramureșului și Bucovinei*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 268 p.
- Iosep, I. (1983), *Tipologia așezărilor rurale din Obcinele Bucovinei*, Studii și Cercetări de Geografie, Suceava.
- Iosep, I. (1987), *Considerații istorico-geografice privind evoluția așezărilor omenești din Obcinele Bucovinei*, „Suceava”, Anuarul Muzeului Județean Suceava, vol. XIII-XIV, pp. 221-226.
- Lupu-Bratiloveanu, N. (1992), *Podișul Sucevei. Geografie umană*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași.
- Lupu-Bratiloveanu, N. & Nimigeanu, V. (1970). *Unele aspecte ale economiei forestiere în județul Suceava*, Analele Universității „Al. I. Cuza”, Iași.
- Muntele, I., Groza, O. & Țurcănașu, G. (2002). *Regionarea spațiilor rurale din Moldova în perioada de tranziție. Fundamentul geografic al strategiilor de dezvoltare*, în vol. Moldova. Populație, forța de muncă și așezările umane în tranziție, Editura Corson, Iași, pp. 148-190.
- Oancea D. & Swizewski C. (1982). *Satul bucovinean – raporturi geografico-etnografice*. Terra, 4, București.
- Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” – Centrul de Cercetare, Proiectare, Expertiză și Consulting (UAUIM-CCPEC) (coord.). 2013. *Studiu de fundamentare în vederea actualizării PATN, Secțiunea Rețeaua de localități. Etapa I: Rețeaua de localități în context național și european*. București: Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice. Accesat la 13.04.2024. https://www.mdplpa.ro/userfiles/PATN_etapaI.pdf
- Sandu, D. (2005), *Dezvoltare comunitară. Cercetare, practica, ideologie*, Editura Polirom, Iași, 223 p.
- Săgeată, R. (2010), *Geografie urbană*, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, Sibiu, 263 p.
- Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației (MDLPA). 2021. *Orașe mici în România. Raport sinteză*, București, Direcția Politici și Strategii, disponibil la: <https://www.mdplpa.ro/uploads/articole/attachments/68c7bbfb72f8c508824399.pdf>, accesat la 15.01.2023
- Surd, V. (2003), *Geografia așezărilor*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 239 p.
- Ungureanu, Al. (1980), *Orașele din Moldova. Studiu de Geografie Economică*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 164 p.

DEZVOLTAREA TURISMULUI CULTURAL ÎN MUNICIPIUL IAȘI

Masterand **Ramona-Gabriela AGACHE ***

**Universitatea „Ovidius” Constanța, Facultatea de Științe ale Naturii și Științe Agricole, Bulevardul Mamaia Nr. 124, Constanța 900527*

e mail: agacheramona02@gmail.com

Cultural tourism development in Iasi Municipality. *Cultural tourism has represented an important driver of urban development, contributing to the valorization of cultural heritage, the diversification of tourism services, and the strengthening of local identity in major Romanian cities. The present study aims to analyze the development of cultural tourism in the municipality of Iași, emphasizing its tourism potential, infrastructure, and role within the regional tourism system.*

The research methodology included field observations, the analysis of statistical data regarding tourist flows and accommodation capacity, as well as a questionnaire-based survey applied to visitors in order to assess their perceptions of cultural attractions and tourism services. In addition, a SWOT analysis was conducted to identify the main strengths, weaknesses, opportunities, and threats associated with the development of cultural tourism in Iași.

The results showed that Iași benefited from a rich cultural heritage, a diversified portfolio of historical and religious attractions, and a growing interest from domestic tourists. However, the analysis also highlighted several limiting factors, such as insufficient promotion at the national and international levels, uneven infrastructure development, and the underutilization of certain cultural resources.

The conclusions of the study emphasized the need for integrated strategies focused on improving tourism infrastructure, enhancing cultural promotion, and encouraging cooperation between local authorities and tourism stakeholders in order to ensure the sustainable development of cultural tourism in the municipality of Iași.

Keywords: cultural heritage; tourism development; tourism infrastructure; tourism promotion; Iași.

I. Introducere

Turismul cultural reprezintă una dintre cele mai dinamice forme de turism la nivel internațional, datorită capacității sale de a valorifica patrimoniul cultural, de a consolida identitatea locală și de a contribui la dezvoltarea durabilă a spațiilor urbane (Richards, 2018). În contextul globalizării și al competiției crescute între destinații, orașele cu un profil cultural bine conturat dobândesc un avantaj competitiv prin integrarea resurselor culturale în strategii turistice coerente (Ashworth & Tunbridge, 2000). Astfel, turismul cultural este considerat un element esențial al regenerării urbane, având un impact semnificativ atât asupra dezvoltării economice, cât și asupra coeziunii sociale și conservării patrimoniului (UNWTO, 2017).

De asemenea, turismul cultural este analizat în literatura de specialitate ca un instrument de revitalizare a centrelor istorice și de regenerare urbană (Smith, 2009). Literatura de specialitate subliniază faptul că relația dintre patrimoniu și turism presupune un echilibru constant între conservare și valorificare economică (McKercher și du Cros, 2002).

La nivel european, turismul cultural joacă un rol important în promovarea orașelor istorice și a peisajelor culturale, susținând economiile locale și favorizând dialogul intercultural (Comisia Europeană, 2019). Valorificarea eficientă a resurselor culturale este strâns legată de calitatea infrastructurii turistice, de accesibilitate și de eficiența strategiilor de promovare a destinațiilor (Timothy și Boyd, 2003). În acest sens, dezvoltarea turismului cultural necesită o abordare integrată, care să combine conservarea patrimoniului, dezvoltarea infrastructurii și implicarea activă a comunităților locale (Garrod și Fyall, 2000).

În România, turismul cultural dispune de un potențial ridicat de dezvoltare, determinat de diversitatea resurselor de patrimoniu material și imaterial, însă acest potențial este insuficient valorificat în numeroase spații urbane. Deficiențele infrastructurii turistice, promovarea limitată la nivel național și internațional, precum și lipsa unor politici coerente de dezvoltare contribuie la o vizibilitate redusă a destinațiilor culturale românești pe piața turistică internațională (Iașu & Bulai, 2011). În consecință,

multe orașe cu resurse culturale valoroase nu beneficiază pe deplin de avantajele economice și sociale generate de activitatea turistică.

Municipiul Iași reprezintă unul dintre cele mai importante centre culturale, istorice și educaționale ale României, caracterizat printr-un patrimoniu cultural bogat, numeroase instituții culturale și o puternică funcție universitară. Cu toate acestea, sectorul turismului cultural din municipiul Iași se confruntă cu multiple dificultăți legate de calitatea infrastructurii turistice, gestionarea resurselor culturale și promovarea destinației (Ciangă & Dezsi, 2007). Prezența monumentelor istorice, a muzeelor, a lăcașurilor de cult și a evenimentelor culturale creează un cadru favorabil dezvoltării turismului, însă integrarea acestora într-o ofertă turistică coerentă este încă limitată.

Dezvoltarea turismului cultural în municipiul Iași este influențată de o serie de factori interni și externi, precum infrastructura urbană, cooperarea instituțională, percepția turiștilor și politicile de dezvoltare locală. Analiza relației dintre aceste elemente este esențială pentru identificarea oportunităților și constrângerilor care condiționează evoluția turismului cultural (Richards, 2011). Totodată, percepțiile și experiențele turiștilor joacă un rol important în conturarea imaginii destinației și în influențarea deciziilor viitoare de vizitare (Poria et al., 2004).

În acest context, studiul de față analizează dezvoltarea turismului cultural în municipiul Iași, având în vedere infrastructura turistică, resursele culturale și percepția vizitatorilor. Scopul analizei este de a identifica principalele puncte forte și puncte slabe ale sistemului local de turism cultural și de a evidenția direcții de dezvoltare durabilă.

Obiectivul general al studiului este analiza dezvoltării turismului cultural în municipiul Iași prin prisma infrastructurii turistice, a resurselor culturale și a percepției turiștilor. Pentru atingerea acestui obiectiv, sunt formulate următoarele obiective intermediare de cercetare:

- (i) evaluarea rolului activităților culturale și al patrimoniului cultural în conturarea profilului turistic al municipiului Iași;
- (ii) analiza importanței infrastructurii turistice în valorificarea potențialului cultural local;
- (iii) examinarea opiniilor și experiențelor turiștilor în vederea înțelegerii imaginii și evoluției turismului cultural la nivel local.

II. Metodologie

2.1. Zona de studiu

Zona de studiu analizată în cadrul prezentului articol este reprezentată de municipiul Iași, situat în partea de nord-est a României, în regiunea istorică a Moldovei. Municipiul Iași are un rol important în structura urbană regională, fiind un centru administrativ, cultural, educațional și economic de rang superior, cu o influență semnificativă asupra teritoriilor învecinate.

Din punct de vedere fizico-geografic, municipiul Iași este amplasat într-o zonă de contact între Podișul Central Moldovenesc și Câmpia Jijiei, caracterizată printr-un relief colinar, cu altitudini moderate, fragmentat de văi și interfluvii. Rețeaua hidrografică este dominată de râul Bahlui și afluenții săi, care traversează spațiul urban și au influențat în timp dezvoltarea așezării. Climatul este temperat-continental, cu veri calde și ierni reci, condițiile climatice având un impact direct asupra sezonității activităților turistice.

Din punct de vedere socio-economic, municipiul Iași reprezintă unul dintre cele mai importante centre urbane ale României, având o populație numeroasă și o structură funcțională complexă. Orașul îndeplinește funcții administrative, universitare, culturale și turistice, fiind recunoscut la nivel național pentru concentrarea instituțiilor de învățământ superior, a unităților culturale și a obiectivelor de patrimoniu. Prezența unui număr ridicat de studenți și cadre universitare contribuie la dinamica socio-economică a orașului și la diversificarea activităților culturale.

Municipiul Iași dispune de un patrimoniu cultural valoros, format din monumente istorice, lăcașuri de cult, muzee, instituții de cultură și spații urbane cu valoare simbolică. Aceste elemente constituie baza dezvoltării turismului cultural local și contribuie la conturarea identității turistice a

orașului. Totodată, infrastructura turistică include unități de cazare, structuri de alimentație publică și facilități de transport, care susțin desfășurarea activităților turistice.

Importanța municipiului Iași, ca zonă de studiu, este determinată de potențialul său cultural ridicat, dar și de existența unor disfuncționalități legate de valorificarea resurselor culturale și de integrarea acestora într-o ofertă turistică coerentă. Analiza acestei zone permite evidențierea relației dintre cadrul natural, structura socio-economică și dezvoltarea turismului cultural, oferind o bază relevantă pentru formularea unor direcții de dezvoltare durabilă.

Localizarea zonei de studiu este ilustrată printr-o hartă realizată de autor (**Fig. 1**), care evidențiază poziția municipiului Iași în cadrul regional și național.

Fig. 1. Harta localizării municipiului Iași la nivel regional și național. Sursa: autorul

2.2. Metode de analiză

În vederea evaluării dezvoltării turismului cultural în municipiul Iași, cercetarea s-a bazat pe utilizarea unui ansamblu de metode cantitative și calitative, care au permis analiza integrată a resurselor culturale, a infrastructurii turistice și a percepției vizitatorilor. Metodologia de cercetare a fost concepută astfel încât să ofere o imagine complexă asupra modului de valorificare a patrimoniului cultural la nivel local.

Analiza documentară a avut un rol important în fundamentarea teoretică a studiului, fiind utilizate lucrări de specialitate, articole științifice, rapoarte oficiale și documente strategice relevante pentru domeniul turismului cultural. Această etapă a urmărit identificarea principalelor concepte, tendințe și modele de dezvoltare a turismului cultural, precum și poziționarea municipiului Iași în contextul turistic național.

Observațiile de teren au fost realizate atât în perioada aprilie-mai 2025, cât și în februarie-martie 2025, la nivelul principalelor obiective culturale din municipiul Iași, având ca scop evaluarea stării infrastructurii turistice, a gradului de accesibilitate și a modului de integrare a resurselor culturale în

oferta turistică locală. Prin intermediul observațiilor directe s-au analizat aspecte precum semnalizarea turistică, fluxurile de vizitatori și facilitățile existente în proximitatea obiectivelor culturale.

Analiza datelor statistice a fost utilizată pentru evaluarea evoluției activității turistice, fiind analizate informații referitoare la numărul de turiști, capacitatea de cazare și durata medie a sejurului. Datele statistice au fost preluate din surse oficiale și au permis evidențierea dinamicii turismului cultural în municipiul Iași pe o perioadă determinată.

Pentru analiza percepției turiștilor, a fost aplicat un chestionar adresat vizitatorilor municipiului Iași, prin care s-au urmărit opiniile acestora privind atractivitatea obiectivelor culturale, calitatea infrastructurii turistice și nivelul de satisfacție generală. Chestionarul aplicat turiștilor în perioada martie-aprilie 2025 a inclus întrebări cu răspunsuri închise și deschise, permițând colectarea unor informații relevante atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ.

De asemenea, a fost aplicată analiza SWOT, care a permis identificarea punctelor forte, a punctelor slabe, a oportunităților și a amenințărilor asociate dezvoltării turismului cultural în municipiul Iași. Această metodă a contribuit la evidențierea principalelor direcții de intervenție necesare pentru valorificarea durabilă a patrimoniului cultural și pentru îmbunătățirea competitivității turistice a orașului.

III. Rezultate

Analiza rezultatelor obținute în urma cercetării a evidențiat principalele caracteristici ale turismului cultural din municipiul Iași, precum și modul în care resursele culturale și infrastructura turistică au influențat activitatea turistică locală. Rezultatele au fost structurate pe baza datelor statistice analizate, a observațiilor de teren și a informațiilor obținute prin aplicarea chestionarului adresat turiștilor.

Evoluția fluxurilor turistice din municipiul Iași a fost analizată pe baza datelor statistice referitoare la numărul de sosiri și înnopțări înregistrate în unitățile de cazare (**Fig. 2** și **Fig. 3**). Analiza a arătat o creștere fluctuantă a activității turistice, influențată de factori economici și sociali, precum și de sezonalitatea specifică turismului cultural.

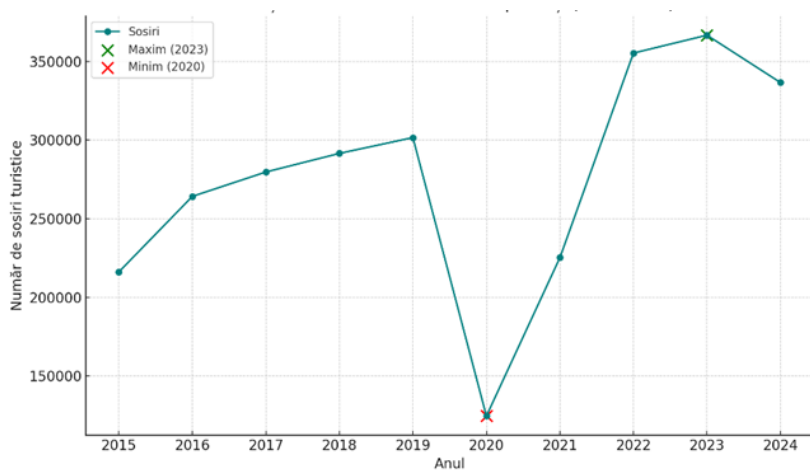

Fig. 2. Evoluția sosirilor turistice în Iași (2015-2024).

Sursa: prelucrare autor, după date INSSE.

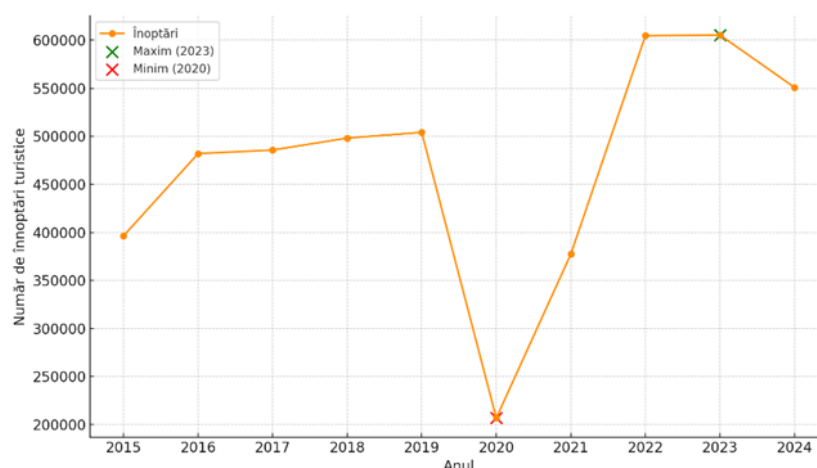

Fig. 3. Evoluția înoptărilor turistice în Iași (2015-2024).

Sursa: prelucrare autor, după date INSSE.

Capacitatea de cazare turistică a municipiului Iași a fost analizată în funcție de tipurile de structuri de primire turistică existente. Rezultatele au evidențiat o concentrare a unităților de cazare în zona centrală a orașului, fapt care facilitează accesul turiștilor la principalele obiective culturale, dar generează și dezechilibre teritoriale în distribuția infrastructurii turistice (**Fig. 4**).

Observațiile de teren realizate la nivelul principalelor obiective culturale au permis evaluarea stării infrastructurii turistice și a gradului de accesibilitate. Rezultatele au indicat existența unor obiective culturale bine valorificate din punct de vedere turistic, dar și a unor resurse insuficient integrate în circuitul turistic.

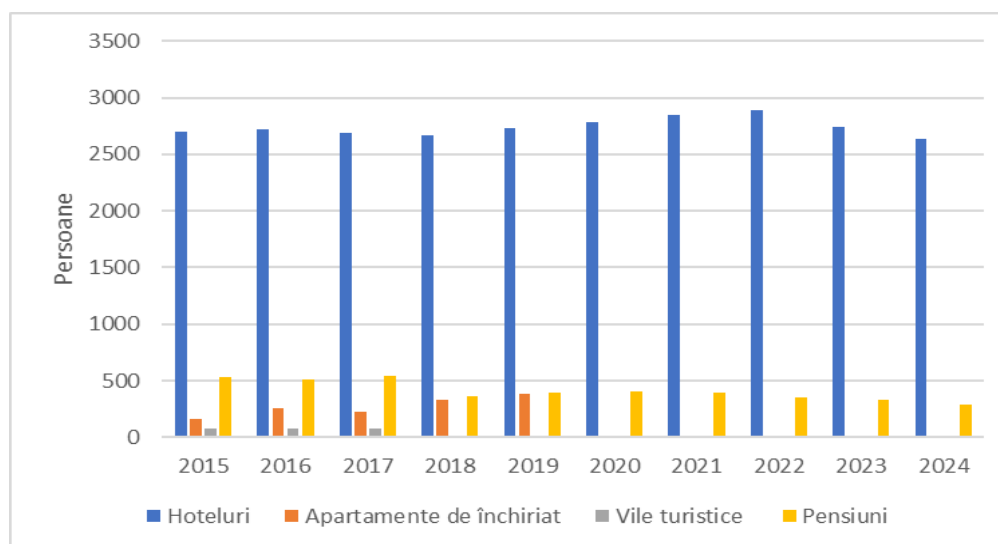

Fig. 4. Capacitatea de cazare pe tipuri de structuri turistice în municipiul Iași 2015-2024.

Prelucrare autor, după date INSSE

Analiza chestionarelor aplicate turiștilor a evidențiat percepția acestora asupra atractivității municipiului Iași ca destinație de turism cultural. Majoritatea respondenților au apreciat pozitiv diversitatea obiectivelor culturale și atmosfera orașului, însă au semnalat deficiențe legate de infrastructura turistică și de promovarea destinației (**Fig. 5** și **Fig. 6**).

Care este nivelul dvs. de satisfacție privind următoarele aspecte? (1=Foarte nesatisfăcător, 5=Foarte satisfăcător)

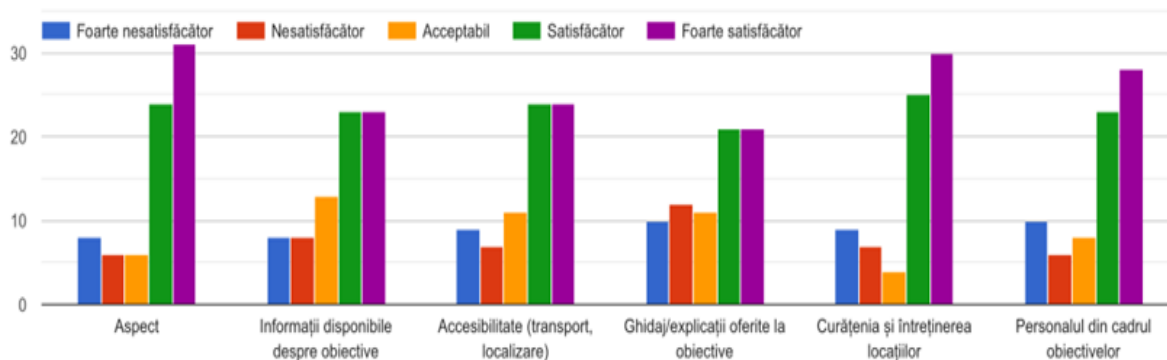

Fig. 5. Grafic privind nivelul de satisfacție al turiștilor legat de experiența culturală în Iași.

Sursa: prelucrare autor, după chestionarul aplicat.

Cât de mulțumit(ă) sunteți de diversitatea obiectivelor turistice? (muzee, biserici, clădiri și monumente istorice)

75 responses

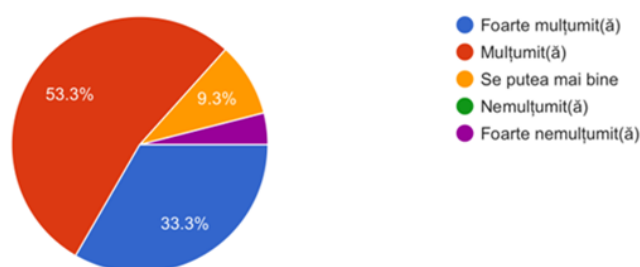

Fig. 6. Grafic privind nivelul de satisfacție al turiștilor legat de diversitatea obiectivelor turistice.

Sursa: prelucrare autor, după chestionarul aplicat.

În urma aplicării analizei SWOT, au fost identificate principalele puncte forte și puncte slabe ale turismului cultural din municipiul Iași, precum și oportunitățile și amenințările care influențează dezvoltarea acestuia. Rezultatele obținute au evidențiat existența unui potențial cultural ridicat, contrabalansat de probleme structurale și de management turistic.

Analiza SWOT

Puncte tari	Puncte slabe	Oportunități	Amenințări
Patrimoniu arhitectural și istoric bogat	Infrastructură rutieră deficitară	Finanțări europene	Degradarea patrimoniului
Tradiție literară de excepție	Lipsa unei strategii coerente	Cerere globală în creștere	Exodul tinerilor

Universități prestigioase	Subfinanțare – Proiectele culturale independente au dificultăți în obținerea sprijinului financiar necesar.	Parteneriate internaționale	Birocrație – Întârzierea sau blocarea finanțărilor din cauza procedurilor administrative greoaie.
Rețea muzeală densă	Digitalizare redusă	Digitalizare susținută	Concurență interurbană
Festivaluri culturale	Calitate inegală a serviciilor	Colaborări universitare	Instabilitate politică
Infrastructură culturală activă	Brand cultural slab	Restaurare de patrimoniu	Lipsa unei viziuni unitare
Diversitate religioasă	Tehnologii insuficient utilizate	Circuite turistice tematice	Supraturism
Poziție geografică strategică	Participare tineret redusă	Creștere a turismului regional	Comercializare excesivă
Reputație academică	Colaborare deficitară – Lipsa unei platforme comune între instituții duce la proiecte fragmentate.	Promovare online	Schimbări climatice
ONG-uri culturale active	Informare turistică limitată	Festivaluri de nișă	Lipsa cercetării de piață

IV. Discuții

Rezultatele obținute evidențiază faptul că municipiul Iași dispune de un potențial cultural ridicat, care poate constitui baza dezvoltării turismului cultural la nivel local. Existența unui patrimoniu cultural diversificat, format din monumente istorice, lăcașuri de cult, muzee și instituții culturale, confirmă poziția municipiului Iași ca important centru cultural al regiunii de nord-est a României. Cu toate acestea, rezultatele arată că valorificarea acestui potențial este realizată într-o manieră limitată, fără o integrare coerentă a resurselor culturale în oferta turistică.

Analiza fluxurilor turistice indică o evoluție oscilantă a activității turistice, influențată de sezonabilitate și de factori externi, ceea ce sugerează o dependență crescută de anumite perioade ale anului. Această situație reflectă lipsa unor strategii eficiente de diversificare a produsului turistic cultural și de atragere a turiștilor pe tot parcursul anului. Efectul direct al acestei discontinuități constă într-o utilizare ineficientă a infrastructurii turistice și într-o reducere a beneficiilor economice generate de turismul cultural. Acest tip de evoluție este specific destinațiilor urbane în care produsul turistic nu este suficient diversificat și adaptat cererii sezoniere (Hall & Page, 2014).

Rezultatele observațiilor de teren și ale chestionarului aplicat turiștilor evidențiază discrepanțe între valoarea resurselor culturale și nivelul serviciilor turistice asociate acestora. Deși majoritatea respondenților apreciază pozitiv atractivitatea obiectivelor culturale și atmosfera orașului, sunt semnalate deficiențe legate de infrastructura turistică, semnalizarea obiectivelor, accesibilitatea și promovarea. Aceste deficiențe afectează experiența turistică și pot influența negativ intenția de revenire a vizitatorilor.

Din perspectiva analizei SWOT, punctele forte ale turismului cultural din municipiul Iași sunt reprezentate de bogăția patrimoniului cultural, rolul educațional și universitar al orașului, precum și de existența unor evenimente culturale cu potențial de atragere a turiștilor. Aceste elemente contribuie la conturarea unei identități culturale distincte și pot constitui factori determinanți pentru dezvoltarea durabilă a turismului cultural.

În același timp, punctele slabe identificate sunt legate de promovarea insuficientă a destinației, calitatea inegală a infrastructurii turistice și lipsa unei coordonări eficiente între actorii implicați în dezvoltarea turismului cultural. Aceste aspecte limitează capacitatea municipiului Iași de a concura cu

alte orașe culturale din România și din regiune. Efectul cumulativ al acestor disfuncționalități se reflectă într-o vizibilitate scăzută pe piața turistică și într-o valorificare parțială a resurselor existente.

Oportunitățile de dezvoltare a turismului cultural sunt asociate cu creșterea interesului pentru turismul urban și cultural, accesarea fondurilor europene destinate conservării patrimoniului și dezvoltării infrastructurii, precum și cu posibilitatea consolidării cooperării între autoritățile locale, instituțiile culturale și sectorul privat. Integrarea patrimoniului cultural în strategii urbane sustenabile este considerată esențială pentru competitivitatea destinațiilor culturale contemporane. În acest context, dezvoltarea unor produse turistice culturale integrate și promovarea acestora prin strategii coerente pot contribui la creșterea atractivității municipiului Iași.

Amenințările identificate includ degradarea patrimoniului cultural în lipsa investițiilor adecvate, concurența altor destinații culturale mai bine promovate și riscul pierderii interesului turiștilor în absența unor măsuri concrete de modernizare și diversificare a ofertei turistice. Aceste riscuri subliniază necesitatea adoptării unor politici publice orientate spre dezvoltarea durabilă a turismului cultural.

Prin urmare, rezultatele analizate confirmă faptul că dezvoltarea turismului cultural în municipiul Iași este condiționată de relația dintre resursele culturale, infrastructura turistică și strategiile de promovare. Integrarea coerentă a acestor elemente poate conduce la consolidarea poziției municipiului Iași ca destinație culturală competitivă, capabilă să valorifice eficient patrimoniul existent și să genereze beneficii economice și sociale pe termen lung. Aceste rezultate sunt în concordanță cu literatura de specialitate, care subliniază faptul că dezvoltarea turismului cultural depinde de integrarea coerentă a patrimoniului în strategii urbane sustenabile (Richards, 2018; Timothy, 2011).

Concluzii

Analiza realizată în cadrul prezentului articol evidențiază faptul că municipiul Iași dispune de un potențial cultural semnificativ, care poate constitui un element central în dezvoltarea turismului urban și în consolidarea identității locale. Patrimoniul cultural bogat, diversitatea obiectivelor istorice și religioase, precum și rolul educațional și cultural al orașului oferă premise favorabile pentru dezvoltarea turismului cultural.

Rezultatele cercetării confirmă însă existența unor disfuncționalități majore în procesul de valorificare turistică a resurselor culturale. Infrastructura turistică insuficient dezvoltată, promovarea limitată a destinației și lipsa unei strategii integrate de dezvoltare a turismului cultural contribuie la o exploatare parțială a potențialului existent. Aceste aspecte afectează atât atractivitatea municipiului Iași pe piața turistică, cât și experiența generală a vizitatorilor.

Observațiile de teren și analiza percepției turiștilor evidențiază o discrepanță între valoarea culturală a resurselor și calitatea serviciilor turistice asociate acestora. Deși orașul este perceput ca o destinație cu o identitate culturală puternică, deficiențele legate de accesibilitate, semnalizare turistică și promovare influențează negativ satisfacția turiștilor și pot limita intenția de revenire. Această situație subliniază necesitatea unei abordări orientate spre îmbunătățirea experienței turistice și adaptarea ofertei la cerințele actuale ale pieței.

Analiza SWOT a permis identificarea principalelor puncte forte și puncte slabe ale turismului cultural din municipiul Iași, precum și a oportunităților și amenințărilor care influențează dezvoltarea acestuia. Punctele forte, reprezentate de patrimoniul cultural și funcția universitară a orașului, pot fi valorificate mai eficient printr-o cooperare consolidată între autoritățile locale, instituțiile culturale și sectorul privat. În același timp, reducerea impactului punctelor slabe și a amenințărilor presupune adoptarea unor politici coerente de dezvoltare durabilă și atragerea de investiții în infrastructura turistică.

În acest context, dezvoltarea turismului cultural în municipiul Iași necesită implementarea unor strategii integrate, orientate spre conservarea patrimoniului, modernizarea infrastructurii turistice și intensificarea activităților de promovare la nivel național și internațional. Totodată, implicarea comunității locale și valorificarea evenimentelor culturale pot contribui la consolidarea imaginii orașului

ca destinație culturală competitivă. Această abordare este în concordanță cu principiile dezvoltării urbane durabile promovate la nivel internațional (UNESCO, 2017).

În concluzie, turismul cultural reprezintă o oportunitate reală pentru dezvoltarea durabilă a municipiului Iași, însă valorificarea acestuia depinde de capacitatea actorilor locali de a transforma potențialul existent într-un produs turistic coerent și atractiv. Rezultatele studiului pot constitui o bază utilă pentru elaborarea unor strategii viitoare de dezvoltare a turismului cultural, orientate spre creșterea competitivității și vizibilității municipiului Iași pe piața turistică.

Bibliografie

- Ashworth, G. J. & Tunbridge, J. E. (2000). *The tourist-historic city: Retrospect and prospect of managing the heritage city*. Routledge, 348 p. <https://doi.org/10.4324/9780080519470>
- Ciangă N. & Dezi Șt. (2007). *Amenajare turistică*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 296 p.
- European Commission. (2019). *European framework for action on cultural heritage*. <https://culture.ec.europa.eu>
- Garrod, B., & Fyall, A. (2000). *Managing heritage tourism*. Annals of Tourism Research, vol. 27(3), pp. 682–708. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00094-8](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00094-8)
- Hall, C. M., & Page, S. J. (2014). *The geography of tourism and recreation: Environment, place and space* (4th ed.). Routledge, London, 470 p. <https://doi.org/10.4324/9780203796092>
- Iașu, C. & Bulai, M. (2011). *New approach in evaluating tourism attractiveness in the region of Moldavia (Romania)*. International Journal of Energy and Environment, vol. 5(2), pp. 165–174.
- Institutul Național de Statistică. (2023). *Turismul în România – date statistice*. București.
- McKercher, B., & du Cros, H. (2002). *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*. Routledge, New York, 284 p. <https://doi.org/10.4324/9780203479537>
- OECD-ICOM. (2018). *Culture and local development: Maximising the impact*. Guide for Local Governments, Communities and Museums, OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264295516-en>
- Poria, Y., Butler, R. & Airey, D. (2004). *Links between tourists, heritage, and reasons for visiting heritage sites*. Journal of Travel Research, vol. 43(1), pp. 19–28. <https://doi.org/10.1177/0047287504265508>
- Richards, G. W. (2018). *Cultural tourism: A review of recent research and trends*. Journal of Hospitality and Tourism Management, vol. 36, pp. 12–21. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.03.005>
- Richards, G. W. (2011). *Cultural tourism trends in Europe: A context for the development of Cultural Routes*. In K. Khovanova-Rubicondo (Ed.), *Impact of European Cultural Routes on SMEs' innovation and competitiveness*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, pp. 21–39.
- Smith, M. K. (2009). *Issues in cultural tourism studies* (2nd ed.). Routledge, London, 272 p. <https://doi.org/10.4324/9780203869857>
- Timothy, D. J., & Boyd, S. W. (2003). *Heritage tourism*. Pearson Education. <https://www.routledge.com/Heritage-Tourism/Timothy-Boyd/p/book/9780582369702>
- UNESCO. (2017). *Culture: Urban future – Global report on culture for sustainable urban development*. UNESCO Publishing, 28p.
- UNWTO. (2017). *Tourism and culture synergies*. World Tourism Organization, 160 p. DOI: 10.18111/9789284418978

REVITALIZAREA SPAȚIULUI RURAL PRIN ECONOMIE CIRCULARĂ

Masterand **Diana DOBRIN***

**Universitatea din București, Facultatea de Geografie, B-dul Nicolae Bălcescu, nr. 1, sector 1, cod poștal 010041, București*

e mail: diana-cristina.dobrin@s.unibuc.ro

Revitalizing Rural Areas through the Circular Economy. This study explores the potential for revitalizing rural areas by applying circular economy models to the commune of Ștefănești de Jos, located in the Bucharest suburbs. The paper is structured in two parts: the first analyzes five examples of best practices in the rural circular economy—selected from Europe, Africa, and Asia—while the second focuses on the case study itself.

This case study is justified by a combination of factors: available labor, proximity to urban sources of recyclable or organic waste, the territory's logistical and agricultural functions, and the potential to valorize these resources through an integrated circular model. The main work hypothesis is that proximity to Bucharest and the commune's economic structure create favorable conditions for establishing organic flows at the local and regional levels.

The data used are primarily secondary, sourced from public records, institutional documents, strategic reports, and cartographic observations. The analysis incorporates information on the demographic profile, economic structure, agricultural base, logistical infrastructure, and local stakeholders capable of supporting a circular system. The approach aims to develop a circular economy model that comprehensively addresses consumption and production flows in Ștefănești de Jos and its surrounding area.

Key aspects highlighted: a) the need to quantitatively measure organic waste flows within the commune; b) the economic feasibility of the proposed center, including costs for collection, processing, distribution, and reinvestment; c) the importance of interviewing local stakeholders to gauge institutional and social willingness to adopt such a model; d) and the extending potential of the model to other rural communes in the Bucharest peri-urban area.

Keywords: rural circular economy, recycling of organic matter, conceptual model, Bucharest peri-urban, Romania.

I. Introducere

Potrivit Comisiei Europene, zonele rurale acoperă în medie 80% din teritoriul Uniunii Europene și 30% din populația sa (2021). Aceste spații concentrează o proporție semnificativă de resurse naturale, terenuri și activități productive care pot susține atât materiile prime, cât și procesele de prelucrare, necesare funcționării economiilor regionale. În același timp, zonele rurale rămân vulnerabile la declin economic și social, mai ales atunci când sunt integrate într-un model de dezvoltare liniar, bazat pe extracție și pe exportul valorilor intrinseci către alte teritorii.

Această problemă devine și mai vizibilă în cazul comunelor aflate în proximitatea marilor orașe, unde relațiile urban-rural generează fluxuri intense de populație, capital, materie și servicii. În astfel de contexte periurbane, spațiul rural nu mai funcționează izolat, ci ca o zonă de tranziție care preia presiuni dinspre oraș și, în același timp, oferă resurse și spațiu pentru activități economice complementare. Tocmai de aceea, aplicarea economiei circulare în aceste teritorii trebuie înțeleasă nu doar ca soluție de mediu, ci și ca instrument de dezvoltare teritorială.

În contextul unei rate de valorificare a resurselor de consum în Europa de numai 8.6%, conceptul de economie circulară a început să fie promovat pentru potențialul său de transformare sustenabilă a zonelor urbane și rurale (Circle Economy Fdn., 2024). Economia circulară oferă regiunilor rurale o oportunitate de a depăși provocările legate de declinul biodiversității și de atenuarea schimbărilor climatice, producând în același timp hrană, locuri de muncă și venituri în teritoriu (OECD, 2020). Spre deosebire de modelul liniar, economia circulară este regenerativă prin proiectare și urmărește decuplarea dezvoltării de consumul de resurse finite (EMF, 2024). În același timp, sunt cercetări care subliniază decalajul dintre aspectele teoretice și practice ale economiei circulare (Barreiro-Gen & Lozano, 2020), reieșind necesitatea de a se difuza cât mai multe exemple de bune practici.

În literatura de specialitate și în documentele de politică publică, economia circulară este tot mai des asociată cu dezvoltarea teritorială, însă modelele conceptuale integrate pentru comunele periurbane din România rămân slab explorate. În acest sens, studiul de față propune un model conceptual aplicat comunei Ștefăneștii de Jos, județul Ilfov, aleasă tocmai datorită poziției sale periurbane și a relației funcționale directe cu Bucureștiul. Comuna devine astfel un caz relevant pentru observarea modului în care principiile economiei circulare pot fi transpuse într-un spațiu rural puternic conectat cu mediul urban.

Economia circulară este văzută aici ca o abordare de dezvoltare regenerativă, incluzivă și justă, în care resursele, materialele și energia existente sunt circulate la cea mai înaltă valoare conform ierarhiei deșeurilor, prin sisteme în buclă închisă și în cascadă. Procesul include atât ciclurile materialelor biotice, cât și cele abiotice, de preferință bazate pe energie și resurse regenerabile, iar resursele naturale comune sunt gestionate într-o manieră regenerativă (BMW SB, 2023).

CEAP (Planul de acțiune al economiei circulare) este considerat de Comisia Europeană un element important pentru atingerea obiectivelor europene în materie de climă și pentru tranziția ecologică. Acesta se leagă de politicile și strategiile europene, naționale și regionale, cum ar fi Pactul Verde European și Strategia UE pentru economia circulară. Agenda Teritorială 2030 abordează, de asemenea, economia circulară ca prioritate în cadrul obiectivului general „O Europă Verde”. Deși poate contribui la consolidarea regiunilor funcționale prin diversificarea economiei locale și creșterea rezilienței la influențe externe, până în prezent puține proiecte din Europa explorează strategiile de economie circulară ținând cont de componentele teritoriale. Majoritatea acestor proiecte se concentrează pe regiunile urbane, deoarece acestea sunt în general mai capabile să se adapteze decât cele rurale și periferice (BBSR, 2021; Comisia Europeană, 2021).

Importanța conceptului pentru zonele rurale este legată și de faptul că aceste spații sunt regenerative, deoarece adăpostesc floră și faună diverse, oferă habitate pentru specii diferite, susțin practicile agricole și promovează biodiversitatea. În același timp, ele sunt și spații de extracție, exploatare și presiune ambientală, cu gropi de gunoi, unități de producție și procese de procesare amplasate în apropierea comunităților rurale, ceea ce indică necesitatea unei economii circulare incluzive în mediul rural (Kirchherr et al., 2017).

Modele precum agricultura ecologică pot contribui la reducerea deșeurilor, protecția mediului, susținerea producătorilor locali și scăderea dependenței de combustibili fosili. În același sens, Morsetto (2020) arată că tranziția spre economia circulară necesită ținte clare și investiții publice susținute, în special pentru reducerea decalajului dintre zonele urbane și cele rurale.

Scopul cercetării este de a demonstra cum ar putea arăta, la nivel conceptual integrat, aplicarea principiilor economiei circulare într-o comună periurbană. Obiectivul este dublu: pe de o parte, identificarea unor bune practici internaționale relevante pentru mediul rural; pe de altă parte, transpunerea lor într-un model adaptat contextului local din Ștefăneștii de Jos. Studiul pornește de la ipoteza că proximitatea față de București și structura economică a comunei creează premise favorabile pentru închiderea unor fluxuri organice la nivel local și regional.

II. Metodologie

Această lucrare urmărește explorarea potențialului de revitalizare a spațiului rural prin aplicarea modelelor de economie circulară asupra unei comune din România, cu accent pe contextul peri-urban al comunei Ștefăneștii de Jos, județul Ilfov. Demersul are caracter conceptual-aplicat și este construit ca studiu de caz bazat pe sinteză comparativă, nu ca analiză experimentală sau test statistic al unui model deja validat.

În prima etapă, lucrarea analizează un set de exemple de bune practici în domeniul economiei circulare în mediul rural, selectate din Europa, Africa și Asia. Cele cinci studii de caz au fost alese pentru relevanța lor față de cele trei principii ale economiei circulare, pentru capacitatea lor de a ilustra trecerea de la teorie la practică și pentru potențialul de transfer în contextul socio-economic al zonelor rurale din România. În acest sens, bunele practici oferă nu doar exemple izolate, ci și un cadru

comparativ prin care pot fi identificate mecanismele prin care circularea resurselor, reducerea deșeurilor și regenerarea naturii devin operaționale la nivel local.

A doua etapă constă în introducerea și analiza detaliată a comunei Ștefăneștii de Jos din județul Ilfov, aleasă pentru aplicarea principiilor economiei circulare în România. Alegerea comunei este justificată de combinația dintre forța de muncă disponibilă, proximitatea față de surse urbane de deșeuri reciclabile sau organice, funcția logistică și agricolă a teritoriului și posibilitatea de valorificare a acestor resurse printr-un model circular integrat. În plus, poziționarea periurbană a localității, în relație directă cu Bucureștiul, oferă un cadru relevant pentru analiza fluxurilor de materie, capital și populație dintre mediul urban și cel rural.

Datele utilizate sunt în principal secundare și provin din surse publice, documente instituționale, rapoarte strategice și observații cartografice. În analiză sunt integrate informații despre profilul demografic, structura economică, baza agricolă, infrastructura logistică și actorii locali care ar putea susține funcționarea unui sistem de circularitate. Totodată, harta de localizare a comunei este utilizată pentru a susține lectura teritorială a studiului de caz și pentru a evidenția relațiile sale funcționale cu spațiul metropolitan al Bucureștiului.

Pe baza acestor elemente, lucrarea propune un model de economie circulară care să acopere în mod integrat fluxurile de consum și producție din Ștefăneștii de Jos și vecinătatea sa. Analiza urmărește să evidențieze potențialul de schimbare socială, economică și ecologică al unui asemenea cadru circular, dar și principalele beneficii și riscuri asociate unei posibile implementări viitoare. În acest sens, metodologia urmărește să lege explicit principiile economiei circulare de logica dezvoltării teritoriale și de specificul unui spațiu rural periurban.

III. Bune practici în economia circulară rurală

Când vine vorba de proiecte de economie circulară, acestea se aliniază de cele mai multe ori cu un set de principii care stau la baza unui design circular: eliminarea deșeurilor și a poluării, circularea produselor și a materialelor și regenerarea naturii, toate acestea fiind susținute de o tranziție spre energie și resurse regenerabile (EMF, 2023).

Principiul 1: Eliminarea deșeurilor și a poluării

Eliminarea deșeurilor și a poluării presupune trecerea de la un model liniar la unul circular, în care nu se mai vorbește despre deșeuri, ci despre valorificarea externalităților fiecărui proces ca resurse pentru un alt proces. În mediul rural, acest principiu este strâns legat de bioeconomie, care produce resurse biologice regenerabile și transformă aceste resurse și deșeuri biologice în produse cu valoare adăugată, precum alimente, hrană pentru animale, produse biologice sau bioenergie (Belward et al., 2017).

Un prim exemplu este BRILIAN, un proiect european ce ajută zonele rurale prin testarea și adoptarea unor modele de afaceri circulare și cooperative. Danemarca este una dintre țările care au dezvoltat un proiect pilot de valorificare a biomasei rezultate în urma procesului de prelucrare a culturilor de rapiță. În urma producției de ulei de rapiță rezultă o masă de deșeuri vegetale ce este adesea folosită pentru hrănirea animalelor. Ceea ce s-a remarcat însă în urma acestui proiect pilot a fost faptul că în această masă de deșeuri vegetale se află încă proteine și alte elemente ce pot fi extrase pentru o valoare economică adițională. Astfel, Institutul de Tehnologie din Danemarca a folosit o tonă de deșeuri vegetale de rapiță, care, în urma procesării a dus la crearea a 100 kg de produse finale cu noi utilizări. Acestea includ proteine și suplimente vegane, compuși bioactivi pentru industria alimentară sau adevizi (BRILIAN, 2023).

Acest exemplu arată că masa de deșeuri se reduce considerabil, fiind încurajată utilizarea extinsă a resurselor naturale pentru dezvoltarea unor noi surse de venit asociate producției și prelucrării de rapiță. Impactul este vizibil atât la nivelul sectorului agricol, unde procesarea circulară a rapiței maximizează resursa naturală de început, cât și la nivelul sectoarelor în care proteinele ajung să fie utilizate pentru producția de adevizi și suplimente din surse naturale.

Un alt exemplu este arderea fără oxigen a biomasei într-un gazeificator de piroliză pentru obținerea bio-cărbunelui. Procesul este prezent în mai multe zone rurale din Europa, precum Suedia,

unde este folosit de o firmă mică de semințe și bioenergie, Skånefro, pentru valorificarea biomasei rezultate din producția de semințe (Skånes Ess, 2022), sau în Germania, unde parcul natural Unteres Odertal transformă iarba cu valoare nutrițională redusă în bio-cărbune (Go-Grass, 2020). Acesta este utilizat pentru fermele și câmpurile din regiune, unde are proprietăți benefice pentru agricultură. Bio-cărbunele acționează drept fertilizator, reținând apa și umiditatea din sol, stocând carbon pe termen lung și reducând poluarea solului cu metale grele, contribuind astfel la transformarea solurilor contaminate, uscate sau nefertile în teren arabil. În urma procesului de piroliză se generează, de asemenea, bio-energie, care poate fi ulterior introdusă în sistemele de încălzire ale comunităților locale.

Tehnica de ardere fără oxigen prin piroliză este o practică tradițională din Amazon, prin care bio-deșeurile sunt eliminate, dar care aduce și beneficii pentru sol, regenerându-l. O investiție în echipamentul de piroliză este considerată profitabilă, deoarece poate procesa diferite tipuri de deșeuri, de la cele biologice, precum biomasa, până la cele tehnologice, precum plasticul sau cauciucurile, și creează astfel un set divers de noi produse sustenabile ce pot fi ulterior valorificate economic. Obținerea bio-cărbunelui prin piroliză este, de asemenea, un proces mai eficient decât compostarea biomasei, iar bio-cărbunele prezintă un lanț valoric complex, cu utilizarea finală ca fertilizator pentru sol.

Principiul 2: Circularea produselor și a materialelor

Circularea produselor și a materialelor este al doilea principiu al economiei circulare și presupune menținerea produselor și materialelor în uz pentru o perioadă cât mai lungă, la valoarea lor cea mai mare, reducând astfel potențialul de poluare. Acest principiu se remarcă în practică prin modelul cunoscut drept 7R: reduce, refolosește, repară, reorientează, reface, recuperează, reciclează. Aceste strategii se află în ordinea potențialului lor de circularitate, astfel încât reciclarea este, de fapt, ultima soluție de circularitate a materialelor, restul fiind preferate până la acel punct (de Groot, 2020). În mediul rural, aceste strategii se pot aplica prin schimbarea comportamentului oamenilor, dar și prin modelul de afaceri adoptat de o firmă sau de o comunitate pentru a valorifica în mod optim resursele din apropierea sa.

Un astfel de exemplu vine din Finlanda, prin proiectul de cooperare transnațională CIRCLE, ce are ca scop promovarea soluțiilor de economie circulară în rândul întreprinderilor mici și mijlocii din zone rurale, parte din programul Uniunii Europene LEADER pentru dezvoltarea zonelor rurale. Nextiili este un magazin second-hand operat sub formă de organizație non-profit și amplasat în zona periurbană a orașului Tampere. Magazinul colectează și revinde îmbrăcăminte la a doua mână, dar și materiale și resurse de lucru cu textile pentru a încuraja oamenii să își repare lucrurile. În spatele acestui serviciu pentru vizitatori se află însă o întreagă operațiune de sortare a aproximativ 300.000 kg de textile primite din donații, pentru a determina starea lor și utilizarea ulterioară optimă. Acest lucru se aliniază cu directiva Uniunii Europene privind deșeurile, care subliniază nevoia de a avea până în 2025 spații de colectare și sortare a textilelor pentru circularitate în fiecare stat membru (Skånes Ess, 2022).

Procesul Nextiili este cu atât mai interesant cu cât aduce și perspectiva socială în discuție, atât de relevantă pentru zonele rurale. Astfel, Nextiili oferă locuri de muncă temporare și locuri de muncă subvenționate pentru persoanele din zona adiacentă orașului, oferindu-le în același timp și cursuri vocaționale pentru reconversie profesională. Acest proces creează noi locuri de muncă în zona periurbană, ajută mediul prin prevenirea deșeurilor textile și creează un nou lanț economic la nivel regional, motiv pentru care modelul Nextiili este scalat în mai multe regiuni din Finlanda.

În afara Europei, Vietnam oferă o perspectivă utilă asupra rolului economiei circulare în sate pentru regenerare economică. Satul Trieu Khuc, din zona rurală apropiată orașului Hanoi, a devenit cunoscut drept unul dintre principalele sate artizanale specializate în reciclarea manuală și independentă a materialelor reciclabile. Astfel de sate își au originea în artizanatul local dezvoltat în momentele de pauză ale localnicilor din agricultură, tradiție ulterior adaptată nevoii actuale de reciclare a materialelor precum hârtie, metal sau plastic. Trieu Khuc are 77 de firme și 300 de oameni implicați în procesul de reciclare a plasticului, proces ce se desfășoară adesea în curți familiale. Fiecare gospodărie este o afacere și se concentrează pe o anumită parte a procesului de reciclare și pe un anumit tip de plastic. De exemplu, o familie se poate ocupa de curățarea etichetelor de pe containere și măcinarea lor în

pelete de plastic, în timp ce altă familie se ocupă de măcinarea, încălzirea și transformarea navetelor de bere în pelete de plastic (Pearse, 2010).

Cu ajutorul unor investiții mai mari de la firme cu echipament specializat de reciclare, un astfel de sat poate angaja 600 de oameni pentru producția a 5.000 de tone de produs pe an, vândut către fabricile din regiune sau internațional. În cazul tuturor acestor sate de reciclare artizanală, beneficiile socio-economice ale acestui proces sunt totuși limitate de poluarea mediului produsă de lipsa procesării într-un mediu controlat a materialelor, ceea ce poate duce la poluarea aerului, a solului și a apei. Cu un program de investiții și un cadru legal mai strict, modelul de sate de reciclare este totuși unul folositor pentru nevoile complementare de valorificare a unei cantități mari de deșeuri din mediul urban și de diversificare a oportunităților de muncă în mediul rural.

Principiul 3: Regenerarea naturii

Regenerarea naturii este al treilea principiu, care se referă la migrarea către procese naturale prin care nu numai că omul nu afectează negativ natura, ci și reușește să o susțină pozitiv. Strategia cea mai populară și relevantă pentru mediul rural este cea a agriculturii ecologice. Agricultură ecologică îmbină principii de creștere și administrare a culturilor agricole și a proceselor zootehnice ce protejează bunurile și serviciile oferite de natură, precum biodiversitatea, solul și nutrienții (Tirado, 2009).

În Uganda, One Acre Farm (ferma de jumătate de hectar) oferă un model de agricultură mixtă printr-un sistem ce integrează creșterea animalelor și cultivarea plantelor într-o relație simbiotică ce protejează natura și oferă beneficii fermierilor (Naluyima, 2024). Acest proces profitabil și circular de agricultură respectă ciclurile naturale și procesele regenerative, reducând costurile de administrare și deșeurile și crescând profitul fermei. Ferma este împărțită în patru zone cu fluxuri de resurse interconectate, iar schimburile benefice de resurse se repetă în toată ferma, astfel încât nimic nu se irosește. Ferma utilizează și tehnologii noi hidroponice (pentru hrana animalelor), acvaponice (pentru creșterea animalelor și plantelor acvatică) și de digestie anaerobă (pentru biogaz) (EMF, 2021).

Ferma a câștigat premiul Africa Food Prize 2019 pentru modul în care a ajutat milioane de mici fermieri din Africa să facă tranziția spre agricultură circulară și să identifice culturi optime pentru economia locală. Exemplul este important în contextul tendinței de micșorare a dimensiunilor fermelor din regiune, din cauza unei populații în creștere, precum și a fragmentării fermelor pe măsură ce acestea sunt transmise de la o generație la alta (EMF, 2021). Fermele mici trebuie astfel să fie mai productive și mai profitabile pentru a asigura securitatea alimentară și pentru a evita extinderea în zonele naturale sălbatice.

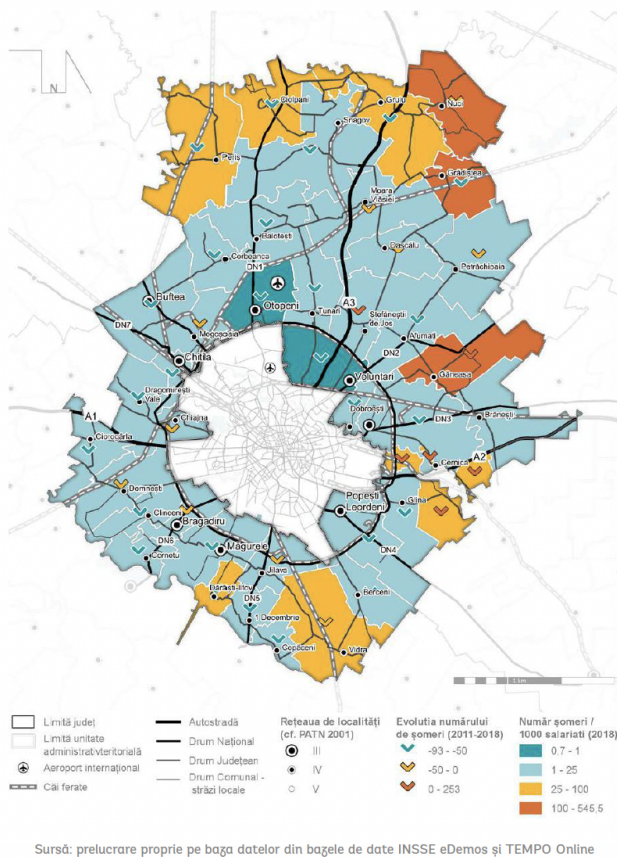
IV. Studiu de caz - Comuna Ștefăneștii de Jos (Ilfov)

Economia circulară poate fi un mecanism util pentru revitalizarea spațiului rural indiferent de profilul zonei, atâta timp cât comuna sau regiunea prezintă provocări la nivelul valorificării deșeurilor și poate beneficia, la nivel economic/tehnologic, social și de mediu, prin circularea materiilor finale ca materii prime reciclate în cadrul unui sistem local sau regional. Astfel, pentru acest studiu s-a identificat comuna Ștefăneștii de Jos din județul Ilfov ca o locație optimă pentru aplicarea unui model de economie circulară cu obiectivul revitalizării unei zone rurale periurbane.

4.1. Context teritorial și demografic

Comuna Ștefăneștii de Jos este amplasată pe inelul secundar de comune din nord-estul Bucureștiului. Comuna include localitățile Ștefăneștii de Jos (reședința comunei), Ștefăneștii de Sus, cartierul Cosmopolis și satul Crețulescu, având o populație totală de 10.588 de domiciliați (INSSE,

Distribuția la nivel teritorial a șomerilor din județul Ilfov

2021). Poziționarea sa, în relație directă cu capitala, îi conferă un caracter periurban clar, în care funcțiunile rezidențiale, logistice, agricole și de tranzit se suprapun și se influențează reciproc.

Fig. 3. Distribuția la nivel teritorial a șomerilor din județul Ilfov (World Bank, 2020)

Comuna prezintă o populație în creștere (peste 50% în perioada 2007-2019), predominant tânără (în linie cu media județeană de 70% de persoane apte de muncă, 15-65 de ani) și cu o rată de natalitate crescută (spor natural între 10 și 13%) (World Bank, 2020). Din acest punct de vedere, comuna este bine poziționată demografic pentru creșterea forței de muncă în viitor. Cu toate acestea, Ștefăneștii de Jos are una dintre cele mai mari ponderi ale șomerilor din județul Ilfov, cu o evoluție în creștere a acestora (**Fig. 3**). Rata de navetism este, de asemenea, ridicată, depășind jumătate din populația activă. Acest lucru indică necesitatea dezvoltării unor noi lanțuri economice locale pentru crearea de noi locuri de muncă și integrarea socială a persoanelor șomere din diferite segmente sociale și niveluri de pregătire.

4.2. Profil economic și logistic

La nivel economic, amplasarea comunei în apropierea Bucureștiului și proximitatea față de principalele rute de transport rutier de conexiune cu capitala (Centura Bucureștiului și Autostrada București-Ploiești) au dus la dezvoltarea unui număr mare de spații logistice și de distribuție spre capitală, în mod similar cu celelalte comune adiacente. În mod particular, în Ștefăneștii de Jos s-a concentrat un număr mai mare de spații de distribuție pentru sectorul alimentar, cu principalele supermarketuri având halele de stocare în comună.

Dintre cele mai mari se află Mega Image, Sezamo, Metro și Rewe (Penny Market), aceasta din urmă fiind și firma care generează cel mai mare număr de salariați și a treia cea mai mare cifră de afaceri din Ilfov (World Bank, 2020). Deși comuna dispune de o cifră de afaceri în creștere și o capacitate antreprenorială ridicată prin numărul mare și în creștere de întreprinderi, acestea tind să se concentreze în partea de logistică și distribuție prin spații ample precum CTPark Bucharest Nord.

Acest tip de afacere, cu o conexiune strânsă cu Bucureștiul prin transporturi frecvente pentru distribuția produselor, oferă oportunitatea optimizării fluxului de distribuție și a recuperării deșeurilor alimentare din magazinele de destinație pentru revalorificarea la nivelul comunei de unde sunt livrate în primă instanță (analiză proprie Google Earth, 2024). Aglomerarea spațiilor logistice cu un profil similar în zona de sud a comunei prezintă un context prielnic pentru dezvoltarea unei infrastructuri locale de valorificare a deșeurilor aduse de la destinația produselor din capitală.

4.3. Profil agricol și de mediu

La nivel de mediu, comuna acoperă 2.980 ha, dintre care aproximativ jumătate sunt terenuri arabile neirigate, cu 419 ha fiind active cu exploatații agricole. Dintre acestea, 3 exploatații cu personalitate juridică acoperă 333 ha de suprafață de exploatare agricolă, cu 20 de persoane angajate, iar restul de 137 de exploatații fără personalitate juridică acoperă un total de 86 ha, cu un total de 278 de persoane angajate (INSSE, 2023). Aceste date arată că majoritatea forței de muncă din domeniul agricol este reprezentată de entități individuale de exploatare agricolă, cu ferme în principal sub 0,5 ha,

ce includ atât cultivarea de grâu, porumb, floarea-soarelui și rapiță, cât și partea zootehnică, dominată de creșterea porcinelor și păsărilor. Pentru fermele mici, circularitatea prezintă o oportunitate de eficientizare a producției de materii prime, de menținere a calității solului și de creștere a cantității produse prin circulația resurselor și scăderea costurilor de operare.

De asemenea, deșeurile vegetale rezultate în urma exploatațiilor mai mari, precum și cele adunate din parcuri, spații publice sau grădini private de către Primăria Ștefăneștii de Jos prin firma de gestionare a deșeurilor verzi, pot fi integrate într-un proces de circularitate din care să rezulte noi materii prime sub formă de bio-cărbune și resurse regenerabile precum bio-energie. Acestea reprezintă o oportunitate de schimbare a modului nociv pentru mediu în care, în mod recurent, în comunele din Ilfov se ard deșeuri atât organice, cât și menajere pentru generarea de energie.

4.4. Capacitate tehnologică și actori locali

La nivel tehnologic, pe lângă soluțiile logistice existente menționate mai sus, există 14 firme ce activează în zona industriei prelucrătoare alimentare. Majoritatea sunt firme de panificație sau patiserie strâns legate de producția locală de grâu și cereale din Ilfov. Există, de asemenea, o firmă de prelucrare și conservare a cărnii (Maxime Prime SRL), fabricarea semințelor și alunelor împachetate (All Nuts SRL) și fabricarea preparatelor pentru hrana animalelor de fermă (DSM Nutritional Products Romania SRL). Acestea din urmă sunt în special importante pentru comună, fiind în topul afacerilor la nivel național și beneficiind de tehnologie pentru prelucrarea materiei prime rezultate în urma producției de semințe și cereale din comună. În condițiile în care județul Ilfov este al doilea județ după București la nivelul importurilor, printre care importurile vegetale se află pe locul 5 în perioada 2012-2018 (World Bank, 2020), accesul comunei la afaceri cu tehnologie de prelucrare a materiei organice reprezintă o resursă-cheie în potențialul de circularitate al comunei. Astfel de firme pot susține, prin reintegrarea materiilor secundare extrase din deșeurile organice în lanțul de prelucrare, producerea de noi produse alimentare cu bază vegetală (rezultate din urma extragerii de proteină vegetală din resturile culturilor de rapiță sau de floarea-soarelui exploatate pentru ulei), care necesită mai puține resurse de pământ sau apă decât proteina animală.

Comuna face parte, de asemenea, din Grupul de Acțiune Locală Vlășia Ilfov Nord, alături de localitățile Dascălu, Gruiu, Moara Vlășiei, Petrichioaia și Tunari, unde calitatea ridicată a terenurilor arabile a determinat dezvoltarea culturilor de cereale și rapiță pe suprafețe mari, în ferme moderne organizate în cooperative (GAL Vlășia, 2017). Acest lucru prezintă o oportunitate pentru o potențială scalare a unui model de circularitate în jurul deșeurilor organice, prin recuperarea unei cantități mari de biomasă din urma procesului de cultivare pentru valorificare sub forma unor resurse naturale pentru produse derivate la nivelul GAL.

V. Rezultate și impact estimat

Bazat pe caracteristicile zonei detaliate mai sus, crearea unui sistem circular ce poate avea un efect pozitiv asupra dezvoltării comunei Ștefăneștii de Jos se pretează cel mai bine la deșeurile organice deja existente din procesele agricole din comună și din lanțurile de producție și distribuție conectate acesteia. Limitarea circulației deșeurilor organice presupune, de asemenea, o posibilitate mai rapidă de adopție a unui astfel de sistem, în care procesele de circularitate pot fi integrate mai ușor și mai eficient cu mare parte din resursele și tehnologia existente în cadrul comunei.

5.1. Modelul de circularitate propus

Pentru definirea unui sistem de circularitate a deșeurilor organice, am analizat în primă instanță prezența deșeurilor organice de-a lungul lanțului de producție de alimente din comună, precum și prezența colectării acestor deșeuri la nivel local. Astfel, se poate observa că deșeurile organice se găsesc în principal la nivel local la fermele agricole din comună, în special cele ce produc rapiță sau floarea-soarelui pentru ulei, la magazinele locale sau la centre de distribuție în comună sub formă de

deșeuri alimentare, precum și în grădini private sau spații publice sub formă de resturi vegetale (Fig. 4).

Recircularea materiei organice în Ștefăneștii de Jos

Prezent **LOCAȚIE** **SERVICII** **DEȘEURI**

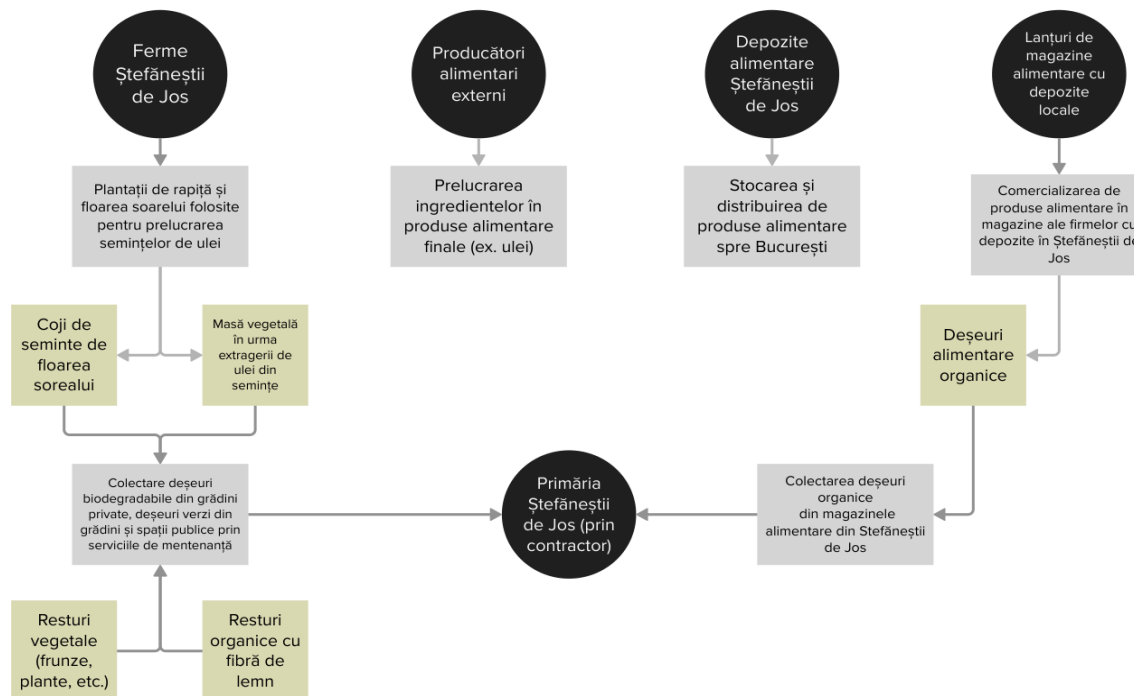

Fig. 4. Surse de materie organică și recircularea acesteia în comuna Ștefăneștii de Jos. Sursa: autorul

Propunerea unui sistem de circularitate a deșeurilor organice la nivelul comunei presupune dezvoltarea unui centru dedicat procesării deșeurilor organice și prelucrării lor în noi resurse ce pot fi folosite ca materii prime în lanțurile valorice locale existente. Un astfel de centru ar presupune colectarea tuturor deșeurilor organice din comună prin ridicarea lor de către serviciul de gestionare a deșeurilor din Ștefăneștii de Jos de la ferme mici, spații publice, grădini private și prin colectarea deșeurilor alimentare de la magazinele locale și cele din apropierea comunei, inclusiv din București, unde există transporturi logistice între depozitele din comună și magazine.

Diferitele tipuri de deșeuri organice ar fi procesate în trei moduri diferite în acest centru amplasat în apropierea zonei de spații logistice, pentru a beneficia de tehnologie, de spațiul de stocare și de accesul optim prin rutele de transport principale (Fig. 5). Centrul ar funcționa în regim de întreprindere socială, iar profitul generat din comercializarea resurselor recirculate ar merge spre extinderea centrului către comunele membre ale GAL și spre creșterea numărului de angajați (Skănes Ess, 2022).

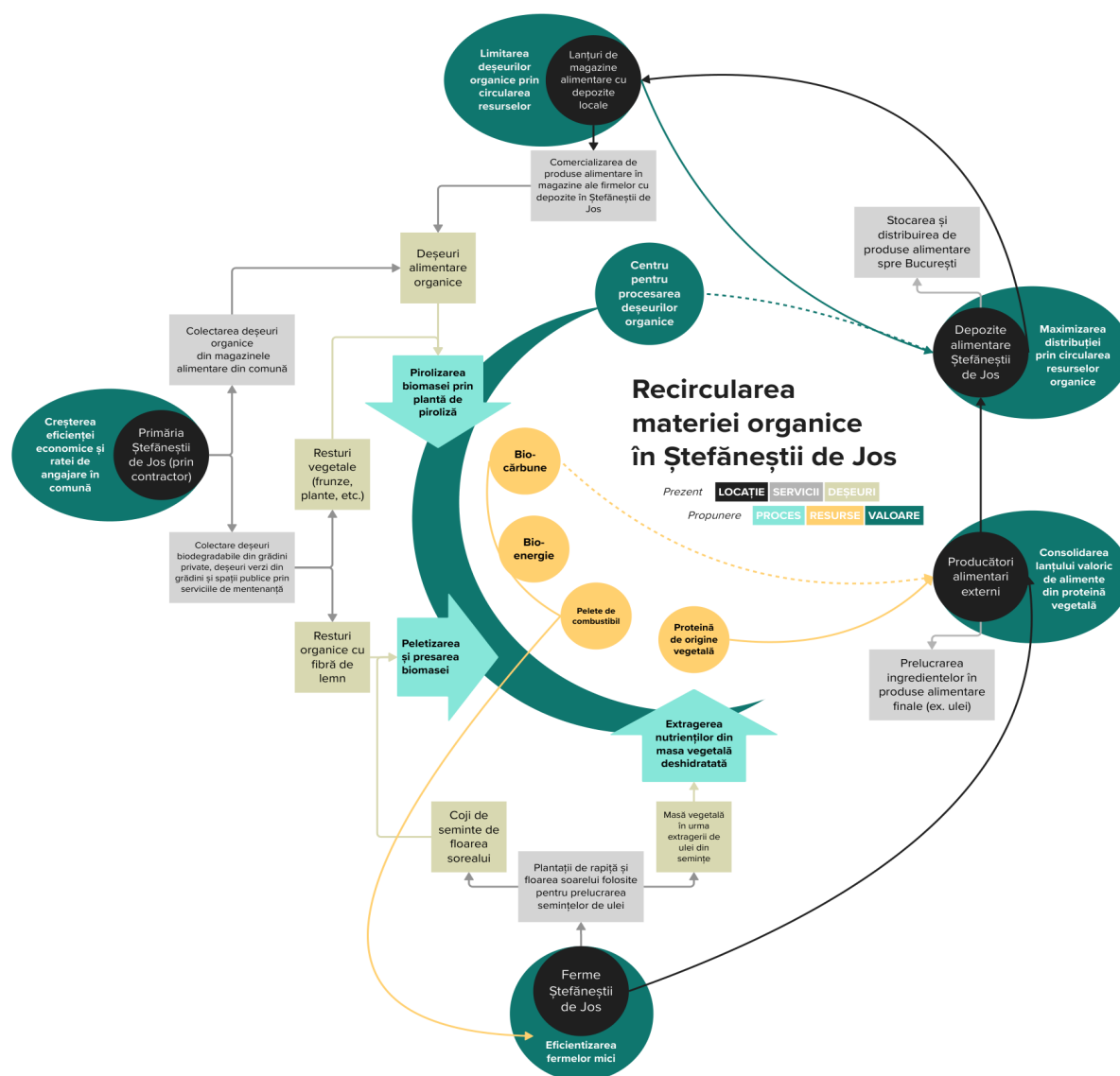

Fig. 5. *Propunere sistem de recirculare a materiei organice în comuna Ștefăneștii de Jos. Sursa: autorul*

Pentru un proces de circularitate a deșeurilor organice în comuna Ștefăneștii de Jos, am identificat trei tipuri de procese cu lanțul valoric circular aferent:

I. Pirolizarea biomasei și transformarea sa în bio-cărbune și bioenergie (Pearse, 2010; Go-Grass, 2020; Skånes Ess, 2022).

- **Deșeuri:** La baza procesului stau, pe de o parte, deșeurile alimentare adunate din magazinele locale și cele adiacente comunei din București la întoarcerea transportului de distribuție a alimentelor de la depozitele mari alimentare din comună, iar pe de altă parte, resturile vegetale (frunze, iarbă etc.) adunate de serviciul de gestionare a deșeurilor din curți private, terenuri agricole sau spații publice din comună. Astfel, legătura dintre urban și rural, din punctul de vedere al reutilizării resurselor, devine mai puternică, iar ciclul logistic este închis.
- **Proces:** Aceste deșeuri, odată adunate la centru, ar trece printr-un proces de pirolizare cu ajutorul unei instalații de piroliză care poate arde fără oxigen biomasa.
- **Resurse:** În urma acestui proces se generează bio-cărbune și bioenergie. Bioenergia poate fi utilizată pentru procesele de pirolizare, peletizare și procesare a biomasei, surplusul fiind vândut în rețeaua de distribuție. Bio-cărbunele poate fi ulterior vândut, la un preț preferențial, proprietarilor de exploatații agricole de mici dimensiuni (sub 0,5 ha), ca parte dintr-un program

de eficientizare a procesului agricol, în care bio-cărbunele poate fi utilizat ca resursă de filtrare a apei, de regenerare a solului și de eficientizare a procesului individual de compost. Fermele mici pot beneficia astfel de ajutor din partea centrului de circularitate pentru identificarea proceselor agricole și a fluxurilor de deșeuri, în vederea închiderii acestor fluxuri prin practici circulare care pot ulterior să crească randamentul fermei și al producției.

2. Peletizarea și presarea biomasei pentru eficiență energetică (Naluyima, 2024).

- Deșeuri: La baza acestui proces stau resturile vegetale cu fibră lemnoasă (crengi, lemne etc.) adunate de serviciul de gestionare a deșeurilor din curți private, terenuri agricole sau spații publice din comună, dar și cojile și semințele de floarea-soarelui rezultate în urma procesului de prelucrare.
- Proces: Aceste deșeuri pot fi puse într-un aparat de peletizare și transformate astfel în peleți de tip combustibil verde, ce pot fi folosiți pentru încălzire ca alternativă sustenabilă comparativ cu arderea altor combustibili.
- Resurse: Acești peleți pot fi vânduți, la fel ca bio-cărbunele, la un preț preferențial către fermele mici din comună și gospodăriile individuale care nu au un sistem de încălzire sigur, recurgând momentan la arderea altor resurse pentru încălzire.

3. Extragerea nutrienților din biomasa rezultată în urma extragerii de ulei de rapiță și de floarea-soarelui (Brilian, 2023).

- Deșeuri: La baza acestui proces stă masa vegetală rezultată în urma procesului de extragere a uleiului din culturile de rapiță și de floarea-soarelui. În urma acestui proces rămâne o masă vegetală care, dacă este deshidratată, este momentan folosită pentru compost pe post de fertilizator, dar care are încă nutrienți ce pot fi extrași pentru produse cu valoare adăugată. Această parte a procesului ar beneficia în special de extinderea colectării acestor deșeuri contra cost din zona GAL Vlășia, pentru a putea avea o masă cât mai mare de prelucrare și comercializare a produselor rezultate cu ajutorul resurselor recirculate.
- Proces: Prin procesul de prelucrare a biomasei patentat de cei de la Institutul de Tehnologie din Danemarca, biomasa poate fi în primă instanță transformată în hrană pentru animale, dar și pentru extragerea proteinei vegetale.
- Resurse: Extragerea hranei pentru animale poate fi realizată în parteneriat cu firma locală DSM Nutritional Products România SRL, care fabrică preparate pentru hrana animalelor de fermă, ulterior vândute fermelor cu animale. Proteina vegetală poate fi integrată în lanțul valoric existent de prelucrare a resurselor alimentare la nivelul comunei prin vânzarea sa către firma Maxime Prime SRL, care prelucrează alimente din carne, pentru diversificarea afacerii către zona de preparate alternative ale cărnii din proteine vegetale.

5.2. Impact estimat

Din punctul de vedere al impactului generat, un astfel de centru de circularitate a deșeurilor organice aduce contribuții pozitive pe următoarele planuri, în concordanță cu impactul estimat al sistemelor circulare (EMF, 2021):

- Impact comercial: dezvoltarea de modele de afaceri circulare, precum comercializarea proteinei vegetale și a bio-cărbunelui, pentru a exploata întregul potențial al tuturor fluxurilor existente (industria logistică, alimentară, agricolă, administrarea deșeurilor) și pentru a reduce generarea de deșeuri vegetale și de biomasă.
- Impact de mediu: transformarea lanțurilor valorice liniare în lanțuri valorice circulare va reduce impactul general asupra mediului. Recuperarea deșeurilor alimentare de la magazinele cu logistică în comună va avea un impact pozitiv asupra emisiilor de gaze cu efect de seră. Poluarea aerului este, de asemenea, combătută prin utilizarea peleiților de lemn pentru încălzirea gospodăriilor și prin utilizarea bioenergiei obținute din procesul de pirolizare pentru energia necesară proceselor de prelucrare a deșeurilor. Reintroducerea deșeurilor ca bio-cărbune în eficientizarea procesului agricol al fermelor mici ajută la regenerarea surselor de apă și a solului și la reducerea utilizării de materii prime noi. Încurajarea comercializării de proteină vegetală

are, de asemenea, un impact pozitiv asupra amprente de carbon generate de industria alimentară locală.

- Impact social: proiectul are potențialul de a ajuta comunitatea locală prin asigurarea locurilor de muncă la nivelul comunei, în cadrul centrului de circularitate, pentru prelucrarea deșeurilor și comercializarea materiilor rezultate, precum și în fermele locale, industria alimentară și logistică, unde se creează eficiențe și diversificarea veniturilor în urma procesului de circularitate prin utilizarea deșeurilor și a subproduselor. Noile locuri de muncă și oportunitățile economice la nivelul comunei pot ajuta în procesul de revitalizare rurală printr-un proces care, în timp, poate fi extins și către comunele din GAL Vlășia pentru revitalizarea întregii zone rurale.

Concluzii

Circularitatea materiilor organice reprezintă o oportunitate de revitalizare a zonei rurale prin studiul de caz aplicat discutat mai sus pentru comuna Ștefănești de Jos. Crearea unui astfel de centru de colectare, procesare și prelucrare a deșeurilor organice din comună și din fluxurile de materie alimentară conectate cu această comună poate avea un impact direct la nivel economic, de mediu și social asupra comunei. Un astfel de mecanism prezintă un important potențial de scalare către alte fluxuri agricole prin GAL Vlășia, unde producția de rapiță și de floarea-soarelui este chiar mai mare decât în comuna Ștefănești de Jos, ceea ce ar permite creșterea producției de proteină vegetală și consolidarea unei afaceri cu capital crescut de dezvoltare de produse proteice alimentare de origine vegetală, cu distribuție largă în capitală.

În mod similar, restul materiilor organice recirculate ar beneficia de scalare la nivelul GAL-ului, unde fermele de mici dimensiuni fără personalitate juridică pot deveni mult mai eficiente prin procese de regenerare cu ajutorul bio-cărbunelui, bioenergiei și peștelor de lemn pentru încălzire.

Concluzia principală a lucrării este că modelul propus este coerent conceptual și răspunde unei nevoi teritoriale reale, însă aplicabilitatea sa depinde de verificări ulterioare. Lucrarea rămâne, prin urmare, un model teoretic și conceptual, construit pe baza unui studiu de caz și a unei comparații între bune practici, fără a include o validare cantitativă completă a fluxurilor de deșeuri și a costurilor de implementare.

Din această limitare derivă și direcțiile de cercetare viitoare. În primul rând, este necesară măsurarea cantitativă a fluxurilor de deșeuri organice disponibile la nivelul comunei și al spațiului periurban aferent. În al doilea rând, ar trebui evaluată fezabilitatea economică a centrului propus, inclusiv costurile de colectare, procesare, distribuție și reinvestire. În al treilea rând, sunt utile interviurile cu actorii locali pentru a surprinde disponibilitatea instituțională și socială pentru un asemenea model. În fine, analiza poate fi extinsă la alte comune periurbane din Ilfov, pentru a testa dacă modelul are relevanță mai largă în spațiile rurale conectate cu Bucureștiul.

Bibliografie

- Barreiro-Gen, M. & Lozano, R. (2020). *How Circular is the Circular Economy? Analysing the Implementation of Circular Economy in Organisations*. Business Strategy and the Environment, vol. 29(8), pp. 3484-3494. <https://doi.org/10.1002/bse.2590>
- BBSR - Federal Institute for Research on Building, Urban Affairs and Spatial Development. (2021). *EU Territorial Agenda. The potential a circular economy offers for rural development in Germany and Europe*. <https://territorialagenda.eu/news-articles/the-potential-a-circular-economy-offers-for-rural-development-in-germany-and-europe/>
- Belward, A., Camia, A., Klinkenberg, M. & Sanchez Lopez, J. (eds). 2017. *Bioeconomy report 2016*, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2760/20166>
- BMWSB - Federal Ministry for Housing, Urban Development and Building. (2023). *Circular economy for rural development*. https://www.region-gestalten.bund.de/Region/DE/vorhaben/kreislaufwirtschaft/Abschlusspublikation_en.pdf
- BRILIAN. (2023). *Danish Pilot*. <https://brilian.eu/danish-pilot/>
- Circle Economy Fdn. (2024). *The Circularity Gap Report*. <https://www.circularity-gap.world/2024>

- Comisia Europeană (2021). *A long-term Vision for the EU's Rural Areas - Towards stronger, connected, resilient and prosperous rural areas by 2040*. <https://eur-lex.europa.eu>
- de Groot, S. (2020). *Measuring the Transition Towards a more Circular Economy: An Introduction to a Monitoring Framework for Organizations*. <https://theses.uhn.nl/handle/123456789/9471>
- EMF - Ellen Macarthur Foundation (2021). *How to run a profitable circular farm: one-acre farm*. <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-examples/one-acre-farm>
- EMF - Ellen Macarthur Foundation (2023). *Circular Economy Introduction*. <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/topics/circular-economy-introduction/overview>
- EMF - Ellen Macarthur Foundation (2024). *Circular Economy Introduction*. <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/topics/circular-economy-introduction/overview>
- GAL Vlășia (2017). *Prezentare teritoriu GAL Vlășia*. <http://gal-ilfov-ne.ro/teritoriu-gal/>
- Go-Grass (2020), Germany - Biochar. <https://www.go-grass.eu/project/germany-biochar/>
- INSSE - Institutul Național de Statistică (2021, 2023). *Recensământul General Agricol 2020. Județul Ilfov*. https://ilfov.insse.ro/wp-content/uploads/2023/03/publicatie-RGA-2020-Ilfov_finala_.pdf
- Kirchherr, J., Reike, D. & Hekkert, M. (2017). *Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions*. *Resources, Conservation and Recycling*, vol. 127, pp. 221-232. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.09.005>
- Morseletto, P. (2020). *Targets for a circular economy*. *Resources, Conservation and Recycling*, vol. 153, 104553. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2019.104553>
- Naluyima, E. (2024). *The 1-Acre Sustainable Model*. <https://emmanaluyima.com>
- OECD (2020). *Managing Environmental and Energy Transitions for Regions and Cities*, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/f0c6621f-en>
- Skånes Ess. (2022). *Path towards Circular Economy - inspirational examples from three European countries*. https://issuu.com/naturpark.lu/docs/circle_booklet_web
- Tirado, R. (2009). *Defining Ecological Farming*. <https://www.greenpeace.to/publications/defining-ecological-farming-2009.pdf>
- Pearse, W. (2010). *A Look at Vietnam's Plastic Craft Villages*. *Our World*. <https://ourworld.unu.edu/en/a-look-at-vietnams-plastic-craft-villages>
- World Bank (2020). *Strategia de Dezvoltare a județului Ilfov - Orizont 2030. Elaborarea Strategiei și Planul de Acțiune*. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/685151603120876401/pdf/Ilfov-County-Development-Strategy-2030-Diagnostic-Analysis-Current-Situation-Assessment.pdf>

Evaluatori/reviewers (2025)

- Popa Nicolae
- Loreta-Andreea Cercleux
- Ioan-Sebastian Jucu
- Dorina Ilieș
- Cristian Constantin Drăghici
- Mirela Paraschiv
- Alexandru-Ionuț Petrișor
- Vasile Efros
- Irina Saghin
- Radu Săgeată
- Matei Cocheci
- Alexandru-Sabin Nicula
- Igor Sîrodoev
- Andrei Schvab
- Marian Marin
- Valentina Stoica
- Ana-Maria Ciobotaru
- Daniel Vîrdol

CUPRINS – CONTENT

ANALELE ASOCIAȚIEI PROFESIONALE A GEOGRAFILOR DIN ROMÂNIA,

Volum XVI, nr. 16, 2025

ANNALS OF THE PROFESSIONAL ASSOCIATION OF ROMANIAN GEOGRAPHERS,

Volume XVI, no. 16, 2025

Tibor KOVÁCS, Phd András MÁTHÉ, Phd Mária VASVÁRI - <i>Susținerea demografică a identității regiunii „nagykun”: studiu de caz contrastiv privind legăturile dintre declinul rural și ierarhia așezărilor</i>	6-20
George SECĂREANU - <i>Local interactions of wine-growing communities and disadvantaged settlements. case study: Argeș county in Romania</i>	21-32
Dragoș BAROIU - <i>Câteva considerații asupra orașelor nou înființate în spațiul sud-bucovinean</i>	33-44
Ramona-Gabriela AGACHE - <i>Dezvoltarea turismului cultural în municipiul Iași</i>	45-53
Diana DOBRIN - <i>Revitalizarea spațiului rural prin economie circulară</i>	54-65
Evalutori/reviewers	66

